

Znowelizowany Kodeks postępowania karnego
w pracy prokuratora i sędziego

DARIUSZ ŚWIECKI

**Postępowanie przed sądem
pierwszej instancji
oraz postępowania szczególne**

KRAJOWA SZKOŁA SĄDOWNICTWA I PROKURATURY
KRAKÓW 2015 R.

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Wprowadzenie	7
1. Dział VIII Kodeksu postępowania karnego – Postępowanie przed sądem pierwszej instancji	9
1.1. Art. 337 § 1 KPK	9
1.2. Art. 337 § 1a KPK	27
1.3. Art. 337 § 2 KPK	28
1.4. Art. 337 § 4 KPK	28
1.5. Art. 338 § 1 KPK	28
1.6. Art. 338 § 1a KPK	29
1.7. Art. 338 § 1b KPK	31
1.8. Art. 338 § 4 KPK	32
1.9. Art. 338a KPK	32
1.10. Art. 339 § 1 KPK	36
1.11. Art. 339 § 3 KPK	37
1.12. Art. 339 § 4a KPK	37
1.13. Art. 340 § 2 KPK	38
1.14. Art. 341 § 1 KPK	38
1.15. Art. 343 KPK	38
1.16. Art. 343a KPK	43
1.17. Uchylenie art. 345 KPK i art. 346 KPK	45
1.18. Art. 349 KPK	45
1.19. Art. 350 KPK	56
1.20. Art. 352 KPK	57
1.21. Art. 353 KPK	57
1.22. Art. 354a KPK (projekt nowelizacji)	63
1.23. Art. 366 § 1 KPK	64
1.24. Art. 367a KPK (projekt nowelizacji)	65
1.25. Art. 370 KPK	65
1.26. Art. 374 KPK	68
1.27. Art. 376 KPK	69
1.28. Art. 377 KPK	70
1.29. Art. 378 § 1 KPK	71
1.30. Art. 381 KPK	72
1.31. Uchylenie art. 383 KPK (projekt nowelizacji)	74
1.32. Art. 384 § 4 KPK	74
1.33. Art. 385 KPK	74
1.34. Art. 386 § 1 i 3 KPK	75
1.35. Art. 387 KPK	80
1.36. Art. 389 KPK	82
1.37. Art. 391 KPK	85
1.38. Art. 392 § 1 KPK (projekt nowelizacji)	93
1.39. Art. 393 § 1 i 3 KPK	94
1.40. Art. 393a KPK	97
1.41. Art. 394 § 1a KPK (projekt nowelizacji)	97

Seria: *Znowelizowany Kodeks postępowania karnego w pracy prokuratora i sędziego*
Tytuł: *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowania szczególne*
Autor: dr hab. Dariusz Świecki, sędzia Sądu Najwyższego, adiunkt w Katedrze
Postępowania Karnego i Kryminalistyki Uniwersytetu Łódzkiego

© Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, 2015
ul. Przy Rondzie 5
31-547 Kraków

Opracowanie redakcyjne, druk i dystrybucja
Grupa Wydawnicza LUMINA

ISBN 978-83-94-946-2-1

1.42. Art. 394 § 2 KPK	98
1.43. Skreślenie art. 397 KPK	99
1.44. Art. 401 § 1 KPK	99
1.45. Art. 402 § 1 KPK	99
1.46. Art. 404a KPK (projekt nowelizacji)	101
1.47. Art. 406 § 1 KPK	102
1.48. Art. 411 § 1 KPK	102
1.49. Art. 413 § 2 pkt 2 KPK (projekt nowelizacji)	102
1.50. Art. 414 § 3 KPK (projekt nowelizacji)	103
1.51. Art. 415 KPK (projekt nowelizacji)	103
1.52. Art. 416 § 2-4 KPK	103
1.53. Art. 418 § 1a KPK	103
1.54. Art. 418a KPK	104
1.55. Skreślenie art. 419 § 2 KPK	104
1.56. Art. 422 KPK	104
1.57. Art. 423 § 1a KPK (projekt nowelizacji)	106
1.58. Art. 423 § 2 KPK	107
1.59. Art. 424 § 1 KPK	107
1.60. Art. 424 § 3 KPK	108

2. Dział X Kodeksu postępowania karnego – Postępowania szczególne 110

2.1. Rozdział 51 KPK – Postępowanie uproszczone	110
2.1.1. Skreślenie rozdziału 51 KPK	110
2.2. Rozdział 52 KPK – Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego	113
2.2.1. Art. 485 KPK	113
2.2.2. Art. 489 § 1 KPK	113
2.2.3. Art. 492 § 1 KPK	113
2.2.4. Art. 494 § 2 KPK	113
2.3. Rozdział 53 KPK – Postępowanie nakazowe	114
2.3.1. Art. 500 § 1 i 2 KPK	114
2.3.2. Art. 501 KPK	114
2.3.3. Art. 506 KPK	114
2.4. Rozdział 54a KPK – Postępowanie przyspieszone	115
2.4.1. Art. 517a KPK	115
2.4.2. Art. 517b § 1 KPK	115
2.4.3. Art. 517c § 2 KPK	115
2.4.4. Uchylenie art. 517c § 3 KPK	116
2.4.5. Art. 517d § 2 i 3 KPK	116
2.4.6. Uchylenie art. 517e § 2 KPK	116
2.4.7. Art. 517e § 3 KPK	117
2.4.8. Art. 517e § 4 KPK	117
2.4.9. Art. 517g § 1 KPK	117
2.4.10. Art. 517h § 1 KPK	118
2.4.11. Art. 517i § 2 KPK	119
2.4.12. Art. 517j § 1 KPK	119

Zakończenie 120

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

KPC	Ustawa z dnia 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.)
KK	Ustawa z dnia 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKS	Ustawa z dnia 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz.U. z 2013. r., poz. 186 ze zm.)
KPK	Ustawa z dnia 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.4.1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.)

2. Organy, instytucje i organizacje

SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

3. Publikatory

Dz.U.	Dziennik Ustaw
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna Wojskowa
PiP	Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo

4. Inne skróty

art.	artykuł
lit.	litera
n.	następny (-a)
np.	na przykład
Nr/nr	numer
op. cit.	opus citatum (łac. dzieło cytowane)
pkt	punkt
por.	porównaj

post. postanowienie
 poz. pozycja
 r. rok
 red. redaktor (-rzy)
 s. strona
 t. tom
 tzn. to znaczy
 tekst jedn. tekst jednolity
 uchw. uchwała
 wg według
 w zw. w związku
 wyr. wyrok
 z. zeszyt
 zd. zdanie
 zob. zobacz

Wprowadzenie

Opracowanie zawiera analizę zmian wprowadzonych do przepisów działu VIII *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji* oraz działu X *Postępowania szczególne* ustawą z dnia 27.9.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹. Uwzględniono także dalsze zmiany proponowane w projekcie nowelizacji (druk sejmowy VII kadencji nr 2393) – przedstawiono je w oparciu o wersję z grudnia 2014 r.

W omawianym tu zakresie nowelizacja ma różnicowany charakter, wprowadzono bowiem zmiany od czysto redakcyjnych po głęboko merytoryczne. Dlatego też proporcjonalnie do ich charakteru przeprowadzono analizę znowelizowanych przepisów. Tam, gdzie było to konieczne, wprowadzone zmiany zostały szczegółowo omówione, natomiast w innych wypadkach – tylko odnotowane.

Prezentację zmian dokonano metodą komentarzową, co pozwoliło na uzyskanie kilku efektów:

- a) lepszą czytelność tekstu poprzez zachowanie układu Kodeksu postępowania karnego;
- b) enumeratywne wskazanie znowelizowanych przepisów;
- c) porównanie stanu prawnego przed i po nowelizacji;
- d) określenie zakresu i charakteru zmian w poszczególnych przepisach;
- e) wskazanie na systemowe powiązania pomiędzy przepisami;
- f) zwrócenie uwagi na konieczność analizy znowelizowanych przepisów nie pojedynczo, ale w ich otoczeniu normatywnym.

Wykładnię znowelizowanych przepisów przeprowadzono przy zastosowaniu metod przyjętych w orzecznictwie i doktrynie. Wobec tego uwzględniono także cele i założenia przeprowadzonej reformy. Jak wynika z uzasadnienia do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego², priorytetem było prze-modelowanie postępowania jurysdykcyjnego w kierunku większej kontradiktoryjności. Temu założeniu podporządkowane zostały zmiany w szeregu przepisów. Wiodącym jest tu art. 167 § 1 KPK. Przepis ten – w ramach systematyki

¹ Dz.U. z 2013 r., poz. 1247.

² Por. uzasadnienie do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, który wpłynął do sejmu dnia 8.11.2012 r., druk sejmowy VII kadencji nr 870.

wewnętrznej Kodeksu postępowania karnego – stanowi punkt odniesienia przy interpretacji przepisów regulujących postępowanie dowodowe przed sądem pierwszej instancji.

Nie zawsze treść znowelizowanych przepisów jest jednoznaczna i w wielu wypadkach wymaga wyjaśnienia. Wszędzie tam, gdzie dostrzeżono, że mogą pojawić się wątpliwości interpretacyjne, starano się przedstawić rozstrzygnięcie wykładnicze. Zważywszy, że adresatem tego opracowania są praktycy, podjęto próbę połączenia elementów metodyki i dogmatyki. Żywić należy nadzieję, że choć w niewielkiej części to zamierzenie się powiodło.

1. Dział VIII Kodeksu postępowania karnego – Postępowanie przed sądem pierwszej instancji

1.1. Art. 337 § 1 KPK

W § 1 zd. 2 rozszerzono zakres formalnej kontroli aktu oskarżenia na sytuację, gdy dołączono do niego wniosek o zobowiązanie podmiotu, o którym mowa w art. 52 KK, do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa. Wówczas wniosek ten podlega kontroli pod względem spełnienia warunków formalnych określonych w art. 119 i art. 333 § 4 KPK.

Ponadto należy zauważyć, że w art. 337 § 1 zd. 1 KPK wymieniono, tak jak w poprzednim jego brzmieniu, art. 335 KPK, odnosząc go do kontroli warunków formalnych aktu oskarżenia (art. 337 § 1 zd. 1 *in principio* KPK). Wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy był dotychczas częścią składową aktu oskarżenia (art. 335 § 1 KPK przed nowelizacją), jednak po nowelizacji wniosek ten stanowi odrębne pismo procesowe dołączone do aktu oskarżenia. Literalna wykładnia art. 337 § 1 *in principio* KPK wskazuje, że kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia nie obejmuje kontroli warunków formalnych wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy. Jednak wykładnia funkcjonalna art. 337 § 1 KPK, a także przywołanie w nim art. 335 KPK, prowadzi do stwierdzenia, że ma on zastosowanie także do kontroli warunków formalnych wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy. Dlatego też w wypadku wniesienia aktu oskarżenia wraz z wnioskiem o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy przewodniczący wydziału kontroluje warunki formalne aktu oskarżenia wymienione w art. 119 KPK, art. 332 KPK i art. 333 KPK oraz warunki formalne wniosku wymienione w art. 119 KPK i art. 335 KPK. Chodzi tu o sprawdzenie, czy wniosek odpowiada warunkom ogólnym pisma procesowego (art. 119 KPK), a ponadto warunkom szczególnym wymaganym od tego rodzaju pisma oraz

czy zawiera uzasadnienie. Warunki ogólne wniosku odnoszą się do oznaczenia sądu, do którego jest on kierowany, oraz sprawy, której dotyczy. Należy w nim także określić wnoszącego pismo oraz podać nazwę (intytulację) wniosku oraz opatrzyć go podpisem (art. 119 § 1 pkt 1-4 KPK). Wymogi szczególne wniosku odnoszą się do jego treści. Zgodnie z art. 335 § 1 KPK (projekt nowelizacji zmienia numerację na art. 335 § 2 KPK) chodzi tu o wskazanie rodzaju i wysokości uzgodnionej z oskarżonym kary lub innych środków przewidzianych w Kodeksie karnym oraz – w wypadku poczynienia takich uzgodnień – także wysokości „kosztów postępowania” (takiego zwrotu użyto w art. 335 § 1 *in fine* KPK; chodzi tu ściślej o „koszty procesu” – tytuł działu XIV – art. 616 § 1 KPK; projekt nowelizacji używa już poprawnego określenia „koszty procesu”), które oskarżony zgodził się ponieść. Ponadto wniosek taki powinien zawierać uzasadnienie, które może ograniczyć się do wskazania okoliczności wymienionych w art. 335 § 3 KPK. Należy też zauważyć, że zgodnie ze znowelizowanym art. 338 § 1b KPK odpis wniosku sporządzonego na podstawie art. 335 § 1 KPK należy doręczyć ujawnionemu pokrzywdzonemu. Treść art. 338 § 1b KPK może budzić wątpliwości co do jego stylistyki, gdyż jest w nim mowa o wniosku zawartym w akcie oskarżenia. Wtedy użyty tam zaimek „jego” należałoby odnieść nie do wniosku, ale do aktu oskarżenia, który podlega doręczeniu ujawnionemu pokrzywdzonemu. Jednak treść art. 335 § 1 KPK przesądza o tym, że wniosek stanowi odrębny dokument procesowy „dołączany do aktu oskarżenia”. Dlatego też niespójny z tym przepisem jest użyty w art. 338 § 1b KPK zwrot „akt oskarżenia zawiera wniosek, o którym mowa w art. 335 § 1”. Odesłanie do tego ostatniego przepisu wskazuje na to, że chodzi tu o wniosek dołączany do aktu oskarżenia, a nie o wniosek w nim zawarty. Wówczas użyty w art. 338 § 1b KPK zaimek „jego” odnieść należy do wniosku, który podlega doręczeniu. W konsekwencji do wniosku składanego na podstawie art. 335 § 1 KPK prokurator powinien dołączyć jego odpis, gdyż podlega on doręczeniu ujawnionemu pokrzywdzonemu. Wobec tego, że wniosek jest integralnie związany z aktem oskarżenia, należy przyjąć, iż pokrzywdzonemu doręcza się akt oskarżenia wraz z wnioskiem o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy. W wypadku gdy w postępowaniu przygotowawczym pokrzywdzony był reprezentowany przez pełnomocnika, może się pojawić wątpliwość, czy na etapie postępowania sądowego odpis wniosku i aktu oskarżenia należy doręczyć też pełnomocnikowi. Z art. 140 KPK wynika m.in., że gdy ustawa nakazuje doręczyć odpisy stronom, doręcza się je również obrońcom, pełnomocnikom i ustawowym przedstawicielom. Jednak w postępowaniu sądowym pokrzywdzony nie jest stroną, a więc literalna wykładnia tego przepisu prowadzi do stwierdzenia, że nie ma on tu zastosowania. W wypadku niedołączenia do wniosku wymaganych odpisów należy przyjąć, że jest to brak formalny podlegający uzupełnieniu w trybie

art. 337 § 1 KPK. W tej kwestii należy się odwołać do wyrażonego w literaturze poglądu odnośnie do obowiązku przesłania odpisów aktu oskarżenia, a mianowicie, że brak wymaganych odpisów uzasadnia zwrot aktu oskarżenia³. Natomiast do warunków formalnych wniosku nie należy wymóg w postaci „braku sprzeciwu pokrzywdzonego” (art. 343 § 3a KPK wprowadzony omawianą nowelizacją). Jak wynika z tego przepisu, jest to warunek uwzględnienia wniosku, zaś kwestia wniesienia sprzeciwu aktualizuje się dopiero po doręczeniu pokrzywdzonemu odpisu wniosku (art. 338 § 1b KPK).

W art. 337 § 1 KPK wskazano również art. 334, jednak w wyniku nowelizacji tego ostatniego przepisu jego treść normatywna uległa głębokim zmianom, które rzutują na zakres stosowania art. 337 § 1 KPK. Tak jak poprzednio, przepis ten w odniesieniu do art. 334 KPK nie posługuje się zwrotem „warunki formalne” aktu oskarżenia, ale „warunki wymienione w art. 334”. W literaturze wskazuje się, że w art. 337 § 1 KPK doszło do odróżnienia warunków formalnych wskazanych na wstępie tego przepisu dotyczących wprost budowy aktu oskarżenia (warunki formalne *sensu stricto*) oraz warunków dodatkowych związanych tylko z wniesieniem do sądu aktu oskarżenia, a niezwiązanych bezpośrednio z jego treścią (warunki formalne *sensu largo*)⁴. Po nowelizacji art. 334 KPK to odróżnienie jest dodatkowo uzasadnione unormowaniem w tym przepisie kilku odmiennych kwestii. Pierwsza, wprowadzona przez nowelizację, odnosi się do warunków prawidłowego skompletowania i uporządkowania materiałów postępowania przygotowawczego przesyłanych sądowi wraz z aktem oskarżenia (art. 334 § 1-3 KPK). Druga, która nie uległa zmianie, dotyczy warunku formalnego aktu oskarżenia związanego z obowiązkiem dołączenia jego odpisów dla każdego oskarżonego (art. 334 § 4 KPK), a w wypadku gdy oskarżony posiada obrońcę, także odpisu dla tego przedstawiciela procesowego (art. 140 KPK). Trzecia, wprowadzona przez nowelizację, odnosi się do wniosku o zobowiązanie podmiotu do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa (art. 333 § 4 KPK w zw. z art. 52 KK – projekt nowelizacji przewiduje skreślenie art. 333 § 4 KPK). Dodano mianowicie wymóg dołączenia odpisów wniosku dla tego podmiotu oraz dla oskarżonego, któremu zarzuca się przestępstwo, z którego podmiot ten miał uzyskać korzyść majątkową, oraz odpisu aktu oskarżenia dla podmiotu, którego wniosek dotyczy (art. 334 § 5 KPK – projekt nowelizacji przewiduje likwidację podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa). Czwarta, która uległa tylko zmianie wskutek doda-

³ Por. T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 121; K. Eichstaedt, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. D. Świeckiego, t. II, Warszawa 2013, s. 18; odmiennie L.K. Paprzycki, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. L.K. Paprzyckiego, t. I, Warszawa 2013, s. 1011.

⁴ Por. T. Razowski, *op. cit.*, s. 72.

nia art. 338a, dotyczy nałożonego na oskarżyciela publicznego obowiązku zawiadomienia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego, a także osoby lub instytucji, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 335 KPK, art. 338a KPK oraz art. 387 KPK. Należy także przesłać do pokrzywdzonego pouczenie o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych oraz o treści art. 49a KPK, a w razie potrzeby także o prawie złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. W zakresie spełnienia tego ostatniego wymogu pozostaje aktualny pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniu z dnia 20.1.1999 r. (I KZP 25/98)⁵, że stwierdzenie w toku kontroli warunków z art. 334 KPK, dokonywanej w trybie art. 337 § 1 KPK przez prezesa sądu, niedołączenia do aktu oskarżenia zwrotnych poświadczeń odbioru zawiadomień o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz stosownych pouczeń dla podmiotów wyszczególnionych w art. 334 § 2 KPK, nie stanowi podstawy do zwrotu aktu oskarżenia oskarżycielowi publicznemu na podstawie art. 337 § 1 KPK. W oparciu o ten pogląd podkreślić należy, że w art. 334 § 6 KPK wyraźnie jest mowa o zawiadomieniu o przesłaniu aktu oskarżenia do wskazanych tam osób, co oznacza, że wysłanie do sądu aktu oskarżenia wyprzedza dokonanie wskazanego zawiadomienia. Dotyczy to także pouczenia, o którym mowa w tym przepisie. Potwierdzenia dokonania tych czynności powinny być przesłane do sądu w ślad za aktem oskarżenia. Nowelizacja nie wprowadziła jednak obowiązku pouczenia oskarżonego o treści art. 447 § 7 KPK, tj. o tym, że w wypadku wydania wyroku w trybie konsensualnym ograniczona jest możliwość jego zaskarżenia. Projekt nowelizacji przewiduje już taki obowiązek, który wynika z pozostawienia w art. 353 § 4 *in fine* KPK przepisu art. 447 § 5 KPK. W efekcie projektowanej zmiany tego przepisu zamieszczono w nim dotychczasowe uregulowanie zawarte w art. 447 § 7 KPK.

Przywołanie w art. 337 § 1 KPK „całego” art. 334 KPK oznacza, że ma on zastosowanie także w kwestii nowego uregulowania dotyczącego zawartości akt postępowania przygotowawczego przesłanych sądowi wraz z aktem oskarżenia. W konsekwencji art. 337 § 1 KPK będzie miał zastosowanie, gdyby prokurator, wbrew wymogom wskazanym w art. 334 § 1-3 KPK, nie dokonał segregacji akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia w sposób wskazany w art. 334 § 1 KPK, albo pomimo żądania strony nie dołączył do aktu oskarżenia określonych materiałów postępowania przygotowawczego (art. 334 § 2 KPK), bądź nie załączył do akt przesłanych sądowi zbioru dokumentów zawierających protokoły przesłuchania świadków, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel, albo gdy w tym zbiorze dokumentów oskarżyciel publiczny nie zamieścił protokołów przesłuchania świadków w postępowaniu

niem przygotowawczym, a umieścił je w aktach przekazanych sądowi, pomimo że żąda ich wezwania na rozprawę (art. 334 § 3 KPK). W tych sytuacjach dochodzi do niespełnienia warunków dodatkowych związanych z wniesieniem do sądu aktu oskarżenia (braki formalne aktu oskarżenia *sensu largo*). Stylistyka art. 337 § 1 KPK wskazuje, że w opisanych tu sytuacjach zwraca się jednak nie akta sprawy, ale akt oskarżenia, skoro w art. 337 § 1 KPK użyto zaimka „go”. W konsekwencji należy przyjąć, że w zarządzeniu o zwrocie aktu oskarżenia trzeba wskazać, na czym polega nieprawidłowe skompletowanie akt postępowania przygotowawczego przesłanych sądowi.

W przypadku zwrotu aktu oskarżenia z przyczyn wskazanych w art. 334 § 1-3 KPK prokurator, aby wykonać to zarządzenie, może w trybie art. 158 § 1 KPK zażądać przesłania tych akt celem usunięcia wskazanych nieprawidłowości.

Prawomocne zarządzenie prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia jest dla prokuratora wiążące (art. 337 § 3 KPK). W literaturze przeważa stanowisko, że siedmiodniowy termin na uzupełnienie braków aktu oskarżenia ma charakter instrukcyjny⁶. Oznacza to, że wniesienie poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia po tym terminie czyni go skutecznym. Nieusunięcie przez oskarżyciela publicznego wskazanych w zarządzeniu braków i ponowne wniesienie aktu oskarżenia skutkuje pytaniem o sposób reakcji na takie postępowanie. W literaturze wskazuje się, że w takiej sytuacji podjęcie stosownej decyzji zależy od rodzaju uchybień⁷. Zasadnie argumentuje się, że nie ma wówczas podstaw do stwierdzenia bezskuteczności wniesienia aktu oskarżenia, gdyż art. 337 § 1 KPK stanowi *lex specialis* do art. 120 KPK, a więc art. 120 § 2 KPK nie ma zastosowania. Natomiast aktualny pozostaje pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 31.8.1994 r. (I KZP 19/94)⁸, że w takiej sytuacji prezes sądu może sam zmienić swoją poprzednią decyzję i skierować sprawę na rozprawę główną, pomimo istniejących braków, albo – z uwagi na charakter niesuniętego braku – skierować sprawę na posiedzenie w celu umorzenia postępowania w oparciu o przepis art. 17 § 1 pkt 9 KPK (brak skargi uprawnionego oskarżyciela). Niezależnie od powyższego postępowanie oskarżyciela publicznego, który nie wykonał zarządzenia, uzasadnia zastosowanie sygnalizacji przewidzianej w art. 20 § 2 KPK.

Zawarte w art. 337 § 1 KPK zobowiązanie prezesa sądu do badania warunków formalnych aktu oskarżenia wymienionych w art. 332 KPK, art. 333 KPK i art. 334 KPK wymaga omówienia zakresu nowelizacji tych przepisów. Noweli-

⁶ Por. I. Nowikowski, *Charakter terminu przewidzianego w art. 337 § 1 KPK*, (we:) *Współczesny proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, pod red. S. Stachowiaka, Poznań 2002, s. 298, a także T. Razowski, *op. cit.*, s. 149 i n.

⁷ Por. R.A. Stefański, *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/9, s. 41; B. Szyrowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w Kodeksie postępowania karnego*, PiP 1999, z. 12, s. 86; T. Razowski, *op. cit.*, s. 156-157.

⁸ OSNKW 1994, z. 9-10, poz. 56.

⁵ LEX nr 520279.

zacja art. 332 § 1 KPK rozszerza wymogi co do treści publicznego aktu oskarżenia o następujące elementy:

- a) dane o zastosowaniu zabezpieczenia majątkowego (art. 332 § 1 pkt 1);
- b) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 65 KK albo art. 37 § 1 KKS, przy czym chodzi tu o wszystkie podstawy nadzwyczajnego zaostżenia kary wskazane w art. 37 § 1 KKS, a nie jak dotychczas tylko o podstawę z art. 37 § 1 pkt 4 KKS. Natomiast z niewiadomych względów nie wymieniono jeszcze jednej podstawy nadzwyczajnego zaostżenia kary wynikającej z art. 38 § 2 pkt 1 KKS, choć należy ona do tej kategorii i przykładowo wymieniona jest w art. 17 § 2 pkt 2 KKS (art. 332 § 1 pkt 3 KPK);
- c) informację o złożeniu przez pokrzywdzonego wniosku, o którym mowa w art. 59a KK, przy czym chodzi o sytuację, gdy wniosek o umorzenie postępowania pokrzywdzony złożył w postępowaniu przygotowawczym, ale nie został on uwzględniony przez prokuratora – arg. *a contrario* z art. 325e § 1b KPK w zw. z art. 59a § 3 KK (art. 332 § 1 pkt 6 KPK).

Natomiast w znowelizowanym art. 332 § 1 KPK nie wymieniono uzasadnienia oskarżenia (dawny art. 332 § 1 pkt 6 KPK) jako części składowej aktu oskarżenia. Wynika to z nowego rozwiązania zawartego w art. 332 § 2 KPK.

W znowelizowanym art. 332 § 2 KPK odnośnie do sporządzenia uzasadnienia aktu oskarżenia wprowadzono dwie istotne zmiany. Pierwsza, że **ma ono charakter fakultatywny**. Ta zasada dotyczy sytuacji, gdy zakończono postępowanie przygotowawcze, tak w formie dochodzenia, jak i śledztwa. Przepis ten ma również zastosowanie do subsydiarnego aktu oskarżenia (art. 55 § 2 KPK). Nie stosuje się go natomiast do innych rodzajów skarg zasadniczych, tj. wniosku o warunkowe umorzenie postępowania karnego (art. 336 KPK) i wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym (art. 517d KPK). We wniosku o warunkowe umorzenie, sporządzenie uzasadnienia jest obligatoryjne, choćby w ograniczonym zakresie (art. 336 § 2 KPK). We wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym, jest on sporządzany bez uzasadnienia, gdyż w art. 517d § 3 KPK nie został recypowany art. 332 § 2 KPK.

Odstąpienie od sporządzenia uzasadnienia aktu oskarżenia było dotychczas wyjątkiem od reguły, że akt oskarżenia powinien je zawierać. Przed nowelizacją ustawa umożliwiała bowiem odstąpienie od tego wymogu, gdy akt oskarżenia sporządzany był przez Policję lub organ, o którym mowa w art. 325d KPK. Chodziło więc o akt oskarżenia w sprawie, w której postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia.

Druga zmiana w treści art. 332 § 2 KPK odnosi się do umiejscowienia uzasadnienia w strukturze aktu oskarżenia. Dotychczas uzasadnienie należało do części składowych aktu oskarżenia (dawny art. 332 § 1 pkt 6 KPK). W znowelizowanym art. 332 § 2 KPK zawarto sformułowanie, że do aktu oskarżenia można „dołączyć

jego uzasadnienie”. Ten zwrot oznacza, że **w wypadku sporządzenia uzasadnienia nie stanowi ono części składowej aktu oskarżenia**, ale odrębne pismo procesowe będące załącznikiem do aktu oskarżenia. Dlatego też do wymogów formalnych uzasadnienia ma zastosowanie art. 119 KPK, co oznacza m.in., że powinno ono zostać podpisane przez prokuratora sporządzającego akt oskarżenia (art. 119 § 1 pkt 4 KPK). Umiejscowienie uzasadnienia poza strukturą aktu oskarżenia powoduje, że nie ma tu zastosowania art. 337 § 1 KPK, wobec tego kontrola warunków formalnych uzasadnienia aktu oskarżenia następuje w trybie art. 120 KPK. W konsekwencji zwrot uzasadnienia celem usunięcia braku formalnego może nastąpić tylko wtedy, gdy z tego powodu pismo nie może otrzymać dalszego biegu (np. brak podpisu). Natomiast nie uległy zmianie elementy składowe treści uzasadnienia wskazane w art. 332 § 2 KPK. Jednak w wypadku sporządzenia uzasadnienia nieodpowiadającego wymogom tam wskazanym to uchybienie nie stanowi podstawy do zwrotu uzasadnienia celem jego usunięcia, gdyż nie jest to brak tego rodzaju, że pismo nie może otrzymać biegu (art. 120 § 1 KPK). W sytuacji, gdy uzasadnienie aktu oskarżenia zostało sporządzone, to i tak nie podlega ono odczytaniu na rozprawie w ramach otwarcia przewodu sądowego ani też na jego podstawie nie przedstawia się podstaw oskarżenia (dawny art. 385 § 2 KPK). Po nowelizacji otwarcie przewodu sądowego polega tylko na zwięzłym przedstawieniu przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia. Konsekwencją przyjęcia, że uzasadnienie nie stanowi integralnej części aktu oskarżenia, jest brak normatywnej podstawy do doręczenia jego odpisu wraz z aktem oskarżenia. Z art. 338 § 1 KPK jednoznacznie wynika, że oskarżonemu doręcza się odpis aktu oskarżenia. Ustawa milczy na temat doręczenia jego uzasadnienia w wypadku sporządzenia. Względę gwarancyjne dotyczące realizacji prawa do obrony, w ramach którego oskarżony ma prawo wnieść pisemną odpowiedź na akt oskarżenia (art. 338 § 2 KPK), uzasadniają jednak przyjęcie, że **w razie sporządzenia uzasadnienia podlega ono doręczeniu oskarżonemu wraz z aktem oskarżenia**.

W znowelizowanym art. 333 § 1 KPK wprowadzono zasadę, że w akcie oskarżenia **wykaz dowodów**, których przeprowadzenia na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel, powinien zawierać nie tylko wyszczególnienie tych dowodów, ale także określać okoliczności, jakie mają być każdym z dowodów udowodnione, w razie konieczności wskazywać sposób i kolejność przeprowadzenia tych dowodów. Wykaz dowodów, o którym mowa w art. 333 § 1 KPK, stanowi wniosek dowodowy. Zawiera bowiem, tak jak wymaga tego art. 169 § 1 KPK, dwa istotne elementy. Pierwszy to „oznaczenie dowodu”, gdyż odnosi się do każdego konkretnego dowodu spośród wskazanych w liście. Element drugi: w wykazie dowodów określa się dla każdego z dowodów okoliczności, jakie mają zostać udowodnione (teza dowodowa). Obecnie zwrot „teza dowodowa”, choć nie został użyty ani w art. 169 KPK, ani w art. 333 § 1 KPK, jest określeniem

normatywnym, gdyż posługuje się nim ustawa w znowelizowanym art. 167 § 1 zd. 2 KPK. Po nowelizacji art. 333 § 1 KPK warunek formalny wniosku dowodowego w postaci sformułowania tezy dowodowej odnosi się również do wykazu dowodów zawartych w akcie oskarżenia. Został on wkomponowany w treść art. 333 § 1 KPK, choć wynika także z art. 169 § 1 KPK. To dodatkowe unormowanie było jednak konieczne z uwagi na dotychczasowe brzmienie art. 333 § 1 KPK. W ten sposób uzyskano kilka efektów.

Po pierwsze, wymóg zawarcia we wniosku dowodowym tezy dowodowej w wypadku zgłoszenia w akcie oskarżenia dowodów do przeprowadzenia na rozprawie stał się dodatkowym warunkiem formalnym aktu oskarżenia, podlegającym kontroli w trybie art. 337 § 1 KPK, a nie na ogólnych zasadach, a więc na podstawie art. 120 KPK.

Po drugie, odstąpiono w ten sposób od wyjątku, zawartego w dotychczasowym art. 333 § 1 KPK, który nie przewidywał obowiązku formułowania tezy dowodowej do wniosków dowodowych oskarżyciela, zawartych w akcie oskarżenia. Należy zauważyć, że przed nowelizacją, art. 333 § 1 pkt 1 i 2 KPK też zawierał określenie „wykaz dowodów”, obejmujący także listę osób, których wezwania żądał oskarżyciel. Świadczył o tym użyty w art. 333 § 1 pkt 2 KPK, w brzmieniu sprzed nowelizacji, zwrot „wykaz innych dowodów”. Jednak przepis ten nie zawierał wymogu, aby oskarżyciel wskazał sytuacje, na okoliczność których wnioskowane dowody mają zostać przeprowadzone na rozprawie głównej. W tym zakresie był to więc wyjątek od zasady wynikającej z art. 169 § 1 KPK. Po nowelizacji należy przyjąć, że art. 337 § 1 KPK jest *lex specialis* w stosunku do art. 169 § 1 KPK, gdyż odnosi się do szczególnego rodzaju wniosku dowodowego, jakim jest wykaz dowodów zawarty w akcie oskarżenia. Dlatego też w tym wniosku dowodowym, oprócz możliwości wskazania sposobu przeprowadzenia dowodów, co przewiduje też art. 169 § 1 KPK, **wprowadzono dodatkową okoliczność w postaci możliwości wnioskowania kolejności przeprowadzenia dowodów**. W tym zakresie może okazać się to konieczne dla respektowania zasady, że dowody na poparcie oskarżenia powinny być przeprowadzane przed dowodami służącymi do obrony (art. 369 KPK). Zauważyć bowiem należy, że zgodnie z zasadą prawdy materialnej (art. 2 § 2 KPK) oraz zasadą obiektywizmu (art. 4 KPK), w wykazie dowodów wnioskowanych do przeprowadzenia na rozprawie prokurator powinien wskazać nie tylko dowody obciążające, ale także dowody odciążające. Wówczas kolejność ich przeprowadzenia powinna uwzględniać dyrektywę płynącą z art. 369 KPK. Należy jednak mieć na względzie, że do wniosku dowodowego zgłoszonego w trybie art. 333 § 1 KPK ma zastosowanie art. 169 § 2 KPK, a więc może on zmierzać także do wykrycia lub oceny właściwego dowodu.

Po trzecie, wymóg sformułowania tezy dowodowej zawarty w art. 333 § 1 KPK powoduje, że dowód na rozprawie co do zasady przeprowadzany będzie tylko na okoliczności wskazane we wniosku dowodowym. O takim zakresie

przeprowadzenia dowodu świadczy również treść art. 167 § 1 zd. 2 KPK, z którego jednoznacznie wynika, że w wypadkach tam wskazanych, gdy sąd zamiast lub obok strony przeprowadza dowód, to tylko w granicach tezy dowodowej.

Po czwarte, wyraźne zadekretowanie, że wykaz dowodów zawarty w akcie oskarżenia zawiera wnioski dowodowe o przeprowadzenie dowodów na rozprawie głównej oznacza konieczność ich rozpoznania. W znowelizowanym art. 167 § 1 zd. 1 KPK wprost wskazano, że strona przeprowadza dowody przed sądem po ich dopuszczeniu przez prezesa sądu, przewodniczącego lub sąd.

Z treści znowelizowanego art. 333 § 1 KPK wynika, że **wskazanie tezy dowodowej powinno się odnosić do każdego wnioskowanego w akcie oskarżenia dowodu** niezależnie od rodzaju źródła dowodowego oraz sposobu przeprowadzenia dowodu na rozprawie głównej.

Z art. 333 § 1 KPK wynika również, że wnioski dowodowe zawarte w akcie oskarżenia powinny zostać pogrupowane w listy według rodzajów wnioskowanych czynności dowodowych („usystematyzowane”). Ustawodawca przykładowo wskazał na sposób tego pogrupowania, biorąc za kryterium rodzaj źródła dowodowego. Wymienił więc osobowe źródła dowodowe (art. 333 § 1 pkt 1 KPK), dowody z dokumentów (art. 333 § 1 pkt 2 KPK) oraz dowody rzeczowe (art. 333 § 1 pkt 3 KPK). Przez użycie zwrotu „w szczególności” wskazano, że jest to wyliczenie przykładowe.

W art. 333 § 1 pkt 1 KPK chodzi o **osoby, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel**. Dotyczy to dowodów z zeznań świadków i specjalistów oraz przesłuchania biegłego na rozprawie. Zachodzi natomiast pytanie, czy przepis ten odnosi się także do oskarżonego. Zauważyć bowiem należy, że znowelizowany art. 374 § 1 KPK wprowadza zasadę, iż udział oskarżonego w rozprawie głównej jest jego prawem, a nie obowiązkiem. Wyjątek dotyczy spraw o zbrodnie i to tylko podczas czynności, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK (art. 374 § 2 KPK), a w pozostałych wypadkach – gdy przewodniczący lub sąd uzna obecność oskarżonego za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). Oznacza to, że poza wskazanymi tu wyjątkami oskarżonego nie wzywa się, ale zawiadamia o terminie rozprawy (art. 129 § 1 i 2 KPK). W art. 333 § 1 pkt 1 KPK mowa jest jednak o osobach, których wezwania żąda oskarżyciel. Poza sprawami o zbrodnie, w akcie oskarżenia oskarżyciel nie może jednak żądać wezwania oskarżonego na rozprawę, gdyż jego udział w sprawach o występki nie jest obowiązkowy (może natomiast wnosić o uznanie jego stawiennictwa za obowiązkowe – art. 374 § 1 zd. 2 KPK). Ponadto przeprowadzenie dowodu z wyjaśnień oskarżonego zależy nie tylko od kwestii udziału w rozprawie, ale także od korzystania z prawa do odmowy składania wyjaśnień. Wobec tego pojawia się pytanie, czy w wykazie dowodów prokurator powinien zamieścić także wniosek o przeprowadzenie dowodu z wyjaśnień oskarżonego. Należy uznać, że względy gwarancyjne wynikające z zasady prawa do obrony, a związane z prawem oskarżonego

do udziału w rozprawie (art. 374 § 1 zd. 1 KPK) i w związku z tym z prawem do złożenia wyjaśnień (art. 175 § 1 KPK), a także respektowanie zasady prawdy materialnej (art. 2 § 2 KPK) oraz zasady kontrydiktoryjności przemawiają za zastosowaniem rozszerzającej wykładni art. 333 § 1 pkt 1 KPK. Dlatego też zawarty w art. 333 § 1 pkt 1 KPK zwrot „wezwania osób” odnieść należy także do zawiadomienia oskarżonego o terminie rozprawy w sytuacji, gdy nie ma on obowiązku stawienia. Pozostaje jednak do rozstrzygnięcia jeszcze jedna kwestia, a mianowicie: czy w wykazie dowodów zawartych w akcie oskarżenia, oprócz żądania wezwania albo zawiadomienia oskarżonego o terminie rozprawy i tym samym wnioskowania o przeprowadzenie dowodu z jego wyjaśnień, prokurator powinien również co do tego wniosku dowodowego sformułować tezę dowodową. W tej kwestii należy zauważyć, że dowód z wyjaśnień oskarżonego zawsze dotyczy przedmiotu procesu, a więc jego odpowiedzialności karnej za zarzucane przestępstwo. Wobec takiego charakteru tego dowodu formułowanie tezy dowodowej wydaje się bezprzedmiotowe. W związku z tym należy przyjąć, że na podstawie art. 333 § 1 pkt 1 KPK prokurator w wykazie dowodów powinien złożyć wniosek o przesłuchanie oskarżonego na rozprawie, ale zwolniony jest z obowiązku wskazania tezy dowodowej.

Z treści znowelizowanego art. 333 § 1 pkt 2 KPK wynika, że w drugiej kolejności wniosek dowodowy powinien zawierać tezy dowodowe odnośnie do dowodów z dokumentów. Chodzi o wskazanie, na jaką okoliczność dany dokument powinien zostać przeprowadzony na rozprawie, niezależnie od sposobu jego przeprowadzenia.

W trzeciej kolejności wniosek dowodowy zawarty w akcie oskarżenia może obejmować dowody rzeczowe podlegające oględzinom (art. 333 § 1 pkt 3 KPK). Wymagana jest również teza dowodowa co do tych dowodów.

Z art. 333 § 1 KPK wyraźnie wynika, że teza dowodowa powinna zostać sformułowana dla każdego dowodu. Istota tezy dowodowej sprowadza się do wskazania, jakie okoliczności mają być udowodnione. Chodzi tu więc o podanie konkretnych faktów, które powinny zostać ustalone w oparciu o wnioskowany dowód. Można w tym względzie odwołać się do treści art. 258 KPC, z którego wynika, że teza dowodowa powinna zawierać dokładne oznaczenie faktów, które mają być stwierdzone. Warunku tego nie będzie spełniało ogólne sformułowanie np. na okoliczność przebiegu zdarzenia, czy na okoliczność alibi oskarżonego. Nie jest to bowiem teza dowodowa, gdyż w pierwszym przykładzie nie wynika z niej, jaki konkretnie fakt z przebiegu zdarzenia ma zostać ustalony, a w drugim przykładzie nie został wskazany fakt odnoszący się do miejsca pobytu oskarżonego w czasie popełnienia przestępstwa.

Znowelizowany art. 333 § 1 KPK nakłada obowiązek sformułowania tezy dowodowej co do każdego wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu na rozprawie głównej niezależnie od sposobu jego przeprowadzenia. Wymóg

ten będzie miał też zastosowanie, gdy prokurator w trybie art. 333 § 2 KPK wnosi o zaniechanie wezwania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, którym oskarżony w wyjaśnieniach swych nie zaprzeczył, a okoliczności te nie są tak doniosłe, aby konieczne było ich bezpośrednie przesłuchanie na rozprawie. W tym zakresie art. 333 § 2 KPK stanowi odrębną od wskazanej w art. 333 § 1 pkt 2 KPK podstawę złożenia wniosku dowodowego o przeprowadzenie na rozprawie dowodu z dokumentu, którym jest protokół przesłuchania świadka. W stosunku do innych dowodów z dokumentów sposób przeprowadzenia tego dowodu został także odrębnie uregulowany w znowelizowanym art. 391 § 1a KPK. Dlatego też co do tego dowodu prokurator powinien sporządzić odrębną listę w ramach wykazu. Zauważyć jednak należy, że **protokoły przesłuchania świadków, o których zaniechanie wezwania wnosi prokurator w trybie art. 333 § 2 KPK, powinny zostać włączone do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia**, a nie do zbioru protokołów, o którym mowa w art. 334 § 3 KPK, gdyż w tym przepisie chodzi tylko o protokoły przesłuchania tych świadków, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel.

Zawarty w znowelizowanym art. 333 § 1 pkt 2 KPK wykaz dokumentów, których odczytania, odtworzenia lub ujawnienia domaga się oskarżyciel, nie obejmuje protokołów przesłuchania świadków w postępowaniu przygotowawczym lub innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). W takiej sytuacji protokoły te stanowią odrębny zbiór dokumentów (art. 334 § 3 KPK) i dopiero w razie ich ujawnienia na rozprawie podlegają włączeniu do akt sądowych (art. 391 § 1d KPK), gdyż wówczas stanowią dowód w sprawie (art. 410 KPK). Przyjęte tu rozwiązanie zmierza do wzmocnienia kontrydiktoryjności rozprawy, bowiem na tym forum, zgodnie z zasadą bezpośredniości, powinny być przeprowadzane dowody pierwotne w postaci zeznań świadków, a nie dowody pochodne w postaci protokołów przesłuchań. Dlatego też protokoły poprzednio złożonych zeznań nie są zamieszczane w wykazie dowodów do przeprowadzenia na rozprawie. W tym przypadku podstawą do złożenia wniosku o ich ujawnienie nie może być art. 333 § 1 pkt 2 KPK, choć mowa jest w nim o dokumentach. Przyjęcie, że przepis ten dotyczy także protokołów poprzednio złożonych zeznań, byłoby sprzeczne z żądaniem wezwania świadków na rozprawę, czyli domaganiem się przez oskarżyciela bezpośredniego przeprowadzenia dowodu. Nie można też w trybie tego przepisu wnosić o odczytanie tych protokołów w przyszłości na podstawie art. 391 KPK lub art. 392 KPK, skoro nie wiadomo, czy wskazane tam warunki się ziszczą. W literaturze wskazuje się, że choć protokół przesłuchania stanowi dokument, to jednak jest on szczególnym dokumentem. W wypadku bowiem odstąpienia od przesłuchania świadka przed sądem i odczytania jego zeznań złożonych w postępowaniu

niu przygotowawczym sąd nie przeprowadza dowodu z zeznań świadka tylko dowód z dokumentu w postaci protokołu przesłuchania jako pisemnej rejestracji tej czynności. W takim wypadku bez znaczenia jest fakt, że wspólnym źródłem informacji zawartych w zeznaniach świadka i w protokole jego przesłuchania jest sam świadek. Są to bowiem dwa różne środki dowodowe pozostające w relacji: dowód pierwotny – dowód pochodny⁹.

W akcie oskarżenia prokurator może też złożyć wniosek o odstąpienie od bezpośredniego przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka i wnieść o odczytanie protokołu jego poprzednich przesłuchań w wypadkach wskazanych w ustawie. Chodzi tu o sytuacje przewidziane w art. 333 § 2 KPK, a także w stosunku do świadka małoletniego (art. 185a-b KPK) oraz świadka pokrzywdzonego przestępstwem z art. 197-199 KK (art. 185c KPK), a także o protokoły przesłuchania świadka w drodze zagranicznej pomocy prawnej (art. 587 KPK). W takim przypadku, **skoro prokurator nie wnosi o bezpośrednie przesłuchanie tych świadków na rozprawie, to protokoły ich przesłuchań należą do kategorii dokumentów, o których mowa w art. 333 § 1 pkt 2 KPK.** Jednak **z uwagi na szczególny ich charakter oraz odrębne podstawy ujawnienia na rozprawie prokurator powinien sporządzić osobną listę zawierającą wykaz tych dowodów z podaniem tezy dowodowej co do każdego z nich.** W art. 333 § 1 KPK wskazuje się bowiem tylko przykładowe listy wnioskowanych dowodów poprzez użycie zwrotu „w szczególności”. W tych przypadkach, skoro art. 333 § 1 KPK uprawnia do wskazania we wniosku dowodowym sposobu przeprowadzenia dowodu, prokurator może wnieść nie tylko o odczytanie tych protokołów na rozprawie, ale także – gdy nie ma ku temu przeszkód – o uznanie bez ich odczytania za ujawnione w trybie art. 394 § 2 KPK.

W związku z treścią art. 333 § 1 pkt 2 KPK zachodzi pytanie, czy na podstawie tego przepisu oskarżyciel powinien złożyć wniosek o odczytanie lub ujawnienie na rozprawie jako „dokumentu” protokołów wyjaśnień poprzednio złożonych przez oskarżonego. W tej kwestii należy wyjść od stwierdzenia, że zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 167 § 1 zd. 1 KPK przeprowadzenie dowodu następuje na wniosek strony. Wobec tego wniosek o ujawnienie na rozprawie dowodu w postaci protokołów wyjaśnień oskarżonego z postępowania przygotowawczego powinien złożyć oskarżyciel w razie zaistnienia podstaw z art. 389 § 1 KPK. Zauważyć jednak należy, że w czasie sporządzania aktu oskarżenia nie można stwierdzić, czy zaistnieją warunki do odczytania tych protokołów. W związku z tym nie ma też wprost podstawy do złożenia w akcie oskarżenia wniosku o przeprowadzenie tego dowodu na rozprawie. W tej kwestii można zaproponować, aby protokoły poprzednio złożonych wyjaśnień zostały załączone do akt postępowania przygotowawczego przekaza-

⁹ Por. D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013, s. 13 i 28.

nych sądowi na podstawie art. 334 § 1 pkt 2 KPK. W takiej sytuacji dopiero na rozprawie, w razie zaistnienia podstaw z art. 389 § 1 KPK, prokurator powinien złożyć wniosek o odczytanie protokołów. Przyjęcie tego poglądu oznacza, że do przeprowadzenia tego rodzaju dowodu stosuje się także reguły określone w art. 167 § 1 KPK z konsekwencjami wynikającymi z art. 447 § 5 KPK (projekt nowelizacji przenosi treść normatywną z tego przepisu do art. 427 § 4 KPK).

Z art. 333 § 1 KPK wynika, że wymóg zawarcia w akcie oskarżenia wykazu dowodów wiąże się z rozpoznaniem sprawy na rozprawie głównej. Przepis ten nie ma zastosowania do aktu oskarżenia połączonego z wnioskiem o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 KPK). W znolizowanym art. 335 § 3 *in fine* KPK ustawodawca wyłączył stosowanie art. 333 § 1 i 2 KPK, co wynika z założenia, że na posiedzeniu wyrokovym sąd nie przeprowadza bezpośrednio postępowania dowodowego (art. 343 § 4 zd. 1 KPK). Sąd orzeka wówczas na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy, dlatego też bezprzedmiotowe byłoby umieszczenie w akcie oskarżenia wykazu dowodów do bezpośredniego przeprowadzenia. W dotychczasowym stanie prawnym taki wymóg jednak istniał, choć sąd nie przeprowadzał dowodów w sposób bezpośredni na posiedzeniu. Takie rozwiązanie powodowało, że w wypadku nieuwzględnienia wniosku i skierowania sprawy na rozprawę (art. 343 § 7 KPK) akt oskarżenia nie wymagał już uzupełnienia, skoro zawierał wykaz dowodów. Przyjęte obecnie rozwiązanie spowodowało zmianę § 7 art. 343 KPK przez dodanie zdania drugiego. Wynika z niego, że w wypadku skierowania sprawy do rozpoznania na zasadach ogólnych prokurator w terminie 7 dni od dnia posiedzenia dokonuje czynności określonych w art. 333 § 1 i 2 KPK (art. 343 § 7 zd. 2 KPK). Zawarty w tym przepisie zwrot „dokonuje czynności określonych w art. 333 § 1 i 2” jest taki sam jak w art. 341 § 2 KPK, gdy chodzi o sytuację nieuwzględnienia wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania na posiedzeniu. Na gruncie tego ostatniego przepisu przyjmuje się, że w wypadku nieuwzględnienia wniosku prokurator nie wnosi aktu oskarżenia, tylko uzupełnia wniosek o warunkowe umorzenie, który zastępuje akt oskarżenia, o wykaz dowodów do przeprowadzenia na rozprawie głównej¹⁰. Podobnie należy przyjąć w wypadku nieuwzględnienia wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy. Wówczas prokurator powinien uzupełnić akt oskarżenia przez dołączenie do niego wykazu dowodów, o których mowa w art. 333 § 1 i 2 KPK. Ustawa nie wymaga tutaj wniesienia nowego uzupełnionego aktu oskarżenia, tak jak w sytuacji opisanej w art. 337 § 3 KPK.

Akt oskarżenia w wypadku dołączenia wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy ma uproszczoną postać, nie zawiera bowiem elementów

¹⁰ Por. K. Eichstaedt, *op. cit.*, s. 33.

wskazanych w art. 333 § 1 i 2 KPK. Chodzi tu o wykaz dowodów do przeprowadzenia na rozprawie. Jednak w znowelizowanym art. 335 § 3 zd. 2 KPK wyłączono stosowanie jedynie przepisów art. 333 § 1 i 2 KPK. Ma więc zastosowanie art. 333 § 3 KPK, który zobowiązuje do dołączenia do aktu oskarżenia – do wiadomości sądu – nie tylko listy ujawnionych pokrzywdzonych z podaniem ich adresów, ale także podanie adresów osób, o których mowa w art. 333 § 1 pkt 1 KPK (osób, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel). Skoro jednak nie ma zastosowania art. 333 § 1 pkt 1 KPK (art. 335 § 3 zd. 2 KPK), to w tym zakresie bezprzedmiotowe byłoby stosowanie tego przepisu.

W znowelizowanym art. 334 § 1 KPK wprowadzono wymóg, aby akta postępowania przygotowawczego przesłane sądowi wraz z aktem oskarżenia zawierały materiały zgromadzone w tym postępowaniu tylko co do osoby oskarżonej (zakres podmiotowy akt) i tylko co do zarzucanego jej czynu (zakres przedmiotowy akt). Oznacza to, że materiały zgromadzone w postępowaniu zakończonym w fazie *in rem* albo w fazie *in personam* w zakresie, w jakim umorzono postępowanie, powinny pozostać w aktach postępowania przygotowawczego. Zestawienie art. 334 § 1 KPK z art. 321 § 1 KPK prowadzi do wniosku, że użyty w tym ostatnim przepisie zwrot „akta sprawy” obejmuje całość materiału zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym w danej sprawie. Chodzi tu o „sprawę” w znaczeniu kwestii odpowiedzialności określonej osoby za określony czyn. Z tych akt sprawy, zgodnie z art. 334 § 1 KPK, do sądu powinny zostać przesłane tylko materiały postępowania przygotowawczego dotyczącej osoby oskarżonej i zarzucanego jej w akcie oskarżenia czynu. Wówczas ten materiał tworzy akta sprawy sądowej, zaś w pozostałej części materiały zgromadzone w postępowaniu przygotowawczym stanowią akta tego postępowania (arg. z 156 § 1a KPK i art. 381 § 2 zd. 1 *in fine* KPK).

Z art. 334 § 1 pkt 1-3 KPK wynika, że materiały, o których mowa w art. 321 § 1 KPK, które należy przesłać sądowi wraz z aktem oskarżenia, mają postać dokumentów, które można podzielić na kilka kategorii. Pierwsza część tych materiałów to decyzje procesowe wydane w postępowaniu przygotowawczym, ale tylko odnośnie do osoby, wobec której skierowano akt oskarżenia, i co do tych czynów, o które ją oskarżono. Z art. 334 § 1 pkt 1 KPK wynika, że materiały te nie powinny obejmować decyzji procesowych wydanych co do czynów nie związanych z oskarżonym ani decyzji wydanych w stosunku do osób, których nie postawiono w stan oskarżenia. Argument *a rubrica* z art. 334 § 1 KPK przemawia także za stwierdzeniem, że w tych materiałach nie powinny znajdować się też decyzje procesowe co do tych czynów, które co prawda są związane z osobą oskarżoną, ale o które jej nie oskarżono. Druga kategoria materiałów postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia to materiał dowodowy (art. 334 § 1 pkt 2 i 3 KPK). Takie też określenie jest zawarte w art. 321 § 5 KPK, w którym jest mowa o uzupełnieniu „materiału dowodowego”. Podobnie jak w przypadku decy-

zji procesowych (pkt 1), argument *a rubrica* z art. 334 § 1 KPK prowadzi do wniosku, że chodzi tu o materiał dowodowy dotyczący tylko czynów objętych aktem oskarżenia. Oznacza to wyeliminowanie z materiałów przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia dokumentów z różnych czynności, które nie mają znaczenia dla kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego. Ponadto powiązanie art. 334 § 1 KPK z art. 333 § 1 KPK wskazuje, że gdy chodzi o protokoły z czynności procesowych, o których mowa w art. 334 § 1 pkt 2 KPK, to powinny zostać dołączone do aktu postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia tylko te spośród nich, które mogą zostać ujawnione na rozprawie. Nie podlegają więc dołączeniu protokoły, których ujawnić w ogóle nie wolno, np. zeznania złożone przez oskarżonego przesłuchanego wcześniej w charakterze świadka.

Wymienione w art. 334 § 1 pkt 2 KPK dokumenty w postaci protokołów z czynności dowodowych (z wyłączeniem protokołów przesłuchania świadków, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel – art. 334 § 3 KPK), to: protokoły przesłuchania oskarżonego, protokoły przesłuchania świadków, co do których prokurator nie żądał ich wezwania na rozprawę i wniósł o odczytanie poprzednio złożonych zeznań, protokoły przesłuchania świadków w tej lub w innej sprawie, co do których prokurator w ogóle nie wniósł o przeprowadzenie dowodu z ich zeznań zarówno w sposób bezpośredni – przesłuchanie, czy w sposób pośredni – odczytanie protokołu zeznań, protokoły przesłuchania biegłego, a także protokoły z innych czynności dowodowych, z których zgodnie z art. 143 § 1 KPK wymagane jest sporządzenie protokołu, np. dokonanie oględzin (art. 143 § 1 pkt 3 KPK). W wypadku tych protokołów w aktach przekazanych sądowi powinny się znaleźć też załączniki do tych dokumentów przewidziane przez ustawę. Chodzi tu o załączniki w postaci stenogramu (art. 145 § 1 KPK), a także zapisu obrazu lub dźwięku oraz przekładu zapisu dźwięku z przebiegu czynności protokołowanej (art. 147 KPK) [art. 393a KPK].

Trzecia kategoria dokumentów zawartych w aktach postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi to dokumenty, które nie zostały zawnio-skowane jako dowody do przeprowadzenia na rozprawie, ale związane są z zarzucanym oskarżonemu czynem, np. notatka jako dokument urzędowy w rozumieniu art. 334 § 1 pkt 3 KPK.

Należy jednak zauważyć, że wskazanie w art. 334 § 1 pkt 1-3 KPK materiałów postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia nie ma charakteru wyczerpującego, a tylko przykładowe, choć stylistyka tego przepisu poprzez użycie zwrotu „obejmuje” bez dodania „w szczególności” mogłoby wskazywać na zamknięty ich katalog. Jednak oczywiste jest, że w aktach przekazanych sądowi powinny znaleźć się protokoły nie tylko z czynności dowodowych, ale też z czynności procesowych związanych ze sprawą. Chodzi tu przykładowo o protokół przyjęcia poręczenia majątkowego w związku z zastosowaniem tego rodzaju środka zapo-

biegawczego (art. 143 § 1 pkt 9 KPK), czy o protokół końcowego zapoznania się podejrzanego, pokrzywdzonego oraz obrońców i pełnomocników z materiałami postępowania przygotowawczego (art. 143 § 1 pkt 8 KPK). Ponadto zawarty w art. 334 § 1 KPK wykaz materiału dowodowego zawartego w aktach postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia nie obejmuje dowodów rzeczowych, które załącza się do akt sprawy, gdy pozwalają na to ich rozmiary. Wtedy bowiem nie jest wymagane sporządzenie protokołu oględzin rzeczy (art. 217 § 3 KPK). Natomiast w art. 334 § 1 pkt 3 KPK mowa jest o opiniach, a więc chodzi tu o opinie biegłych, instytucji, zakładów lub instytucji (art. 193 § 1 i 2 KPK), które uzyskiwane są przez organ procesowy (art. 194 KPK). Następnie wymienia się **dokumenty urzędowe**. Podział zawarty w tym przepisie na dokumenty urzędowe i dokumenty prywatne oparty jest na kryterium ich wystawcy. W doktrynie pod pojęciem dokumentu urzędowego rozumie się takie dokumenty, które pochodzą od organów państwowych, instytucji, zakładów i organizacji, wydawane w ramach uprawnień nadanych tym jednostkom w celu zewnętrznego ich woli¹¹. Z art. 244 § 1 KPC wynika natomiast, że dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dokumentów urzędowych sporządzonych przez organizacje zawodowe, samorządowe, spółdzielcze i inne organizacje pozarządowe w zakresie zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej (art. 244 § 2 KPC). Do dokumentów urzędowych w procesie karnym będą należeć np. dane o karalności, wywiad środowiskowy, odpisy wyroków, które zgromadził organ postępowania przygotowawczego albo które złożyła strona, np. świadectwo ukończenia szkoły, zaświadczenie lekarskie. Do dokumentów urzędowych należy również notatka urzędowa sporządzona w danej sprawie. *A contrario* z art. 143 § 2 *in fine* KPK wynika, że notatka urzędowa może być dowodem, gdy dokumentuje czynność niewymagającą sporządzenia protokołu. Wyłączone jest jedynie substytuowanie wyjaśnień oskarżonego lub zeznań świadka treścią sporządzonej notatki z ustnych ich wypowiedzi (art. 174 KPK) – ten dokument może zostać natomiast wykorzystany posiłkowo obok wyjaśnień oskarżonego lub zeznań świadka. Dlatego też **notatka urzędowa sporządzona z tzw. rozpytania osoby, z którą następnie przeprowadzono czynność przesłuchania, może być wykorzystana obok dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub zeznań świadka** (arg. z art. 174 KPK). Wówczas na podstawie art. 393 § 1 KPK notatka urzędowa, z wyjątkiem sytuacji opisanej w art. 311 § 5 KPK, może zostać odczytana na

¹¹ Por. T. Nowak, *Dowód z dokumentu w polskim procesie karnym*, Poznań 1994, s. 48.

rozprawie jako dokument urzędowy. Inną natomiast kwestią jest zakres dowodowego jej wykorzystania (patrz uwagi do art. 393 § 1 KPK). W art. 334 § 1 pkt 3 KPK wymieniono również **dokumenty prywatne**. W doktrynie przyjmuje się, że dokumenty prywatne to wszelkiego rodzaju pisma, w których konkretny podmiot wyraża w postaci graficznej swoją wolę, a osoba wystawcy dokumentu nie wywołuje wątpliwości¹². Zgodnie z art. 245 KPC dokument prywatny stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. W procesie karnym podpis wystawcy dokumentu prywatnego nie jest zawsze niezbędny. Do dokumentów prywatnych zalicza się bowiem takie pisma jak notatki, pamiętniki, listy, gdzie w zasadzie nie ma podpisu, lecz z treści dokumentu wynika, kto jest jego autorem. W wyniku nowelizacji wzrasta znaczenie dowodowe dokumentów prywatnych. Zgodnie bowiem z art. 393 § 3 KPK mogą nimi być wszelkie dokumenty prywatne sporządzone poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczenia, publikacje, listy oraz notatki. Zawarty w tym przepisie zwrot „poza postępowaniem karnym” trzeba odczytać jako: „nie w ramach czynności tego postępowania”. Przepis art. 393 § 3 KPK pozwala na wprowadzenie do procesu dowodu z dokumentu prywatnego powstałego dla celów postępowania karnego. Niedopuszczalne jest jednak przeprowadzenie i wykorzystanie takiego dowodu, gdy został on uzyskany do celów tego postępowania za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego (art. 168a KPK).

W aktach postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia powinny znaleźć się wszelkie dokumenty prywatne uzyskane przez organ procesowy lub złożone przez stronę, jeżeli są związane z kwestią odpowiedzialności oskarżonego za czyn zarzucany mu w akcie oskarżenia. Chodzi tu zarówno o dokumenty prywatne uzyskane przez organ procesowy w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego, jak i o dokumenty prywatne złożone przez stronę, niezależnie od celu ich sporządzenia, a więc także te sporządzone dla celów tego postępowania.

Wymieniony w art. 334 § 1 KPK wykaz materiałów postępowania przygotowawczego przekazywanych sądowi wraz z aktem oskarżenia w zakresie zawartych w nim dokumentów, które nie należą do kategorii decyzji dowodowych (art. 334 § 1 pkt 1 KPK) i protokołów z czynności dowodowych (art. 334 § 1 pkt 2 KPK), tylko do innych dokumentów o charakterze urzędowym i prywatnym (art. 334 § 1 pkt 3 KPK), obejmuje na pewno wszystkie te dokumenty, co do których oskarżyciel publiczny złożył wnioski dowodowy o ich przeprowadzenie na rozprawie (art. 333 § 1 pkt 2 KPK w zw. z art. 393 § 1 i 3 KPK). Ponadto powinny znaleźć się także takie dokumenty, które nie

¹² Por. *ibidem*, s. 50.

zostały zawnioskowane jako dowody w sprawie, ale są związane z czynem zarzucanym oskarżonemu.

Należy jednak podkreślić, że dyrektywą kierunkową przy kwalifikowaniu materiałów postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia powinien być wzgląd na respektowanie zasady prawdy materialnej (art. 2 § 2 KPK) i zasady obiektywizmu (art. 4 KPK). Dlatego też organ postępowania przygotowawczego powinien w aktach przekazywanych sądowi przedstawić nie tylko dowody (dokumenty) przemawiające na niekorzyść oskarżonego (dowody obciążające), ale także dowody dla niego korzystne (dowody odciążające).

Przekazany sądowi materiał postępowania przygotowawczego wraz z aktem oskarżenia jest dla sądu wiążący w tym znaczeniu, że sąd nie może z urzędu zażądać uzupełnienia tego materiału o dokumenty znajdujące się w pozostałej części akt postępowania przygotowawczego. Nie ma też wglądu do tych akt. Jak wskazuje się w uzasadnieniu rządowego projektu¹³, chodziło o podkreślenie zasady kontrydiktoryjności i skargowości procesu i ograniczenie oficjalności, czyli działania sądu z urzędu. Jedynie strona lub jej przedstawiciel procesowy uprawnieni są do złożenia wniosku o uzupełnienie materiału postępowania przygotowawczego w związku z przekazaniem go do sądu. Wniosek taki może zostać złożony na etapie postępowania przygotowawczego oraz po wpłynięciu sprawy do sądu (art. 321 § 5 KPK i art. 334 § 2 KPK). Po wniesieniu aktu oskarżenia o tym uprawnieniu należy oskarżonego pouczyć przy doręczaniu jego odpisu (art. 338 § 1 KPK). W postępowaniu sądowym strona może złożyć wniosek o uzupełnienie materiału postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego. Wówczas w przedmiocie tego wniosku rozstrzyga sąd (art. 381 § 2 zd. 2 KPK). Wniosek taki powinien zostać skonkretyzowany przez wskazanie „określonego” dokumentu zawartego w aktach sprawy. W art. 321 § 5 KPK mowa jest o wniosku dotyczącym „uzupełnienia materiału dowodowego”, co wskazuje, że na etapie postępowania przygotowawczego chodzi tylko o dokumenty, które mogą stanowić dowód w sprawie (art. 334 § 1 pkt 2-3 KPK). Jednak w art. 334 § 2 KPK nie używa się określenia „materiał dowodowy”, ale szerszego pojęcia „materiały postępowania przygotowawczego”. Ponadto, jak wynika z treści art. 338 § 1 KPK i art. 381 § 2 KPK, strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wnosić o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia „materiałów postępowania przygotowawczego” dołączonych do aktu oskarżenia. *Lege non distinguente* chodzi tu więc nie tylko o materiał dowodowy, ale także o dokumenty, które mogą zawierać informacje o dowodzie przydatne przy składaniu wniosku dowodowego oraz o decyzje procesowe wydane w postępowaniu przygotowawczym.

¹³ Por. uzasadnienie do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego..., *op. cit.*

1.2. Art. 337 § 1a KPK

Przepis ten zobowiązuje prezesa sądu do zwrotu oskarżycielowi publicznemu aktu oskarżenia wraz z aktami sprawy, gdy nie dokonano czynności, o których mowa w art. 321 KPK. Wprowadzenie tej regulacji wiąże się ze wzrostem znaczenia czynności końcowego zapoznania się stron i ich przedstawicieli procesowych z materiałami sprawy z punktu widzenia kontrydiktoryjności postępowania sądowego. Przepis art. 337 § 1a KPK może mieć zastosowanie, gdy prowadzący postępowanie nie powiadomił wnioskującego o terminie przejrzenia akt, albo gdy przyczyną niedokonania czynności zapoznania było wyznaczenie terminu z naruszeniem art. 321 § 3 KPK, albo gdy zaniechano wyznaczenia nowego terminu, pomimo usprawiedliwionego niestawienia wniosku (arg. *a contrario* z art. 321 § 4 KPK).

Przepis art. 337 § 1a KPK ma zastosowanie z urzędu, jednak w trybie art. 9 § 2 KPK strona może wnosić o dokonanie zwrotu aktu oskarżenia wraz z aktami sprawy w celu zapoznania się z aktami postępowania przygotowawczego. Należy jednak wskazać, że w toku postępowania sądowego strony i ich przedstawiciele procesowi mogą też złożyć wniosek o udostępnienie akt postępowania przygotowawczego w części, w jakiej nie zostały przekazane sądowi (art. 156 § 1a KPK). Przepis ten będzie miał zastosowanie szczególnie w sytuacji, gdy po wpłynięciu aktu oskarżenia strona ustanowiła przedstawiciela procesowego lub został on wyznaczony z urzędu (art. 80a § 1 KPK i art. 87a § 1 KPK), a więc gdy nie miał on możliwości uczestniczenia w końcowym zapoznaniu się z materiałem postępowania przygotowawczego. Wówczas na podstawie art. 156 § 1a KPK złożenie przez przedstawiciela procesowego strony wniosku o zapoznanie się z materiałami postępowania przygotowawczego, które nie zostały przekazane sądowi, umożliwi mu ocenę, czy zachodzi potrzeba wystąpienia z wnioskiem o uzupełnienie materiałów dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty. Aby taki wniosek mógł zostać uwzględniony, powinien zostać złożony do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 381 § 2 KPK).

Z art. 337 § 1a KPK wynika, że w przypadku zwrotu aktu oskarżenia wraz z aktami sprawy prezes sądu wyznacza oskarżycielowi publicznemu termin do dokonania czynności zapoznania się z aktami postępowania przygotowawczego. Należy przyjąć, że – wobec możliwości zaskarżenia decyzji prezesa sądu – początek biegu wyznaczonego terminu powinien zostać określony od daty jej uprawomocnienia się. Wyznaczając oskarżycielowi publicznemu termin, prezes sądu powinien uwzględnić treść art. 321 § 3 KPK. Chodzi bowiem o zachowanie przez oskarżyciela publicznego siedmiodniowego terminu, jaki powinien upłynąć pomiędzy doręczeniem zawiadomienia a terminem zapoznania się. Wskazany przez prezesa sądu termin na dokonanie czynności zapoznania się jest terminem stanowczym, gdyż zgodnie z art. 337 § 4 KPK w tym terminie oskarżyciel publiczny powinien dokonać tej czynności albo wystąpić z wnioskiem o jego przedłużenie.

Zwrot aktu oskarżenia wraz z aktami sprawy w trybie art. 337 § 1a KPK nie wpływa na zawisłość sprawy przed sądem, skoro oskarżycielowi publicznemu prezes sądu wyznacza termin na dokonanie wskazanej czynności. Gdyby jednak oskarżyciel publiczny nie wniósł w tym terminie uzupełnionego aktu oskarżenia ani też nie wystąpił o przedłużenie terminu (art. 337 § 4 KPK), sąd może zastosować art. 20 § 2 KPK.

1.3. Art. 337 § 2 KPK

W wyniku nowelizacji uzupełniono treść przepisu o § 1a. Oznacza to, że na zarządzenie prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia wraz z aktami sprawy przysługuje oskarżycielowi publicznemu zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy (tzw. instancja pozioma).

1.4. Art. 337 § 4 KPK

Wprowadzenie tego przepisu wiąże się z nową regulacją zawartą w art. 337 § 1a KPK. Artykuł 337 § 4 KPK zobowiązuje oskarżyciela publicznego, gdy nie wnosi zażalenia, albo też – jak należy przyjąć – gdy zaskarżył zarządzenie, ale zażalenie nie zostało uwzględnione, do dokonania czynności z art. 321 KPK, a następnie do wniesienia nowego aktu oskarżenia, uzupełnionego o wzmiankę, że taka czynność została wykonana, albo wystąpienia o przedłużenie terminu na dokonanie tej czynności. W tym ostatnim przypadku wniosek rozpoznaje prezes sądu, który może go uwzględnić i przedłużyć termin wniosku oskarżycielowi publicznemu albo wniosku nie uwzględnić. Decyzja prezesa sądu zapada w formie zarządzenia. Wykładnia systemowa art. 337 § 4 KPK prowadzi do stwierdzenia, że na zarządzenie o nieuwzględnieniu wniosku oskarżycielowi publicznemu nie przysługuje już zażalenie, gdyż kwestia zaskarżalności została uregulowana w § 2 art. 337 KPK, a więc dotyczy zarządzeń wydanych na podstawie § 1 i 1a art. 337 KPK.

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie przepisów dotyczących podmiotu zobowiązanego do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

1.5. Art. 338 § 1 KPK

W znowelizowanym art. 338 § 1 KPK wprowadzono uprawnienie dla referendarza sądowego do wydania zarządzenia o doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia. Ponadto przez dodanie § 1a poszerzono zakres informacji przekazywanej oskarżonemu. W związku z tym przy doręczaniu aktu oskarżenia dodatkowo poucza się oskarżonego o prawie do złożenia wniosku o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty zawarte w aktach tego postępowania, gdy ma to znaczenie dla interesu oskarżonego. Chodzi tu o interes procesowy

w korzystnym rozstrzygnięciu, oceniany pod kątem zarzutów aktu oskarżenia. W postępowaniu sądowym oskarżony może złożyć taki wniosek po doręczeniu odpisu aktu oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 381 § 2 KPK). Wniosek może zostać złożony na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy (art. 116 KPK). Wniosek powinien wskazywać, jakie dokumenty zawarte w części akt postępowania przygotowawczego, których oskarżyciel publiczny nie przesłał do sądu wraz z aktem oskarżenia, powinny zostać dołączone do akt sprawy. Ponadto z tego wniosku powinno wynikać, że załączenie tych dokumentów ma znaczenie dla interesu oskarżonego. Dlatego też przed złożeniem tego rodzaju wniosku oskarżony lub jego obrońca mogą na podstawie art. 156 § 1a KPK złożyć wniosek o udostępnienie akt postępowania przygotowawczego w części, w jakiej nie zostały przekazane sądowi. W razie złożenia takiego wniosku udostępnienie tych akt jest obowiązkiem oskarżyciela publicznego. Ustawa używa tu bowiem zwrotu „udostępnia się”. Nie wskazuje natomiast, do kogo wniosek należy złożyć. Względy funkcjonalne przemawiają za przyjęciem, że wniosek taki oskarżony lub jego obrońca powinni złożyć bezpośrednio do prokuratora, który wniósł do sądu akt oskarżenia. W trybie art. 156 § 1a KPK złożenie wniosku o udostępnienie części akt postępowania przygotowawczego będzie celowe, gdy oskarżony lub obrońca nie uczestniczyli w czynności końcowego zapoznania się z aktami albo też, gdy dopiero na etapie postępowania sądowego obrońca został ustanowiony. Wniosek o zobowiązanie prokuratora do uzupełniania materiałów postępowania przygotowawczego nie jest dla sądu wiążący, gdyż zgodnie z art. 381 § 2 KPK sąd w tym przedmiocie „rozstrzyga”. W wypadku wniosku pochodzącego od oskarżonego, w art. 338 § 1 KPK wskazana została przesłanka złożenia takiego wniosku w postaci „znaczenia dla interesu oskarżonego”. Podlega on więc ocenie pod kątem posiadania interesu w załączeniu żądanych dokumentów. Natomiast gdyby oskarżony taki wniosek złożył w postępowaniu przygotowawczym w związku z czynnością zapoznania się z materiałami postępowania przygotowawczego (art. 321 § 5 KPK), to stylistyka art. 334 § 2 KPK wskazuje, że jest on wiążący dla prowadzącego postępowanie (art. 334 § 2 KPK). Niewykonanie tego żądania powoduje bowiem zwrot aktu oskarżenia oskarżycielowi publicznemu w celu dokonania tej czynności (art. 337 § 1a KPK). Jednak wykładnia funkcjonalna i systemowa, poprzez odwołanie się do treści art. 338 § 1 *in fine* KPK, pozwala na wyrażenie poglądu, że prokurator może odmówić uwzględnienia wniosku, jeżeli w jego ocenie żądanie załączenia dokumentów w oczywisty sposób nie stanowi realizacji interesu procesowego, ale jest formą niewydolności procesowej.

1.6. Art. 338 § 1a KPK

W art. 338 § 1a KPK wprowadzono obowiązek pouczenia oskarżonego o treści wskazanych tam przepisów oraz o możliwości poniesienia kosztów obrońcy z urzędu. Wykładnia systemowa tego przepisu wskazuje, że obowią-

zek pouczenia o treści § 1a dotyczy sytuacji, gdy oskarżonemu doręcza się odpis aktu oskarżenia lub odpis wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 5 KPK). Przepis ten ma więc także zastosowanie w wypadku złożenia przez prokuratora wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy, gdyż wówczas oskarżonemu doręcza się odpis aktu oskarżenia (art. 335 § 1 KPK). Przepisy, o których treści należy pouczyć oskarżonego, są następujące:

- a) art. 80a KPK – dotyczy prawa oskarżonego do złożenia wniosku o wyznaczenie mu w postępowaniu sądowym obrońcy z urzędu, gdy nie ma obrońcy z wyboru;
- b) art. 291 § 3 KPK – dotyczy możliwości zabezpieczenia w postępowaniu sądowym z urzędu na mieniu oskarżonego wykonania orzeczenia o kosztach sądowych, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie obowiązku w tym zakresie będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione;
- c) art. 338a KPK – dotyczy prawa oskarżonego do złożenia wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu w sprawie o występki przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy;
- d) art. 341 § 1 KPK – dotyczy sytuacji, gdy prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, gdyż wówczas doręczając oskarżonemu odpis tego wniosku (art. 338 § 1 KPK w zw. z art. 336 § 5 KPK), należy pouczyć go o prawie do wzięcia udziału w posiedzeniu oraz o możliwości uznania tego udziału za obowiązkowy przez sąd lub prezesa sądu;
- e) art. 349 § 8 KPK – dotyczy posiedzenia przygotowawczego do rozprawy, na którym przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie o wyznaczeniu terminów rozprawy, co ma skutek równoznaczny z wezwaniem lub zawiadomieniem oskarżonego obecnego na posiedzeniu o jej terminach;
- f) art. 374 KPK – dotyczy prawa oskarżonego do udziału w rozprawie, chyba że przewodniczący lub sąd uzna jego obecność za obowiązkową (jedynie w sprawach o zbrodnie obecność oskarżonego jest obowiązkowa podczas czynności związanej z otwarciem przewodu sądowego, tj. przedstawieniem przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia, a następnie przestąpieniem do przesłuchania oskarżonego);
- g) art. 376 KPK – dotyczy możliwości rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego, gdy jego obecność na rozprawie została uznana za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 KPK), a oskarżony opuścił salę rozpraw bez zezwolenia przewodniczącego po złożeniu wyjaśnień, albo gdy zawiadomiony o terminie rozprawy odroczonej lub przerwanej nie stawił się bez usprawiedliwienia;

- h) art. 377 KPK – dotyczy sytuacji, gdy obecność oskarżonego na rozprawie jest obowiązkowa, a wprawił się ze swej winy w stan powodujący niezdolność udziału w rozprawie, albo gdy zawiadomiony o terminie rozprawy oświadczył, że nie weźmie w niej udziału, uniemożliwia doprowadzenie go na rozprawę albo zawiadomiony o niej osobiście nie stawił się bez usprawiedliwienia;
- i) art. 422 KPK – dotyczy prawa oskarżonego do złożenia na piśmie w terminie zawitym 7 dni od daty ogłoszenia wyroku, a w odniesieniu do wyroku wydanego na rozprawie, gdy ustawa nakazuje jego doręczenie, od daty tej czynności (art. 100 § 3 KPK), wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku.

1.7. Art. 338 § 1b KPK

Przepis ten nie zawiera nowej treści, a stanowi jedynie odrębną jednostkę redakcyjną, w której powtórzono unormowanie zawarte w dotychczasowym art. 338 § 1 zd. 2 KPK. Zauważyć jednak należy, że po nowelizacji przepis ten nabrał dodatkowego znaczenia w związku z uzyskaniem przez pokrzywdzonego uprawnienia do zgłoszenia sprzeciwu w wypadku złożenia wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy (art. 343 § 3a KPK). Jednak stylistyka art. 338 § 1b KPK może budzić wątpliwości dotyczące przedmiotu doręczenia. W tym przepisie (*in principio*) mowa jest o akcie oskarżenia, który zawiera wniosek o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 KPK), zaś w dalszej części użyto zaimka „jego”, gdy chodzi o doręczenie odpisu. Zwrot ten wskazuje, że doręczeniu podlega odpis aktu oskarżenia, w którym zawarty jest wniosek (podobnie niefortunnie, pozostawiono niezmienny art. 339 § 1 pkt 3 KPK). Jednak w znowelizowanym art. 335 § 1 KPK postanowiono, że wniosek o wydanie wyroku bez rozprawy nie stanowi części składowej aktu oskarżenia (tak jak dotychczas), tylko jest odrębnym dokumentem procesowym, który prokurator dołącza do aktu oskarżenia. Oznacza to powrót do pierwotnego rozwiązania przyjętego w Kodeksie postępowania karnego, które następnie zmieniono w wyniku nowelizacji obowiązującej od dnia 1.7.2003 r. (Dz.U. z 2003 r., Nr 17, poz. 155). Na gruncie obecnej nowelizacji – aby zachować spójność unormowania zawartego w znowelizowanym art. 335 § 1 KPK z treścią art. 338 § 1b KPK – trzeba przyjąć, że chodzi tu jednak o doręczenie ujawnionemu pokrzywdzonemu odpisu aktu oskarżenia wraz z wnioskiem o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy.

Projekt nowelizacji przewiduje w art. 338 § 1b KPK zmianę będącą następstwem propozycji wprowadzenia w art. 335 § 1 KPK nowej formy trybu konsensualnego skazania bez rozprawy w postaci wniosku o skazanie, który prokurator składa zamiast aktu oskarżenia. Stąd też w art. 338 § 1b KPK projekt

odwołuje się do nowego brzmienia art. 335 § 1 KPK, zaś dotychczasową regulację zawartą w tym przepisie przenosi do art. 335 § 2 KPK.

1.8. Art. 338 § 4 KPK

W tym przepisie zawarto nowe rozwiązanie odnoszące się do sytuacji, gdy prokurator dołączył do aktu oskarżenia wnioski o zobowiązanie podmiotu, o którym mowa w art. 52 KK, do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa. Wówczas, gdy akt oskarżenia oraz wnioski odpowiadają warunkom formalnym, prezes sądu lub referendarz sądowy wydaje zarządzenie o doręczeniu odpisu aktu oskarżenia i odpisu wniosku podmiotowi, którego wnioski ten dotyczy. Obowiązek dołączenia przez oskarżyciela publicznego dodatkowego odpisu aktu oskarżenia i odpisu wniosku wynika z art. 334 § 5 KPK. Przy doręczaniu podmiotowi, o którym mowa w art. 52 KK, wskazanych odpisów należy także dołączyć pouczenie o treści art. 156 § 1 KPK, a więc o prawie wglądu do akt sprawy sądowej i możliwości sporządzenia z nich kopii. Ponadto podmiot ten należy wezwać do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu tych dokumentów. Trzeba jednak zauważyć, że w art. 338 KPK nie uregulowano kwestii doręczenia oskarżonemu odpisu wniosku, o którym mowa w art. 338 § 4 KPK. W § 1 tego przepisu mowa jest tylko o doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia. Przepis ten nie dotyczy więc doręczenia wniosku, który stanowi odrębny dokument. Natomiast z art. 334 § 5 KPK jednoznacznie wynika, że oskarżyciel publiczny dołączając do aktu oskarżenia wspomniany wniosek, zobowiązany jest dołączyć jego odpis dla oskarżonego, któremu zarzuca się przestępstwo, z którego podmiot ten miał uzyskać korzyść majątkową. Treść tego przepisu wskazuje, że brak uregulowania w art. 338 KPK kwestii doręczenia oskarżonemu wniosku nie stanowi luki aksjologicznej (pozornej), tylko jest to luka rzeczywista, którą należy wypełnić wnioskowaniem *per analogiam* do art. 338 § 4 KPK. Dlatego też trzeba przyjąć, że **oskarżonemu doręcza się odpis aktu oskarżenia wraz z odpisem wniosku.**

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie przepisów dotyczących podmiotu zobowiązanego do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

1.9. Art. 338a KPK

Przepis ten rozszerza stosowanie trybów konsensualnych w postępowaniu sądowym, wprowadzając **możliwość wydania wyroku skazującego na posiedzeniu w sprawach o występki na wniosek oskarżonego.** Przed nowelizacją takie uregulowanie znajdowało się w art. 474a KPK, ale ograniczone było tylko do postępowania uproszczonego. W wyniku nowelizacji uchylono przepisy dotyczące tego postępowania, zaś zawarte tam rozwiązanie – z modyfikacjami – przeniesiono do art. 338a KPK.

Z art. 338a KPK nie wynika, że ten konsensualny tryb zakończenia sprawy ograniczony został tylko do występków. Dopiero powiązanie tego przepisu z art. 339 § 1 pkt 4 KPK i art. 343a § 1 KPK prowadzi do takiego wniosku. W tych przepisach mowa jest o występku i następuje odwołanie się do art. 338a KPK. Na podstawie wskazanych przepisów można wymienić następujące warunki zastosowania tej instytucji:

- a) sprawa dotyczy występku;
- b) oskarżony złożył wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymiarzenie określonej kary lub środka karnego (Projekt nowelizacji przewiduje złożenie wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymiarzenie określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu.);
- c) wniosek został złożony w określonym terminie, tj. do momentu doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy.

Ponadto na podstawie art. 343a § 2 KPK wymagane jest spełnienie jeszcze dodatkowych warunków, które są następujące:

- d) brak sprzeciwu prokuratora i pokrzywdzonego;
- e) okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości;
- f) postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte.

Ad a) Pierwszy warunek jest taki sam jak w wypadku instytucji wydania wyroku bez przeprowadzenia rozprawy na wniosek oskarżyciela publicznego (art. 335 § 1 KPK). Pojęcie występku zdefiniowane zostało w art. 7 § 3 KK.

Ad b) Odnośnie do drugiego warunku trzeba wskazać, że wniosek o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu powinien co do zasady zostać złożony na piśmie. Konieczne jest więc spełnienie ogólnych warunków pisma procesowego (art. 119 KPK). Nie jest jednak wykluczona możliwość złożenia takiego wniosku ustnie do protokołu posiedzenia przygotowawczego wyznaczonego w trybie art. 349 § 1 i 2 KPK. Dodatkowo z art. 343a § 1 *in fine* KPK wynika, że dokonując zawiadomienia stron i pokrzywdzonego o terminie posiedzenia, przesyła się im odpisy wniosku. Należy więc uznać, że do wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu oskarżony powinien dołączyć jego odpisy dla oskarżyciela publicznego i pokrzywdzonego. W wypadku nieuczynienia tego trzeba jednak przyjąć, że nie jest to brak formalny wniosku, który uniemożliwia nadanie mu biegu. Nie ma więc w tym zakresie zastosowania art. 120 § 2 KPK. Należy tu odwołać się do poglądu wyrażonego na gruncie art. 446 § 2 KPK co do obowiązku dołączenia do apelacji jej odpisów dla stron przeciwnych. Przyjmuje się, że w wypadku niewykonania tego obowiązku nie jest to brak tego rodzaju, że apelacja nie może

otrzymać biegu¹⁴. Nie ma natomiast przeszkód, aby najpierw wezwać oskarżonego do uzupełnienia brakujących odpisów wniosku, ale bez konsekwencji wynikających z art. 120 § 2 zd. 2 KPK¹⁵. Dlatego też w wypadku niewykonania wezwania sekretariat sądowy powinien sporządzić jego kserokopie i przesłać uprawnionym podmiotom. Ponadto wniosek o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu powinien zawierać dodatkowe elementy w postaci skonkretyzowania przez oskarżonego rodzaju i wymiaru kary, o którą wnosi. Wymóg ten dotyczy też środków karnych (projekt nowelizacji, druk sejmowy VII kadencji nr 2393, wprowadza w Kodeksie karnym rozróżnienie na środki karne, środki kompensacyjne oraz przepadek). Ten warunek jest taki sam jak w przypadku dobrowolnego poddania się karze na rozprawie (art. 387 § 1 KPK). Niespełnienie omawianego warunku stanowi brak formalny pisma, który powinien zostać usunięty w trybie i ze skutkami przewidzianymi w art. 120 § 1 i 2 KPK. Należy bowiem uznać, że skoro wniosek oskarżonego podlega doręczeniu prokuratorowi i pokrzywdzonemu, którym przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu (art. 343a § 2 zd. 2 KPK), to powinien on zawierać skonkretyzowaną przez oskarżonego propozycję sankcji karnych. Brak ten powoduje, że wymienione podmioty nie będą mogły zająć stanowiska co do tego wniosku. Tym samym jest to brak formalny wniosku, z powodu którego pismo to nie może otrzymać biegu.

Ad c) Odnośnie do trzeciego warunku, tj. terminu do złożenia wniosku – przed doręczeniem oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy – to przyjęcie tego momentu wiąże się z ekonomiką procesową. Zakłada się bowiem, że oskarżony powinien złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu po doręczeniu mu odpisu aktu oskarżenia, a przed wyznaczeniem terminu rozprawy. W ten sposób unika się kosztów związanych z organizacją rozprawy głównej.

W art. 338a KPK mowa jest o „zawiadomieniu” o terminie rozprawy. Chodzi tu bowiem o rozpoznanie spraw o występki, a w tych sprawach udział oskarżonego w rozprawie nie jest obowiązkowy (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). Przepis ten może mieć jednak zastosowanie także wtedy, gdy oskarżony w sprawie o występki został wezwany do udziału w rozprawie na podstawie art. 374 § 1 zd. 2 KPK.

Wskazany w art. 338a KPK termin do złożenia wniosku ma charakter prekluzyjny. Wykładnia systemowa i funkcjonalna tego przepisu wskazuje, że chodzi tu o pierwszy termin rozprawy, o którym oskarżony powinien zostać zawiadomiony. Należy jednak uznać, że skoro w art. 338a KPK nie ma zastrzeżenia, że chodzi o pierwszą rozprawę, to termin ten odżywa w wypadku pro-

wadzenia rozprawy od początku, np. w wyniku uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Gdyby oskarżony złożył wniosek w terminie, ale wpłynął on do sądu po wyznaczeniu rozprawy, to może on zostać rozpoznany na rozprawie przed otwarciem przewodu sądowego. Wówczas jednak przed terminem rozprawy lub na rozprawie należy doręczyć odpis tego wniosku oskarżycielowi publicznemu i pokrzywdzonemu (art. 343a § 1 *in fine* KPK). W wypadku, gdy zachodzi potrzeba wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego (art. 349 § 1 i 2 KPK), złożenie przez oskarżonego wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu czyni przedwczesnym wyznaczenie tego posiedzenia do czasu rozpoznania wniosku. Natomiast w sytuacji, gdy zostało już wyznaczone posiedzenie przygotowawcze, wniosek oskarżonego może zostać rozpoznany na tym posiedzeniu, po doręczeniu jego odpisów uprawnionym podmiotom. Jednak wówczas należy dodatkowo o terminie tego posiedzenia zawiadomić pokrzywdzonego, gdyż może on wziąć udział w posiedzeniu, na którym rozpoznawany jest ten wniosek (art. 343 § 3a KPK).

Wskazany w art. 338a KPK termin do złożenia wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu „w czystej postaci” dotyczyć będzie sytuacji, gdy prezes sądu nie kieruje sprawy na posiedzenie przygotowawcze w trybie art. 349 KPK. Wówczas bowiem wydaje pisemne zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy i zawiadamia o niej osoby uprawnione (art. 350 § 1 i 2 KPK). Natomiast w sprawach, które zostały skierowane na posiedzenie przygotowawcze, nie zawsze musi nastąpić doręczenie oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy. Należy tu rozważyć dwie sytuacje. Pierwsza: gdy o terminie posiedzenia prezes sądu zawiadomił tylko oskarżyciela publicznego, obrońców i pełnomocników (art. 349 § 4 zd. 1 KPK). Wówczas, pomimo wydania na posiedzeniu zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy i ogłoszeniu go ze skutkiem powiadomienia o tych terminach osób obecnych na posiedzeniu (art. 349 § 8 KPK), oskarżonemu, który nie był obecny na posiedzeniu, należy doręczyć zawiadomienie o terminie rozprawy. Do momentu doręczenia tego zawiadomienia może on złożyć wniosek, o którym mowa w art. 338a KPK. Druga sytuacja: gdy prezes sądu zarządził zawiadomienie pozostałych stron o terminie posiedzenia przygotowawczego (art. 349 § 4 zd. 2 KPK). Wtedy, jeżeli oskarżony stawił się na posiedzenie, to wniosek, o którym mowa w art. 338a KPK, może złożyć do momentu ogłoszenia przez przewodniczącego składu orzekającego zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy. Po tym ogłoszeniu, które wywołuje skutek zawiadomienia, termin do złożenia wniosku wygasa. Natomiast gdyby pomimo zawiadomienia oskarżony nie stawił się na posiedzenie przygotowawcze, to termin do złożenia wniosku pozostaje otwarty do czasu doręczenia mu zawiadomienia o terminie rozprawy.

Ad d) Odnośnie do czwartego warunku, tj. braku sprzeciwu prokuratora i pokrzywdzonego, to należy zauważyć, że w art. 343a § 2 zd. 2 KPK mowa

¹⁴ Por. D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2011, s. 165.

¹⁵ Odnośnie do możliwości zastosowania art. 120 § 1 KPK, ale bez skutku przewidzianego w art. 120 § 2 KPK, zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 455.

jest tylko o braku sprzeciwu ze strony prokuratora. Przepis ten nie wspomina natomiast o uprawnieniu pokrzywdzonego do zgłoszenia sprzeciwu. Jednak w art. 343a § 2 *in fine* KPK znajduje się odesłanie do art. 343 KPK, który stosuje się odpowiednio. Oznacza to, że do wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu ma odpowiednie zastosowanie art. 343 § 3a KPK, który uzależnia uwzględnienie wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy od braku sprzeciwu pokrzywdzonego należyście powiadomionego o terminie posiedzenia (art. 335 § 1 KPK). Warunek ten dotyczy więc także wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu. O tym uprawnieniu pokrzywdzony powinien zostać pouczone (art. 16 § 2 KPK). Jednak z art. 334 § 6 KPK wynika, że o przesłaniu aktu oskarżenia oraz o treści m.in. przepisu art. 338a KPK oskarżyciel publiczny zawiadamia ujawnionego pokrzywdzonego. Nie ma natomiast w art. 334 § 6 KPK odesłania do treści art. 343 § 3a w zw. z art. 343a § 2 *in fine* KPK. Jednak wykładnia funkcjonalna tego przepisu wskazuje, że w ramach pouczenia o treści art. 338a KPK **należy również pouczyć pokrzywdzonego o prawie do zgłoszenia sprzeciwu.**

Projekt nowelizacji przewiduje zmianę treści art. 334 § 6 KPK, który otrzymuje numerację – art. 334 § 5 KPK i wprowadza obowiązek zawiadomienia pokrzywdzonego o treści art. 343 i art. 343a KPK, a więc o prawie do zgłoszenia sprzeciwu.

Ad e) Odnośnie do piątego warunku, iż „okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości”, to jest on taki sam jak w art. 335 § 1 KPK. Dotyczy więc podstawy dowodowej wyroku skazującego. Formalnie **ustawa nie wymaga przyznania się oskarżonego do winy**, jednak należy przyjąć, że wniosek oskarżonego o zastosowanie tej instytucji stanowi ekwiwalent przyznania się do winy.

Ad f) Odnośnie do szóstego warunku, chodzi tu nie tylko o osiągnięcie celów postępowania wymienionych w art. 2 § 1 KPK, ale także o uwzględnienie dyrektyw wymiaru kary, głównie o dyrektywę prewencji indywidualnej (art. 53 § 1 KK).

1.10. Art. 339 § 1 KPK

W art. 339 § 1 KPK rozszerzono katalog posiedzeń związanych z merytoryczną kontrolą aktu oskarżenia w fazie przygotowania do rozprawy głównej. Wynika to z wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego dwóch nowych instytucji w postaci:

- 1) wydania wyroku skazującego na posiedzeniu na wniosek oskarżonego (art. 338a KPK) oraz
- 2) umorzenia postępowania na wniosek pokrzywdzonego (art. 59a KK).

W tych wypadkach prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie w celu rozważenia przez sąd wydania wyroku skazującego (art. 339 § 1 pkt 4 KPK) albo umorzenia postępowania (art. 339 § 1 pkt 5 KPK). Należy jednak zauważyć, że

w przypadku złożenia przez pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym wniosku, o którym mowa w art. 59a KK, nie uległ odpowiedniej zmianie art. 339 § 5 KPK przez wprowadzenie uprawnienia dla pokrzywdzonego do wzięcia udziału w tym posiedzeniu. Wykładnia literalna tego przepisu prowadzi do wniosku, że gdy pokrzywdzony w postępowaniu sądowym nie uzyskał statusu strony, to wnioski o umorzenie rozpoznawany jest na posiedzeniu bez jego udziału, choć oskarżony, obrońca oraz oskarżyciel publiczny mają prawo wziąć w nim udział. Jednak względy funkcjonalne związane z potrzebą zbadania np. czy szkoda została rzeczywiście naprawiona w całości bądź czy wniosek nie został złożony w wyniku wad oświadczenia woli, mogą przemawiać za celowością wezwania pokrzywdzonego na posiedzenie.

W projekcie nowelizacji doprecyzowuje się treść art. 339 § 1 pkt 5 KPK przez zaznaczenie, że chodzi o rozpoznanie wniosku pokrzywdzonego, o którym jest mowa w art. 59a KK, złożonego po wniesieniu aktu oskarżenia.

Na marginesie należy zauważyć, że w art. 339 § 1 pkt 3 KPK pozostawiono sformułowanie „akt oskarżenia zawiera wniosek, o którym mowa w art. 335”, choć po nowelizacji – zgodnie z tym przepisem – wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy nie jest zawarty w akcie oskarżenia, ale jest do niego dołączony.

Wspomniany projekt nowelizacji rozszerza zakres posiedzeń wyznaczonych na podstawie art. 339 § 1 KPK przez dodanie punktu 3a. Dotyczy on sytuacji, gdy prokurator złożył wniosek, o którym mowa w art. 335 § 1 KPK w wersji proponowanej w tym projekcie.

1.11. Art. 339 § 3 KPK

W art. 339 § 3 KPK uchylony został pkt 4 odnoszący się do zwrotu sprawy prokuratorowi na posiedzeniu w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego. Skreślenie tego przepisu poszerza kontradiktoryjność postępowania sądowego i zmniejsza oficjalność (działanie sądu z urzędu). Przyjęte w nowelizacji założenie, że na sądzie nie ciąży obowiązek poszukiwania i przeprowadzania dowodów (znowelizowany art. 167 § 1 KPK), powoduje, że traci rację bytu kontrolowanie przez sąd wniesionego aktu oskarżenia pod kątem kompletności materiału dowodowego przedstawionego przez oskarżyciela publicznego. Konsekwencją tego rozwiązania jest uchylenie również art. 345 KPK i art. 346 KPK.

1.12. Art. 339 § 4a KPK

Nowy art. 339 § 4a KPK wprowadza dyscyplinujący prezesa sądu trzydziestodniowy termin na dokonanie czynności skierowania sprawy na posiedzenie w wypadku zaistnienia podstaw, o których mowa w art. 339 § 1, 3 i 4 KPK. W założeniu ma on stymulować podjęcie przez prezesa sądu takiej decyzji

po stwierdzeniu, że akt oskarżenia odpowiada warunkom formalnym. Chodzi bowiem o to, aby rozstrzygnięcia na tym etapie postępowania sądowego zapadały bez zbędnej zwłoki, co powinno rzutować na przyspieszenie rozpoznawania spraw. **Wskazany w art. 339 § 4a KPK termin ma charakter instrukcyjny.**

W projekcie nowelizacji proponuje się zmianę treści art. 339 § 5 KPK przez wskazanie, że chodzi o orzeczenie środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 KK oraz wprowadza się uprawnienie dla pokrzywdzonego do wzięcia udziału w posiedzeniach wymienionych w art. 339 § 3 pkt 1 i 2 KPK.

1.13. Art. 340 § 2 KPK

W znowelizowanym art. 340 § 2 KPK **rozszerzono procesowe podstawy orzekania w przedmiocie przypadku tytułem środka zabezpieczającego** na sytuację przewidzianą w art. 100 KK. Chodzi tu o orzeczenie przypadku w razie umorzenia postępowania z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu albo stwierdzenia, że zachodzi okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego. Ponadto rozszerzono przewidziane w Kodeksie karnym skarbowym procesowe podstawy orzeczenia przypadku tytułem środka zabezpieczającego. Na podstawie art. 113 § 1 KKS znowelizowany art. 340 § 2 KPK ma bowiem odpowiednie zastosowanie w postępowaniu karnym skarbowym. W przypadku przestępstw skarbowych dodano tu wszystkie podstawy orzeczenia przypadku przedmiotów z art. 43 § 1 KKS oraz wprowadzono nową podstawę z art. 43 § 2 KKS, a w wypadku wykroczeń skarbowych dodano art. 47 § 4 KKS.

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 340 § 2 KPK przez wskazanie 45a KK – w projektowanej wersji – jako podstawy orzeczenia przypadku w związku z proponowanym uchyleniem art. 100 KK.

Ponadto projekt zmienia treść art. 340 § 3 KPK w zakresie podstaw orzeczenia przypadku, wskazując przepisy art. 44-45a KK w projektowanej wersji, oraz art. 43 § 1 i 2, a także art. 47 § 4 KKS.

1.14. Art. 341 § 1 KPK

W znowelizowanym art. 341 § 1 KPK doprecyzowano, że chodzi tu o udział w posiedzeniu w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania. Dotychczasowe brzmienie tego przepisu mogło budzić wątpliwości, o jakie posiedzenie w nim chodzi. Dopiero wykładnia systemowa z § 2 prowadziła do wniosku, że § 1 dotyczy posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia.

15. Art. 343 KPK

Znowelizowany art. 343 KPK reguluje kwestie związane z rozpoznaniem wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 KPK). Wprowadzono w nim następujące zmiany:

W § 1 dodano nową, samodzielną materialnoprawną podstawę orzekania w postaci odstąpienia od wymierzenia kary i orzeczenia środka karnego wymienionego w art. 39 KK.

W § 2 pkt 2 nastąpiła istotna zmiana odnośnie do warunkowego zawieszenia wykonania kary. Dotychczas przepis ten stanowił samodzielną materialnoprawną podstawę zastosowania tej instytucji, co wynikało z zawartego w nim zwrotu „warunkowe zawieszenie wykonania kary może nastąpić niezależnie od przesłanek określonych w art. 69 § 1-3 Kodeksu karnego”. W wyniku nowelizacji zwrot ten został skreślony. Oznacza to, że orzeczenie kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jest uzależnione od spełnienia przesłanek określonych w art. 69 § 1-4 KK. Natomiast nie uległa zmianie możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności w wymiarze do 5 lat i ustalenia okresu próby nieprzekraczającego 10 lat, ale też pod warunkiem spełnienia przesłanek określonych w art. 69 § 1-4 KK.

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 343 KPK poprzez rezygnację z materialnoprawnych podstaw orzekania wymienionych w § 1 i 2. W związku z tym zmienia się numeracja tego przepisu, gdyż dotychczasowy § 3 staje się § 1, zaś w miejsce § 3a i 3b wprowadza się wyłącznie cyfrową numerację. Wspomniany projekt zakłada unormowanie dodatkowych podstaw orzekania w związku z zastosowaniem trybu konsensualnego w art. 60a KK.

W nowym § 3a wprowadzono dodatkowy, niewystępujący dotychczas warunek uwzględnienia wniosku o wydanie wyroku bez rozprawy, w postaci braku sprzeciwu pokrzywdzonego należycie powiadomionego o terminie posiedzenia. W ten sposób doszło do ujednoczenia tego warunku we wszystkich trybach konsensualnych. O tym uprawnieniu pokrzywdzony powinien zostać pouczony (art. 16 § 2 KPK). Jednak z art. 334 § 6 KPK wynika, że o przesłaniu aktu oskarżenia oraz o treści m.in. przepisu art. 335 KPK oskarżyciel publiczny zawiadamia ujawnionego pokrzywdzonego. Nie ma natomiast w art. 334 § 6 KPK odesłania do treści art. 343 § 3a KPK. Jest to pewna niekonsekwencja ustawodawcy, gdyż w postępowaniu przyspieszonym w art. 517d § 3 KPK nałożono obowiązek pouczenia pokrzywdzonego o treści art. 343 § 3a. Jednak, podobnie jak w przypadku wniosku, o którym mowa w art. 338a KPK, wykładnia funkcjonalna art. 334 § 6 KPK wskazuje, że **w ramach pouczenia o treści art. 335 KPK, należy także pouczyć pokrzywdzonego o uprawnieniu do zgłoszenia sprzeciwu.**

Projekt nowelizacji zmienia również numerację art. 334 § 6 KPK na art. 334 § 5 KPK i wprowadza obowiązek zawiadomienia pokrzywdzonego o treści art. 343 KPK, a więc także o prawie do wniesienia sprzeciwu.

Wspomniany projekt zmienia również numerację art. 343 § 3a KPK na art. 343 § 2 KPK.

W dodanym § 3b normatywnie uregulowano dopuszczalność uzależnienia uwzględnienia wniosku o wydanie wyroku bez rozprawy od dokonania

nia wskazanych przez sąd zmian, podobnie jak przy rozpoznawaniu wniosku o dobrowolne poddanie się karze na rozprawie, co reguluje wprost art. 387 § 3 KPK. Dotychczas taką możliwość na gruncie art. 335 KPK przyjmowano w doktrynie i orzecznictwie¹⁶. Stylistyka art. 343 § 3b KPK wskazuje na użycie pewnego skrótowego myślowego zawartego w zwrocie mówiącym o „dokonaniu w nim wskazanej przez siebie zmiany zaakceptowanej przez prokuratora i oskarżonego”. **Chodzi tu** nie tyle o „zaakceptowanie” przez prokuratora zmiany treści wniosku, ale o **dokonanie zmiany wniosku przez prokuratora w sposób wskazany przez sąd, za zgodą oskarżonego i przy braku sprzeciwu ze strony pokrzywdzonego (art. 343 § 3a KPK)**.

Projekt nowelizacji zmienia nie tylko numerację art. 343 § 3b KPK na art. 343 § 3 KPK, ale też poprawia wskazany mankament przez użycie prawidłowego zwrotu „dokonania przez prokuratora wskazanej przez siebie zmiany”.

W znowelizowanym § 5 dodano uprawnienie dla podmiotu, o którym mowa w art. 52 KK, do wzięcia udziału w posiedzeniu, gdy wraz z aktem oskarżenia i wnioskiem o wydanie wyroku bez rozprawy oskarżyciel publiczny dołączył też wniosek o nałożenie na ten podmiot zobowiązania do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa. Treść tego przepisu prowadzi również do stwierdzenia, że uzyskanie w toku postępowania przygotowawczego danych wskazujących na istnienie podstaw do nałożenia na określony podmiot zobowiązania, o którym mowa w art. 52 KK, i wystąpienie z takim wnioskiem nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu instytucji określonej w art. 335 § 1 KPK. Wówczas do aktu oskarżenia oskarżyciel publiczny powinien dołączyć dwa wnioski, tj. wniosek o wydanie wyroku bez rozprawy i wniosek o nałożenie na wskazany podmiot obowiązku zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa. W wypadku uwzględnienia wniosku o wydanie wyroku bez rozprawy sąd może uwzględnić także ten drugi wniosek (art. 416 § 1 KPK). Należy zauważyć, że w wyniku nowelizacji podmiot, o którym mowa w art. 52 KK, uzyskał status strony (rozdział 8a KPK). Wobec tego może on zaskarżyć apelacją wyrok skazujący wydany na podstawie art. 335 § 1 KPK, ale tylko z powodu nałożenia tego obowiązku, natomiast z powodu skazania oskarżonego – tylko wtedy, gdy podważa skazanie jako podstawę swojej odpowiedzialności za zwrot tej korzyści (art. 444 § 2 KPK). W omawianym § 5 zd. 3 – w związku z nadaniem podmiotowi, o którym mowa w art. 52 KK, uprawnienia do wzięcia udziału w posiedzeniu – dokonano zmiany jego treści przez użycie ogólnego określenia mówiącego o udziale w posiedzeniu podmiotów wskazanych w zd. 1, który może zostać uznany za obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi.

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie przepisów dotyczących podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

W § 7 dodano zd. 2. Wynika z niego, że w wypadku nieuwzględnienia wniosku o wydanie wyroku bez rozprawy prokurator dokonuje w terminie 7 dni od dnia posiedzenia czynności polegającej na uzupełnieniu aktu oskarżenia o wykaz dowodów, o których przeprowadzenie wnosi podczas rozprawy głównej, wraz z określeniem dla każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione. Wykaz ten powinien być usystematyzowany i zawierać odrębne listy dowodów (art. 333 § 1 KPK). Ponadto, w razie istnienia ku temu podstaw, prokurator może wnosić o odstąpienie od bezpośredniego przesłuchania świadków na rozprawie i odczytanie ich zeznań w warunkach wskazanych w art. 333 § 2 KPK. W tym zakresie § 7 zd. 2 wprowadza takie samo rozwiązanie jak w wypadku nieuwzględnienia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania na posiedzeniu (art. 341 § 2 *in fine* KPK). Oznacza to, że prokurator powinien uzupełnić akt oskarżenia, dołączając do niego wykaz dowodów usystematyzowany w sposób określony w art. 333 § 1 KPK, a w razie takiej potrzeby – wniosek, o którym mowa w art. 333 § 2 KPK. W takim przypadku znowelizowane przepisy nie nakładają obowiązku doręczenia oskarżonemu odpisów tych dokumentów procesowych. Wskazany w § 7 zd. 2 termin do dokonania czynności, o których mowa w art. 333 § 1 i 2 KPK, ma charakter instrukcyjny. W wypadku jego uchybienia sąd może zastosować środki dyscyplinujące przewidziane w art. 20 § 2 KPK. Trzeba też podnieść, że do czasu wejścia w życie unormowania zawartego w § 7 art. 343 KPK, tj. do dnia 1.7.2015 r., zachodzi niespójność w stosowaniu omawianej instytucji spowodowana wcześniejszym wejściem w życie znowelizowanego art. 335 KPK, który obowiązuje od dnia 9.11.2013 r. Zgodnie z poprzednim brzmieniem art. 335 § 1 KPK wniosek o skazanie bez rozprawy stanowił część składową aktu oskarżenia, który zawierał wykaz dowodów, których przeprowadzenia żądał oskarżyciel. Dlatego też w wypadku nieuwzględnienia wniosku i skierowania sprawy na rozprawę nie zachodziła konieczność uzupełnienia aktu oskarżenia. Natomiast obecnie, zgodnie z obowiązującym i znowelizowanym art. 335 KPK, wniosek o wydanie wyroku bez rozprawy jest odrębnym dokumentem procesowym, który prokurator dołącza do aktu oskarżenia jako – zgodnie z art. 335 § 3 *in fine* KPK – nie zawiera wykazu dowodów, o których mowa w art. 333 § 1 i 2 KPK. Jednak obowiązujący do dnia 30.6.2015 r. przepis art. 343 § 7 KPK nie przewiduje, aby w wypadku nieuwzględnienia wniosku i skierowania sprawy na rozprawę prokurator był zobowiązany do uzupełnienia aktu oskarżenia o wykaz dowodów. Brak takiego uregulowania stanowi lukę prawną, która ma charakter luki technicznej, co pozwala na jej wypełnienie w drodze analogii. Dlatego też w takiej sytuacji, do czasu wejścia

¹⁶ Por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 383; wyr. SN z dnia 13.11.2008 r., IV KK 350/08, LEX nr 785292; wyr. SN z dnia 8.9.2009 r., IV KK 287/09, LEX nr 519609.

w życie znowelizowanego § 7 art. 343 KPK, należy *per analogiam* stosować art. 341 § 2 *in fine* KPK i wezwać prokuratora do dokonania czynności określonych w art. 333 § 1 i 2 KPK.

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 343 § 7 KPK (zd. 1) i reguluje sytuację związaną z nieuwzględnieniem wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, o którym mowa w art. 335 § 1 KPK w projektowanej w wersji. Wówczas sąd zwraca sprawę prokuratorowi. O konsekwencjach takiego zwrotu mowa jest w projektowanym art. 335 § 4 KPK.

Należy zwrócić uwagę, że nie uległ nowelizacji art. 343 § 4 KPK, który stanowi: „Postępowania dowodowego nie prowadzi się. Przepis art. 394 stosuje się jednak odpowiednio”. Na gruncie art. 343 § 4 KPK powstaje jednak pytanie, czy skoro na posiedzeniu podlegają ujawnieniu dokumenty w trybie art. 394 KPK, to protokoły przesłuchania świadków powinny zostać włączone do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia i wnioskiem o wydanie wyroku bez rozprawy, czy też, zgodnie z art. 334 § 3 KPK, stanowią one odrębny zbiór dokumentów. Ten ostatni przepis odnosi się do protokołów przesłuchania świadków, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel. W wypadku złożenia wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy taka sytuacja nie zachodzi. Jednak w razie nieuwzględnienia wniosku i skierowania sprawy na rozprawę prokurator uzupełnia akt oskarżenia przez dołączenie listy dowodów, o których przeprowadzenie wnosi podczas rozprawy, w tym o przesłuchanie świadków (art. 343 § 7 w zw. z art. 333 § 1 pkt 2 KPK). Zgodnie zaś z art. 391 § 1d KPK w razie ujawnienia protokołu przesłuchania świadka na rozprawie sąd włącza ten protokół do akt sprawy sądowej. Przepis ten z kolei prowadzi do wniosku, że skoro sprawa może zostać skierowana do rozpoznania na rozprawie, to do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia i wnioskiem o wydanie wyroku bez rozprawy powinien zostać dołączony wyodrębniony zbiór dokumentów w postaci protokołów przesłuchania świadków. W związku z tymi wątpliwościami należy zauważyć, że literalna wykładnia art. 334 § 3 KPK prowadzi do stwierdzenia, że skoro sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu, to przepis ten nie ma zastosowania. Z drugiej jednak strony, w razie skierowania sprawy na rozprawę, art. 391 § 1d KPK jednoznacznie stanowi, że ujawnienie protokołu przesłuchania oznacza także włączenie go do akt sprawy sądowej. Wykładnia funkcjonalna tego przepisu w powiązaniu z art. 334 § 3 KPK pozwala więc przyjąć, że art. 391 § 1d KPK ma zastosowanie wtedy, gdy w akcie oskarżenia oskarżyciel wnosi o przeprowadzenie dowodów na rozprawie. Natomiast w sytuacji, gdy oskarżyciel publiczny wnosi o rozpoznanie sprawy na posiedzeniu, tj. w wypadku wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 1 KPK) oraz wniosku o wydanie wyroku bez przeprowadzenia roz-

prawy (art. 335 § 1 KPK), protokoły przesłuchania świadków stanowią materiał dowodowy postępowania przygotowawczego przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia (art. 334 § 1 pkt 2 KPK), który będzie stanowił podstawę dowodową wyroku (art. 92 i art. 343 § 4 KPK). Jednak w wypadku skierowania sprawy z posiedzenia na rozprawę protokoły przesłuchania świadków pozostają w aktach sprawy sądowej. W takim przypadku ustawa nie przewiduje ich wyodrębnienia w postaci zbioru dokumentów, o którym mowa w art. 334 § 3 KPK. W konsekwencji, w razie ujawnienia tych protokołów na rozprawie w warunkach art. 391 § 1 i 1a KPK nie ma zastosowania art. 391 § 1d KPK. Ujawnienie to jednak jest konieczne do tego, aby ten materiał dowodowy na ogólnych zasadach stanowił podstawę dowodową wyroku wydanego na rozprawie (art. 410 KPK).

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 343 § 4 KPK przez pozostawienie tylko zd. 1 o treści: „Postępowania dowodowego nie prowadzi się”. Nie ma już w tym przepisie zastrzeżenia, że art. 394 stosuje się jednak odpowiednio.

1.16. Art. 343a KPK

Nowy art. 343a KPK reguluje kwestie związane z rozpoznaniem wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu (art. 338a KPK).

§ 1 dotyczy obowiązku zawiadomienia o terminie posiedzenia stron i pokrzywdzonego, a ponadto wymaga także przesłania tym podmiotom odpisu wniosku oskarżonego. Użyty w tym przepisie zwrot „strony” oznacza, że w wypadku dołączenia przez prokuratora do aktu oskarżenia wniosku o nałożenie na podmiot, o którym mowa w art. 52 KK, obowiązku zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa, podmiot ten – jako strona – ma prawo do udziału w posiedzeniu.

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie przepisów dotyczących podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

§ 2 zawiera przesłanki uwzględnienia wniosku, a ponadto przez odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 343 KPK – recypowane zostały rozwiązania prawne przewidziane w wypadku wydania wyroku bez rozprawy (art. 335 KPK). Wynikające z § 2 przesłanki są następujące:

- okolniczości popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości;
- postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte;
- brak sprzeciwu prokuratora, a poprzez odesłanie do art. 343 KPK także brak sprzeciwu pokrzywdzonego (patrz szerzej uwagi do art. 338a KPK).

Odesłanie w art. 343a § 2 *in fine* KPK do odpowiedniego stosowania art. 343 KPK oznacza, że:

- a) zastosowanie mają przepisy dotyczące nadzwyczajnego złagodzenia kary, warunkowego zawieszenia jej wykonania oraz odstąpienia od wymierzenia kary i orzeczenia środka karnego wymienionego w art. 39 KK (art. 343 § 1 i 2 KPK, przy czym projekt nowelizacji zmienia treść art. 343 KPK poprzez rezygnację z materialnoprawnych podstaw orzekania wymienionych w § 1 i 2, zakładając unormowanie dodatkowych podstaw orzekania w związku z zastosowaniem trybu konsensusalnego w art. 60a KK);
- b) jeżeli nie ma zastosowania art. 46 KK, sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od naprawienia szkody w całości lub w części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i w tym celu przerwać lub odroczyć posiedzenie w trybie art. 341 § 3 KPK (art. 343 § 3 KPK, wg wspomnianego projektu – art. 343 § 1 KPK);
- c) uwzględnienie wniosku jest możliwe tylko wówczas, gdy nie sprzeciwili się temu pokrzywdzony, należycie powiadomiony o terminie posiedzenia (art. 343 § 3a KPK, wg wspomnianego projektu – art. 343 § 2 KPK);
- d) sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany (art. 343 § 3b KPK, wg wspomnianego projektu – art. 343 § 3 KPK);
- e) sąd na posiedzeniu nie przeprowadza dowodów bezpośrednio, zaś przepis art. 394 KPK ma odpowiednie zastosowanie (art. 343 § 4 KPK – wspomniany projekt zmienia treść art. 343 § 4 KPK przez skreślenie zd. 2),
- f) pokrzywdzony może najpóźniej na tym posiedzeniu złożyć oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 343 § 5 zd. 2 KPK);
- g) udział w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi w stosunku do prokuratora, oskarżonego lub pokrzywdzonego, a gdy do aktu oskarżenia dołączono wniosek, o którym mowa w art. 333 § 4 KPK – podmiotu, którego ten wniosek dotyczy (art. 343 § 5 zd. 3 KPK – wspomniany projekt uchyla przepisy dotyczące tego podmiotu);
- h) uwzględniając wniosek, sąd skazuje oskarżonego wyrokiem (art. 343 § 6 KPK);
- i) jeżeli sąd uzna, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku, sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych (art. 343 § 7 KPK).

§ 3 przewiduje, że w razie kolejnego wniosku oskarżonego, nie jest on już kierowany na posiedzenie, tylko na rozprawę. W takim przypadku wniosek może zostać rozpoznany na rozprawie bez konieczności otwarcia przewodu sądowego.

1.17. Uchylenie art. 345 KPK i art. 346 KPK

Przepisy te regulowały instytucję zwrotu sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia. Uchylenie tych przepisów ma na celu zwiększenie kontradyktoryjności postępowania sądowego, gdyż zdejmując z sądu obowiązek inicjowania poszukiwania dowodów przez oskarżyciela publicznego. W ten sposób ustawodawca realizuje wynikającą z art. 167 § 1 KPK zasadę, że sąd rozstrzyga o przedmiocie procesu na podstawie dowodów przedstawionych przez strony.

1.18. Art. 349 KPK

Nowelizacja tego przepisu w istotny sposób modyfikuje posiedzenie przygotowawcze, zwane też posiedzeniem wstępnym lub posiedzeniem organizacyjnym. Ma to na celu zwiększenie sprawności postępowania w zakresie organizacji i przebiegu rozprawy głównej, co służy realizacji zasady koncentracji, a więc powinno zapobiegać przewlekłości postępowania sądowego¹⁷. W związku z tym założeniem dotychczasowy art. 349 KPK uległ głębokiej przebudowie poprzez wprowadzenie ośmiu jednostek redakcyjnych o zróżnicowanej zawartości normatywnej. Z uwagi na obszerność nowych regulacji prawnych konieczne jest na początku usystematyzowanie ich treści.

W art. 349 KPK można wyróżnić trzy normatywne części, gdyż zawarte w nich regulacje dotyczą odrębnych materii i kierowane są do różnych podmiotów. Pierwsza wyodrębniona część normatywna zawarta została w § 1-5. Przepisy te regulują kwestie związane z organizacją posiedzenia przygotowawczego, w tym uprawnień do wzięcia w nim udziału i czynności podejmowanych przez prezesa sądu (przewodniczącego wydziału). Druga odrębna część normatywna uregulowana została w § 6. Przepis ten dotyczy stanowiska w przedmiocie planowania i organizacji rozprawy głównej. Adresowany jest do podmiotów wezwanych do zajęcia tego stanowiska. Natomiast trzecia wyodrębniona część normatywna zawarta została w § 7 i 8. Przepisy te dotyczą przebiegu posiedzenia przygotowawczego. Chodzi tu o czynności przewodniczącego składu orzekającego, a ponadto w § 8 uregulowano skutki ogłoszenia zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy, które odnoszą się do uczestników tego posiedzenia.

W § 1 wprowadzono obligatoryjne posiedzenie przygotowawcze, o czym świadczy zwrot „kieruje sprawę na posiedzenie” (*in fine*), zaś § 2 przewiduje posiedzenie fakultatywne, gdyż „prezes sądu może” (*in principio*) dokonać czynności, o których mowa w § 1.

W obu tych przypadkach przebieg posiedzenia przygotowawczego wymaga utrwalenia w formie protokołu, jeżeli stawia się na nim uprawnione

¹⁷ Por. uzasadnienie do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego..., *op. cit.*

podmioty albo gdy ich obecność zostanie uznana za obowiązkową (art. 143 § 1 pkt 10 KPK w zw. z art. 349 § 4 KPK).

Wykładnia systemowa art. 349 KPK wskazuje, że wyznaczenie posiedzenia następuje w fazie przygotowania do rozprawy głównej (rozdział 41 KPK). Przepis ten będzie miał więc zastosowanie zawsze wtedy, gdy sprawa znajduje się na tym etapie przebiegu postępowania sądowego. Chodzi tu nie tylko o pierwszą rozprawę, ale także o sytuację, gdy wyrok został uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. Wówczas posiedzenie przygotowawcze może zostać wyznaczone ponownie albo też po raz pierwszy.

Z § 1 wynika, że przesłanką obligatoryjnego posiedzenia przygotowawczego jest przypuszczenie o konieczności rozpoznania sprawy na co najmniej pięciu terminach rozprawy. Stylistyka tego przepisu wskazuje, że chodzi tu o przewidywane terminy rozprawy, na których będą przeprowadzane dowody. Dlatego też prognozowaną liczbę tych terminów należy odnieść tylko do tego etapu przebiegu rozprawy głównej, na którym przeprowadzane są dowody, a więc do przewodu sądowego. Oznacza to, że do tych terminów nie „wlicza się” np. terminu na głosy stron. Przepis § 1 nie wymaga, aby było to pięć dni przeznaczonych na postępowanie dowodowe, tylko „pięć terminów rozprawy”. Dlatego też prognozowanie liczby tych terminów może nastąpić z uwzględnieniem wokandy, czyli liczby spraw wyznaczonych do rozpoznania w danym dniu.

Z § 1 wynika, że prognozowanie czasu potrzebnego na przeprowadzenie dowodów należy do obowiązków prezesa sądu (przewodniczącego wydziału), który powinien wziąć pod uwagę zakres postępowania dowodowego na przewodzie sądowym. Chodzi tu o wstępną ocenę obszerności materiału dowodowego do przeprowadzenia na rozprawie. Decydujące znaczenie dla tej oceny będzie miał wykaz dowodów zawarty w akcie oskarżenia, o których przeprowadzenie wnosi oskarżyciel na rozprawie głównej (art. 333 § 1 KPK). Dotyczy to głównie osobowych źródeł dowodowych w sprawach złożonych podmiotowo (wielu oskarżonych), jak i przedmiotowo (wielość czynów), ale także w sprawach prostych (jeden czyn i jeden oskarżony). Z reguły decydujące znaczenie będzie miała znaczna liczba świadków. Na zakres postępowania dowodowego może mieć także wpływ charakter sprawy, gdy przy niewielkiej liczbie osobowych źródeł dowodowych obszerna będzie treść ich depozycji. Natomiast z perspektywy zakresu postępowania dowodowego mniejsze znaczenie będzie miał wykaz dowodów w postaci dokumentów oraz dowodów rzeczowych podlegających oględzinom. **Odnosnie do dowodów z dokumentów**, zauważyć należy, że znowelizowany **art. 394 § 2 KPK nie uzależnia już** – tak jak dotychczas – **uznania ich za ujawnione bez odczytania od braku wniosku stron o ich odczytanie, ale wymaga odczytania dokumentów tylko wówczas, gdy wnosi o to strona, która nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią.** To nowe uregulowanie zmierza do przyspieszenia przeprowa-

dzenia dowodów z dokumentów na rozprawie poprzez rezygnację z konieczności ich odczytania na wniosek strony. Zakłada się, że każda strona ma możliwość się z nimi zapoznać przez wgląd do akt sprawy (art. 156 § 1 KPK). Wobec tego sąd może podjąć decyzję o ujawnieniu tego materiału dowodowego bez odczytania nawet w wypadku sprzeciwu strony, gdy nie skorzystała ona z możliwości wcześniejszego zapoznania się z treścią dokumentów. Odnosnie zaś do dowodów rzeczowych, to art. 395 KPK pozwala na szerokie odstępowstwa od dokonywania ich oględzin na rozprawie. Przy prognozowaniu terminów rozprawy prezes sądu powinien wziąć także pod uwagę ewentualne wnioski dowodowe stron zgłoszone przed wyznaczeniem posiedzenia przygotowawczego. W wypadku bowiem ich uwzględnienia będzie to miało wpływ na zakres postępowania dowodowego na rozprawie.

Z § 1 wynika, że po stwierdzeniu wskazanych tam warunków prezes sądu „niezwłocznie” kieruje sprawę na posiedzenie. Zwrot ten oznacza, że powinno to nastąpić zaraz po dokonaniu formalnej i materialnej kontroli oskarżenia (art. 337 § 1 KPK i art. 339 § 3 KPK). W wypadku jej pozytywnego wyniku prezes sądu powinien wydać zarządzenie o doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 KPK), a następnie skierować sprawę na posiedzenie w trybie art. 349 § 1 i 2 KPK. Przepis ten nie wymaga, aby to prezes sądu (przewodniczący wydziału) wyznaczył termin posiedzenia przygotowawczego. Tym samym może przekazać sprawę przewodniczącemu składowi orzekającego lub sędziemu referentowi, celem rozważenia potrzeby przeprowadzenia posiedzenia i wyznaczenie jego terminu.

Treść § 1 wskazuje, że w wypadku stwierdzenia konieczności skierowania sprawy na posiedzenie przygotowawcze prezes sądu najpierw wyznacza sędziego albo członków składu orzekającego, a dopiero potem kieruje sprawę na posiedzenie. Kontekst tego przepisu jest taki, że chodzi tu o sędziego (sędziów) wyznaczonych do rozpoznania sprawy, dlatego też użyty w § 1 zwrot o „wyznaczeniu” przez prezesa sądu sędziego albo członków składu orzekającego trzeba odczytać w powiązaniu z art. 351 § 1 KPK. Przepis ten wprowadza bowiem zasadę, że sędziego albo sędziów powołanych do orzekania w sprawie wyznacza się w kolejności wpływu spraw oraz jawnej dla stron listy sędziów danego wydziału (tzw. automatyczne wyznaczanie składu orzekającego). W związku z tym zwrot „wyznacza”, zawarty w § 1, w odniesieniu do sędziów należy odczytać w ten sposób, że w zarządzeniu o wyznaczeniu posiedzenia przygotowawczego prezes sądu wskazuje, tzn. podaje imię i nazwisko sędziego – w składzie jednoosobowym albo sędziego lub sędziów w składach kolegialnych trzy- i pięcioosobowych, wyznaczonych automatycznie z listy sędziów do rozpoznania danej sprawy oraz do tych składów wyznacza ławników z listy.

Przepis § 1 *in fine* KPK określa jednocześnie skład sądu na posiedzeniu przygotowawczym. Za takim wnioskiem przemawia wykładnia systemowa –

a rubrica – zwrotu „wyznacza sędziego lub członków składu orzekającego”. Skład sądu na posiedzeniu przygotowawczym powinien więc być ten sam, co na rozprawie (art. 28 KPK). Nie budzi wątpliwości sytuacja, gdy sąd rozpoznaje sprawę w składzie jednoosobowym (art. 28 § 1 KPK). Natomiast gdy sąd na rozprawie orzeka w składzie kolegialnym (art. 28 § 2-4 KPK), pojawia się pytanie, czy także taki skład sądu powinien zostać wyznaczony na posiedzenie przygotowawcze. Z wykładni językowej art. 349 § 1 KPK nie wynika taka konieczność. Należy też odwołać się do wykładni funkcjonalnej tego przepisu, mając na względzie jedynie organizacyjny charakter posiedzenia. Dlatego też można przyjąć, że gdy sąd rozpoznaje sprawę w składzie kolegialnym, to prezes sądu, wydając zarządzenie o wyznaczeniu posiedzenia przygotowawczego, może wyznaczyć do jego przeprowadzenia tylko sędziego z tego składu. Jednak w kontekście przepisów § 7 i 8 powinien to być sędzia przewodniczący składu orzekającego. Kierując się wykładnią funkcjonalną, należy także przyjąć, że w składach pięcioosobowych może to być sędzia referent niebędący przewodniczącym składu orzekającego.

W § 2 unormowano fakultatywne posiedzenie przygotowawcze oparte na dotychczasowych przesłankach zawartych w art. 349 KPK. Oznacza to, że o wyznaczeniu posiedzenia nie decyduje zakres postępowania dowodowego, a „zawiłość sprawy” lub „inne ważne powody”. W takim przypadku posiedzenie przygotowawcze może zostać wyznaczone w sprawach, w których przewiduje się mniej niż pięć terminów rozprawy.

Wykładnia systemowa § 3 i następných przepisów prowadzi do wniosku, że dotyczą one posiedzeń przygotowawczych z § 1 i 2. W § 3 ustawodawca wprowadził zalecenie, aby posiedzenie odbyło się w ciągu 30 dni od daty wyznaczenia. Przepis ten kierowany jest więc do prezesa sądu (sędziego referenta), który wyznacza jego termin (§ 1 *in fine*). Oznacza to, że data posiedzenia wskazana w dniu jego wyznaczenia nie powinna być odleglejsza niż **30 dni**. To rozwiązanie koresponduje z terminem określonym w art. 339 § 4a KPK. **Termin** ten ma charakter **instrukcyjny**.

Z § 4 wynika, że oskarżyciel publiczny, obrońcy i pełnomocnicy mają prawo wziąć udział w posiedzeniu (*in principio*). Wskazanie tych podmiotów prowadzi do wniosku, że dodatkowym warunkiem wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego jest udział w nim podmiotów profesjonalnych. O takim założeniu świadczy także treść § 5 i 6. Kierując się tym *ratio legis*, trzeba przyjąć, że prezes sądu, pomimo spełnienia warunków z § 1 lub 2, nie wyznacza posiedzenia przygotowawczego, gdy strony nie są w ogóle reprezentowane przez obrońców lub pełnomocników. Takie stwierdzenie może jednak budzić wątpliwość z uwagi na treść § 7, w którym mowa jest o wzięciu pod uwagę stanowiska przedstawionego przez strony, pełnomocników i obrońców. Użycie w tym przepisie określenia „strony”, a więc liczby mnogiej, należy odnieść nie tylko do

oskarżyciela publicznego, ale także do pozostałych stron. Przepis ten nie stoi jednak w sprzeczności z unormowaniem zawartym w § 4 i 5 co do warunku podmiotowego wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego. Przepis § 7 reguluje bowiem inną kwestię, a mianowicie obowiązek wzięcia pod uwagę każdego stanowiska, które może przedstawić także inna strona niż oskarżyciel publiczny, pomimo że nie została wezwana do jego wyrażenia. Może to nastąpić szczególnie w sytuacji, gdy oprócz obrońców i pełnomocników, także reprezentowane przez nich strony zostaną zawiadomione o terminie posiedzenia (§ 4 zd. 3). Należy też przyjąć, że warunek podmiotowy do wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego spełnia taki układ procesowy, w którym tylko jedna strona jest reprezentowana przez przedstawiciela procesowego (obrońcę lub pełnomocnika), np. oskarżony ma obrońcę, natomiast oskarżyciel posiłkowy występuje bez pełnomocnika. Wówczas jednak strona występująca bez przedstawiciela procesowego powinna zostać zawiadomiona o terminie posiedzenia i może przedstawić swoje stanowisko w przedmiocie planowania i organizacji rozprawy głównej (§ 4 zd. 3).

Z § 4 wynika, że oprócz podmiotów profesjonalnych pozostałe strony (oskarżony, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny, powód cywilny, podmiot, o którym mowa w art. 52 KK) mogą wziąć udział w posiedzeniu tylko wtedy, gdy prezes sądu uzna, że przyczyni się to do usprawnienia postępowania (*in fine*). Użyty tu zwrot „także” oznacza, że strony mogą wziąć udział w posiedzeniu obok tych podmiotów. Jak wskazano wyżej, nie ma jednak przeszkód, aby przy spełnieniu warunku podmiotowego strona występująca bez obrońcy lub pełnomocnika została zawiadomiona o terminie posiedzenia.

Systematyka § 4 prowadzi do wniosku, że prezes sądu może uznać za obowiązkowy udział w posiedzeniu tylko oskarżyciela publicznego, obrońców i pełnomocników. Użyty tu zaimek „ich” odnosi się tylko do tych podmiotów. Prezes sądu nie ma natomiast takiego uprawnienia w stosunku do pozostałych stron, których udział w posiedzeniu jest fakultatywny w wypadku zawiadomienia o jego terminie. W razie niestawiennictwa na posiedzenie przygotowawcze oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, gdy ich udział nie został uznany za obowiązkowy, powstaje kwestia możliwości jego odbycia. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy osoba uprawniona nie stawiła się, a brak jest dowodu doręczenia zawiadomienia o terminie posiedzenia, oraz gdy zawiadomienie zostało doręczona, a osoba uprawniona nie stawiła się, ale należycie usprawiedliwiła niestawiennictwo, a zwłaszcza gdy wniosła o nieprzeprowadzenie czynności pod jej nieobecność. Wobec tego pojawia się pytanie, czy w tych przypadkach ma zastosowanie art. 117 § 2 KPK. W przepisie tym mowa jest o nieprzeprowadzaniu czynności, a więc także posiedzenia. Jednak wykładnia funkcjonalna art. 349 KPK może prowadzić do wniosku, że skoro *ratio legis* tego przepisu wiąże się z usprawnieniem przebiegu rozprawy głównej, to odby-

cie posiedzenia, pomimo podstaw do jego odroczenia, może ten cel zrealizować. Ponadto z § 5 wynika, że podmioty uprawnione do udziału w posiedzeniu powinny swoje stanowisko co do planowania przebiegu rozprawy głównej i jej organizacji przedstawić w formie pisemnej w terminie 7 dni od doręczenia wezwania. Tym samym ich niestawiennictwo na posiedzenie nie powinno stanowić przeszkody do jego odbycia. Natomiast posiedzenie przygotowawcze podlega odroczeniu, gdy udział uprawnionego podmiotu został uznany za obowiązkowy, a nie stawiał się on na posiedzenie, niezależnie od przyczyny niestawiennictwa, chyba że przewodniczący składu orzekającego dokona reasumpcji wydanego zarządzenia o obowiązkowym stawiennictwie, zwłaszcza w wypadku nadesłania pisemnego stanowiska.

Z § 5 wynika, że w razie wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego (§ 1 i 2) prezes sądu powinien dołączyć do zawiadomienia o terminie posiedzenia wezwanie do przedstawienia pisemnego stanowiska dotyczącego planowanego przebiegu rozprawy głównej oraz jej organizacji. Przepis ten odnosi się do oskarżyciela publicznego, pełnomocników i obrońców. Nie ma natomiast zastosowania do pozostałych stron, jeżeli są one reprezentowane przez przedstawicieli procesowych w sytuacji, gdy prezes sądu uznał za celowe zawiadomienie ich również o terminie posiedzenia (§ 4 zd. 3). **Termin do przedstawienia pisemnego stanowiska przez wskazane podmioty wynosi 7 dni od doręczenia wezwania.** Termin ten ma charakter **instrukcyjny**. Na gruncie tego przepisu powstaje pytanie, czy podmioty, do których przesłano wezwanie, mają obowiązek przedstawić na piśmie żądane stanowisko. Stylistyka tego przepisu przez użycie sformułowań „wzywa” i „wezwanie” oraz treść § 6 i 7 wskazuje, że **jest to obowiązek procesowy oskarżyciela publicznego, obrońcy i pełnomocnika**. Jednak istota tego obowiązku polega na przedstawieniu propozycji i wniosków (§ 6). Oznacza to, że należy o nich poinformować, gdy takowe się posiada. W wypadku gdy podmiot wezwany do zajęcia stanowiska nie ma żadnych propozycji czy wniosków, to wykonanie tego obowiązku może też polegać na poinformowaniu o tym. Wówczas można poprzestać na złożeniu stanowiska ograniczającego się do stwierdzenia, że nie zgłasza się żadnych postulatów co do organizacji i przebiegu rozprawy. Trzeba również przyjąć, że choć w § 5 mowa jest o przedstawieniu pisemnego stanowiska, to ten obowiązek może zostać spełniony, gdy podmiot zobowiązany przedstawi je ustnie na posiedzeniu przygotowawczym. Natomiast brak odpowiedzi na wezwanie i niestawiennictwo na posiedzenie bez usprawiedliwienia mogą zostać uznane za rażące naruszenie obowiązków procesowych i spowodować zastosowanie środków dyscyplinujących przewidzianych w art. 20 KPK.

Z § 5 wynika, że pisemne stanowisko wskazanych tam podmiotów, dotyczące planowania przebiegu rozprawy głównej i jej organizacji, powinno odnosić się do kolejności dowodów, gdy podmiot ten uważa, że określone

dowody należy przeprowadzić jako pierwsze „na tych rozprawach”. Ten zwrot użyty w § 5 nie jest zbyt fortunny, gdyż nie chodzi tu o „rozprawy”, ale o terminy jednej rozprawy. W omawianym tu zakresie przepis ten należy powiązać z art. 333 § 1 KPK, z którego wynika, że oskarżyciel publiczny może w akcie oskarżenia wskazać kolejność przeprowadzenia dowodów na rozprawie głównej. W takiej sytuacji obrońcy i pełnomocnicy mogą w pisemnym stanowisku odnieść się do tego wniosku. Mogą też wnosić o inną kolejność przeprowadzenia dowodów niż wynika to z przedstawionej w wykazie dowodów. Chodzi tu przede wszystkim o przestrzeganie dyrektywy co do kolejności przeprowadzania dowodów na rozprawie, zgodnie z którą dowody na poparcie oskarżenia powinny być w miarę możliwości przeprowadzone przed dowodami służącymi do obrony (art. 369 KPK).

W § 6 wskazano, co powinno zawierać pisemne stanowisko w przedmiocie planowania przebiegu rozprawy i jej organizacji. Głównymi jego elementami są wnioski dowodowe oraz informacje i oświadczenia (*in principio*). Co do tych dwóch ostatnich elementów w przepisie tym wskazano – przykładowo – przez użycie zwrotu „w szczególności”, że chodzi tu o oświadczenia o proponowanych „terminach rozpraw” (a ściślej o „terminach rozprawy”), oświadczenia o ich przedmiocie (chodzi tu o wskazanie określonych czynności, które powinny zostać przeprowadzone) oraz wymienia się informację o terminach usprawiedliwionej nieobecności uczestników procesu (chodzi o niewyznaczenie terminu rozprawy w czasie tej nieobecności). Ponadto wskazuje się na oświadczenia dotyczące wezwania na rozprawę biegłych, kuratora sądowego, sprawdzenia danych o karalności oskarżonego. Katalog tych oświadczeń stanowi w rzeczywistości wnioski dowodowe, które w tym przepisie zostały już ogólnie wskazane (*in principio*). Chodzi tu bowiem o wniosek dowodowy o przesłuchanie biegłych na rozprawie w warunkach określonych w art. 201 KPK, o wniosek dowodowy o przesłuchanie w charakterze świadka kuratora sądowego na okoliczność przeprowadzonego wywiadu środowiskowego (art. 214 § 1 KPK), czy o wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z dokumentu urzędowego w postaci aktualnych danych o karalności oskarżonego z Krajowego Rejestru Karnego (art. 213 § 1 w zw. z art. 393 § 1 KPK). W § 6 wskazuje się też na inne oświadczenia dotyczące okoliczności istotnych dla sprawnego przebiegu rozprawy (*in fine*). W tym zakresie złożone oświadczenia mogą dotyczyć sposobu przeprowadzenia dowodów, np. co do sprowadzenia na salę rozprawy dowodu rzeczowego (art. 395 KPK), przesłuchania świadka w drodze pomocy prawnej (art. 396 § 2 KPK). Wskazanie w § 6 *in principio* wniosków dowodowych powoduje, że zawarty w art. 338 § 1 KPK siedmiodniowy termin dla oskarżonego do składania wniosków dowodowych od doręczenia odpisu aktu oskarżenia może zostać zrealizowany w ramach pisemnego stanowiska przedstawionego przez obrońcę w odpowiedzi na

wezwanie. Jednak brak sformułowania wniosków dowodowych w stanowisku przedstawionym przez profesjonalnych uczestników postępowania nie stoi na przeszkodzie złożeniu przez nich takich wniosków na późniejszym etapie postępowania przed sądem pierwszej instancji (arg. z art. 427 § 3 KPK). W zakresie wniosków dowodowych posiedzenie przygotowawcze nie ma charakteru prekluzyjnego.

W § 7 uregulowano kwestie związane z czynnościami podejmowanymi przez przewodniczącego składu orzekającego na posiedzeniu przygotowawczym. W przepisie tym użyte zostały określenia „rozstrzyga” (*in principio*) i „rozstrzygnięcia” (*in fine*). W kontekście tego przepisu, który dotyczy kwestii związanych z planowaniem i przebiegiem rozprawy głównej, zwrot „rozstrzyga” odnosi się do uprawnienia przewodniczącego składu orzekającego do podejmowania decyzji w tych kwestiach. Natomiast pojęcie „rozstrzygnięcia” – z uwagi na przedmiot rozstrzygania – nie oznacza wyłącznie decyzji procesowych, które przewodniczący składu orzekającego podejmuje w formie zarządzenia (art. 93 § 2 KPK). Nie można też tego pojęcia utożsamiać z takim samym zwrotem użytym w art. 427 § 1 *in principio* KPK. W związku z tym należy uznać, że w § 7 określenie „rozstrzygnięcia” ma szersze znaczenie. Zwrot ten trzeba odczytać w kontekście jego otoczenia normatywnego, a więc regulacji dotyczących posiedzenia przygotowawczego. Na tym posiedzeniu mogą być bowiem rozstrzygane także kwestie czysto techniczne związane z przebiegiem rozprawy głównej. Dlatego też zwrot „rozstrzygnięcia” odnosi się zarówno do decyzji procesowych, np. w przedmiocie wniosków dowodowych, co wymaga podjęcia ich w określonej formie, jak i do decyzji organizujących rozprawę, które z uwagi na ich charakter nie muszą być sformalizowane, np. ustalenie ilości terminów koniecznych do rozpoznania sprawy.

Z § 7 wynika, że na posiedzeniu przygotowawczym w pierwszej kolejności przewodniczący składu powinien wziąć pod uwagę stanowiska w przedmiocie planowania i organizacji rozprawy głównej przedstawione przez strony, obrońców i pełnomocników, a następnie rozstrzygnąć kwestie w nich podnoszone. W przepisie tym wskazano przykładowo przedmiot rozstrzygania. W pierwszym rzędzie dotyczyć on może wniosków dowodowych i kolejności ich przeprowadzenia. Użyty w tym przepisie zwrot „rozstrzyga” co do wniosków dowodowych nie jest jednak zbyt precyzyjny, gdyż może sugerować uprawnienie przewodniczącego składu orzekającego do wydawania wszelkich decyzji dowodowych. Jednak oddalenie wniosku dowodowego (art. 170 § 3 KPK) czy dopuszczenie dowodu z opinii biegłego (art. 194 KPK) nie leży w gestii tego organu procesowego, tylko sądu. Dodatkowo trzeba zauważyć, że kwestię uprawnień przewodniczącego składu orzekającego do wydawania decyzji dowodowych poza rozprawą reguluje także art. 352 KPK. W związku z tym pojawia się pytanie o wzajemny stosunek tego przepisu do § 7. Jest to o tyle istotne, że w art. 352 KPK znaj-

duje się odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 368 KPK. Oznacza to, że w wypadku sprzeciwu dowodowego decyzje w przedmiocie wniosku dowodowego, także o charakterze pozytywnym, podejmuje zawsze sąd. Należy jednak zauważyć, że w § 7 chodzi o decyzje dowodowe przewodniczącego składu orzekającego wydane na posiedzeniu, a nie poza tym forum, tak jak w art. 352 KPK. Dodatkowo trzeba wskazać, że jest to szczególny rodzaj posiedzenia, bo o charakterze przygotowawczym do rozprawy głównej. Z tych też względów art. 349 § 7 KPK jako *lex specialis* wyłącza stosowanie art. 352 KPK. W konsekwencji należy uznać, że o pozytywnym załatwieniu wniosku dowodowego na posiedzeniu przygotowawczym, nawet w wypadku sprzeciwienia się innej strony, np. oskarżyciela publicznego, rozstrzyga przewodniczący w formie zarządzenia o dopuszczeniu dowodu (art. 93 § 2 KPK). Wyjątek dotyczy dowodu z opinii biegłego, gdyż tu ustawa wymaga formy postanowienia (art. 194 KPK). W takim przypadku o dopuszczeniu tego dowodu na tym posiedzeniu rozstrzyga sąd w formie postanowienia. Trzeba również zauważyć, że choć w § 7 mowa jest o rozstrzyganiu wniosków dowodowych przez przewodniczącego składu orzekającego, to względy funkcjonalne przemawiają za przyjęciem, aby sąd na tym posiedzeniu wydał postanowienie o ich oddaleniu w wypadku zaistnienia podstaw z art. 170 § 1 KPK. Natomiast pojawia się pytanie, czy na tym posiedzeniu przewodniczący składu orzekającego może z urzędu dopuścić dowód. W tej kwestii trzeba zauważyć, że znowelizowany art. 167 § 1 KPK wprowadza zasadę, że inicjatywa dowodowa należy do stron. Z tego też względu wyjątek od tej zasady w postaci dopuszczenia dowodu z urzędu pozostawiony został do decyzji sądu (art. 167 § 1 zd. 3 KPK). Także w znowelizowanym art. 352 KPK pozbawiono przewodniczącego składu orzekającego uprawnienia do dopuszczenia dowodów z urzędu. Dlatego też na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący składu orzekającego nie jest uprawniony do wydania tego rodzaju decyzji dowodowej. Natomiast nie ma przeszkód, aby sąd na tym posiedzeniu, po spełnieniu przesłanek z art. 167 § 1 KPK, dopuścił dowód z urzędu.

Z § 7 wynika, że przewodniczący składu orzekającego rozstrzyga także o kolejności przeprowadzenia dowodów na rozprawie. Może to nastąpić w związku z przedstawioną propozycją w pisemnym stanowisku, jak też z urzędu. W tym przedmiocie przewodniczący składu orzekającego decyduje o kolejności przeprowadzenia poszczególnych dowodów na rozprawie, np. świadków. To rozstrzygnięcie może się znaleźć w pisemnym zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy głównej, w którym zostanie wskazana kolejność wezwania świadków na poszczególne terminy rozprawy (art. 350 § 2 pkt 2 KPK).

W § 7 mowa jest również o rozstrzyganiu przez przewodniczącego składu orzekającego w przedmiocie planowania i przebiegu rozprawy. W zakresie planowania rozprawy decyzje mogą dotyczyć określenia czasu potrzebnego na przeprowadzenie postępowania dowodowego (określenie ilości terminów roz-

prawy) oraz czasu przeznaczanego na poszczególne terminy rozprawy. Natomiast w przedmiocie przebiegu rozprawy decyzje przewodniczącego składu orzekającego mogą dotyczyć, np. dostarczenia na salę rozprawy z kancelarii tajnej materiału dowodowego opatrzonego klauzulą tajności, celem jego ujawnienia na rozprawie, czy też ustalenia przerw dla odpoczynku w dniach rozprawy.

W § 7 mowa jest również o wyznaczeniu przez przewodniczącego składu orzekającego na posiedzeniu przygotowawczym poszczególnych terminów rozprawy. Chodzi tu o wskazanie dat rozpoznania sprawy. Przed ich ustaleniem przewodniczący składu orzekającego powinien ustosunkować się do propozycji zgłoszonych w pisemnych stanowiskach o niewyznaczenie terminów w określonych dniach, np. z uwagi na tzw. kolizję terminów obrońców lub pełnomocników. Zawarte w § 7 odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 350 § 2 KPK prowadzi do wniosku, że najpierw przewodniczący składu orzekającego ustala terminy rozprawy (§ 7 *in fine*), a dopiero potem wydaje pisemne zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy, w którym wskazuje te terminy (art. 350 § 2 KPK). Natomiast podjęcie innych niezbędnych rozstrzygnięć, o których mowa w § 7 *in fine*, może dotyczyć np. kwestii obowiązkowej obecności oskarżonego na rozprawie (art. 374 § 1 zd. 2 KPK).

W § 7 znajduje się odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 350 § 2 i 3 KPK. Powiązanie § 7 *in fine* w kwestii dotyczącej wyznaczenia terminów rozprawy z art. 350 § 2 KPK prowadzi do wniosku, że na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy głównej. „Odpowiednie” stosowanie art. 350 § 2 KPK pozwala przyjąć, że zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy może mieć formę ustną i zostać wpisane do protokołu posiedzenia albo też formę pisemną. W obu przypadkach zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy podlega ogłoszeniu (art. 349 § 8 *in principio* KPK). Składniki zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy głównej wskazane zostały w art. 350 § 2 KPK. Są one takie same jak w dotychczasowym art. 350 § 1 pkt 2-4 KPK, zaś istotnej zmianie uległ § 2, który po nowelizacji został oznaczony jako § 3. Odesłanie w § 7 do art. 350 § 3 KPK dotyczy sytuacji, gdy oskarżony jest pozbawiony wolności i zachodzi konieczność jego doprowadzenia na rozprawę. Wówczas w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy należy zarządzić jego doprowadzenie. Konieczność wydania takiego zarządzenia wystąpi w dwóch sytuacjach. Pierwsza, gdy oskarżony jest pozbawiony wolności w sprawach o zbrodnie, gdyż jego obecność podczas czynności, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK, jest obowiązkowa (art. 374 § 1a KPK). Druga, gdy oskarżony jest pozbawiony wolności w sprawach o występki, a przewodniczący składu orzekającego uznał jego obecność za obowiązkową na wszystkich terminach rozprawy albo tylko na niektórych np. podczas czynności, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). Natomiast użycie w § 7 zwrotu „odpowiednio” pozwala na niestosowanie art. 350

§ 3 KPK w części regulującej wydanie zarządzenia o doprowadzeniu oskarżonego na rozprawę, gdy doprowadzenie wymaga złożenia wniosku o doprowadzenie, o którym mowa w art. 353 § 3 KPK. W tym zakresie stosowanie art. 350 § 3 KPK na posiedzeniu przygotowawczym będzie bezprzedmiotowe. W rozważanym tu układzie procesowym zarządzenie o doprowadzeniu oskarżonego na rozprawę zostanie wydane dopiero po odbyciu posiedzenia przygotowawczego, gdy zostanie on zawiadomiony o terminach rozprawy wraz z pouczeniem o prawie złożenia wniosku o doprowadzenie na rozprawę i taki wniosek złoży (art. 353 § 3 i 5 KPK).

W § 8 uregulowano kwestię powiadomienia uczestników postępowania obecnych na posiedzeniu przygotowawczym o terminach rozprawy. Jednocześnie z tego przepisu (*in principio*) wynika obowiązek przewodniczącego składu orzekającego ogłoszenia na tym posiedzeniu zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy. Chodzi tu o podanie ich do wiadomości uczestnikom postępowania obecnych na posiedzeniu. Istotnym *novum* jest skutek tego ogłoszenia. Przepis ten przewiduje, że ogłoszenie zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy jest równoznaczne z wezwaniem lub zawiadomieniem uczestników postępowania obecnych na posiedzeniu. Skuteczność tego powiadomienia dotyczy wszystkich terminów rozprawy ustalonych w ogłoszonym zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy. Oznacza to dokonanie zawiadomienia o czasie i miejscu czynności procesowej zgodnie z wymogiem art. 117 § 1 KPK. W stosunku do prokuratora, który stawiał się na posiedzenie, nie ma wobec tego zastosowania art. 135 KPK, który zobowiązuje do zawiadomienia o terminach rozprawy tzw. wokandą.

Wobec skutku, jaki wywołuje ogłoszenie zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy, należy postulować stosowanie art. 16 § 2 KPK. W oparciu o ten przepis przewodniczący składu orzekającego powinien „w miarę potrzeby” udzielić uczestnikom postępowania obecnych na posiedzeniu informacji, że z chwilą ogłoszenia zarządzenia zostali wezwani do stawiennictwa na wyznaczonych terminach rozprawy lub zawiadomieni o jej terminach. Skuteczność czynności, o której mowa w § 8, odnosi się tylko do uczestników postępowania obecnych na posiedzeniu przygotowawczym. Natomiast nieobecne na tym posiedzeniu strony i ich przedstawiciele procesowych należy powiadomić o rozprawie, doręczając wezwanie lub zawiadomienie (art. 129 § 1 i 2 KPK i art. 130 KPK). W takiej sytuacji – w związku z wydaniem na posiedzeniu przygotowawczym zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy – należy w jednym wezwaniu lub zawiadomieniu powiadomić o wszystkich tych terminach, co zobowiązuje lub uprawnia do stawiennictwa na rozprawę w tych terminach bez dodatkowego powiadomienia. W wypadku gdy oskarżony jest pozbawiony wolności w sprawach o występki, doręczając mu zawiadomienie o tych terminach należy przesłać także pouczenie o konieczności złożenia wniosku o doprowadzenie na poszczególne terminy rozprawy (art. 353 § 3 i 5

KPK), chyba że przewodniczący składu orzekającego uzna jego udział w rozprawie za obowiązkowy (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). W sprawach o zbrodnie obowiązkowy jest udział oskarżonego w czynnościach, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK, dlatego też oskarżony z urzędu podlega doprowadzeniu na pierwszy termin rozprawy. Natomiast po otwarciu przewodu sądowego i przesłuchaniu oskarżonego doprowadzenie go na kolejne terminy rozprawy zależy od złożenia wniosku, o czym oskarżony powinien zostać pouczone, chyba że przewodniczący lub sąd uzna jego obecność na kolejnych terminach rozprawy za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 KPK).

1.19. Art. 350 KPK

W znowelizowanym § 1 wprowadzono zastrzeżenie, że przepis ten dotyczy spraw, w których nie wyznaczono posiedzenia przygotowawczego, o którym mowa w art. 349 KPK. W tych sprawach prezes sądu (przewodniczący wydziału) wydaje pisemne zarządzenie wskazujące sędziego albo członków składu orzekającego. Należy zauważyć, że w wypadku posiedzenia przygotowawczego prezes sądu także wskazuje sędziego lub członków składu orzekającego, a dopiero następnie kieruje sprawę na posiedzenie (art. 349 § 1 i 2 KPK). W obu tych przypadkach prezes sądu (przewodniczący wydziału) nie wydaje zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy, tak jak dotychczas przewidywał to art. 350 § 1 KPK. Na prezesie sądu ciąży jedynie obowiązek wskazania sędziego lub członków składu orzekającego. Chodzi tu o podanie imienia i nazwiska sędziego lub sędziów, którzy zostali wyznaczeni do orzekania w sprawie na podstawie art. 351 KPK. W praktyce oznacza to przekazanie sprawy do tzw. referatu sędziego. Natomiast w sprawach rozpoznawanych w składach ławniczych ławników wyznacza się z listy. Nowelizacja wprowadza zasadę, że zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy wydaje przewodniczący składu orzekającego. Do niego należy bowiem przygotowanie rozprawy, a także podejmowanie decyzji o dopuszczeniu dowodów przed rozprawą na wniosek stron (art. 352 KPK).

W § 2 określono elementy składowe zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy głównej. Przepis ten ma tę samą zawartość normatywną co dotychczasowy art. 350 § 1 pkt 2-4 KPK. W wyniku nowelizacji wyeliminowano unormowanie zawarte punkcie 1 i w związku z tym zmieniono kolejność poprzednich punktów art. 350 § 1 KPK. Nowelizacja § 2 oznacza, że w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy nie wskazuje się już sędziego lub członków składu orzekającego, gdyż ta kwestia została odrębnie uregulowana w § 1.

W § 3 wprowadzono istotną zmianę dotyczącą doprowadzenia oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę główną. Wynika ona z nowego unormowania zawartego w art. 374 KPK. W wyniku nowelizacji udział oskarżonego w rozprawie głównej w postępowaniu zwyczajnym (skreślony został rozdział o postępowaniu uproszczonym) przestaje być obowiązkowy, poza

sytuacjami wskazanymi w art. 374 § 1 zd. 2 i art. 374 § 1a KPK. Wprowadza się zasadę, że oskarżony ma prawo do udziału w rozprawie (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). Z tymi też przepisami należy obecnie powiązać regulację § 3, a ponadto trzeba też mieć na uwadze treść art. 353 § 3 i 5 KPK.

Z § 3 wynika, że przewodniczący składu orzekającego w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy powinien zarządzić doprowadzenie oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę główną w trzech sytuacjach. Pierwsza: z urzędu w sprawach o zbrodnie, gdyż udział oskarżonego pozbawionego wolności w czynnościach, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK (otwarcie przewodu sądowego i przesłuchanie oskarżonego) jest obowiązkowy (art. 374 § 1a KPK). Druga: na wniosek oskarżonego w sprawach o występki (art. 353 § 5 KPK w zw. z art. 350 § 3 KPK). Trzecia: z urzędu w sprawach o występki w wypadku uznania obowiązkowej obecności oskarżonego na rozprawie (art. 374 § 1 zd. 2 KPK).

1.20. Art. 352 KPK

Nowelizacja art. 352 KPK wprowadza dwie istotne zmiany. Pierwsza dotyczy organu procesowego uprawnionego do podejmowania decyzji dowodowych przed rozprawą. Druga zmiana wynika ze zwiększenia kontrydiktoryjności postępowania sądowego w zakresie postępowania dowodowego.

W dotychczasowym brzmieniu art. 352 KPK przyznawał prezesowi sądu uprawnienie do dopuszczenia dowodów na wniosek strony. Oznaczało to, że przysługiwało ono także przewodniczącemu wydziału, przewodniczącemu składu orzekającego lub upoważnionemu sędziemu (art. 93 § 2 KPK). Po nowelizacji to uprawnienie leży w gestii przewodniczącego składu orzekającego. Zakłada się bowiem, że jest to osoba najlepiej przygotowana do podjęcia decyzji dowodowych w sprawie. Wskazanie tego organu procesowego oznacza, że wniosek dowodowy, który został wniesiony przed rozprawą, prezes sądu (przewodniczący wydziału) powinien skierować do rozpoznania przewodniczącemu składu orzekającego.

Druga zmiana art. 352 KPK stanowi konsekwencję zasady wyrażonej w znowelizowanym art. 167 § 1 KPK, że inicjatywa dowodowa należy do stron, a tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, sąd dopuszcza dowody z urzędu. Z przepisu tego wynika, że uprawnienie do podjęcia decyzji o dopuszczeniu dowodu z urzędu leży wyłącznie w gestii sądu. Dlatego też w znowelizowanym art. 352 KPK pozbawiono przewodniczącego składu orzekającego uprawnienia do dopuszczenia dowodów z urzędu.

1.21. Art. 353 KPK

Nowelizacja tego przepisu polega na dodaniu nowych jednostek redakcyjnych w postaci § 3-5.

W § 3 uregulowano kwestię pouczenia oskarżonego pozbawionego wolności o prawie złożenia wniosku o doprowadzenie na rozprawę główną. Wprowadzenie tego przepisu wynika ze zmiany zasad udziału oskarżonego w rozprawie głównej w postępowaniu zwyczajnym (skreślony został rozdział o postępowaniu uproszczonym). Normujący te zasady art. 374 KPK dotyczy także oskarżonego pozbawionego wolności. Z przepisu tego wynika, że obecność na rozprawie staje się prawem, a nie obowiązkiem oskarżonego (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). Dlatego też, aby oskarżony pozbawiony wolności został sprowadzony na rozprawę główną, powinien wykazać taką wolę, co następuje przez złożenie wniosku o doprowadzenie. Jednak od tej reguły ustawa wprowadza dwa wyjątki odnoszące się do obowiązkowego udziału oskarżonego w rozprawie (art. 374 § 1 zd. 2 i art. 374 § 1a KPK). Dlatego też w § 3 znalazło się zastrzeżenie, że obowiązek pouczenia dotyczy tych przypadków, gdy obecność oskarżonego na rozprawie nie jest obowiązkowa. *A contrario*, w sytuacji, gdy udział w rozprawie jest obowiązkowy, przepis § 3 nie ma zastosowania.

Omówienie kwestii udziału oskarżonego pozbawionego wolności w rozprawie głównej w oparciu o zasady wynikające z art. 374 KPK wymaga wyróżnienia spraw o występki oraz spraw o zbrodnie.

W sprawach o występki udział oskarżonego pozbawionego wolności w rozprawie nie jest obowiązkowy, chyba że przewodniczący lub sąd uzna inaczej (art. 374 § 1 KPK). Oznacza to, że oskarżony powinien złożyć wniosek o doprowadzenie – w przeciwnym wypadku nie zostanie doprowadzony na rozprawę. Wyjątek dotyczy sytuacji, gdy pomimo braku wniosku przewodniczący lub sąd uzna jego obecność za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). **Wniosek o doprowadzenie złożony w terminie jest wiążący.** Ustawa nie przewiduje bowiem możliwości nieuwzględnienia takiego wniosku, tak jak w przypadku wniosku o doprowadzenie na rozprawę apelacyjną (art. 451 KPK). Wniosek o doprowadzenie na rozprawę główną może jedynie zostać pozostawiony bez rozpoznania z przyczyn wskazanych w § 5 *in fine*. Nie ma również przeszkód, aby oskarżony pomimo niezłożenia wniosku, gdy rozprawa zostanie przerwana lub odroczone, złożył wniosek o doprowadzenie na kolejny jej termin. W takim przypadku, stosując odpowiednio art. 353 § 5 *in fine* KPK, należy przyjąć, że wniosek może zostać pozostawiony bez rozpoznania, jeżeli jego uwzględnienie powodowałoby konieczność odroczenia rozprawy. Jednak gdy oskarżony nie złożył wniosku o doprowadzenie na rozprawę, która następnie została przerwana, to zgodnie ze znowelizowanym art. 402 § 1 *in fine* KPK nie zostanie powiadomiony o kolejnym jej terminie, co ogranicza możliwość ewentualnego złożenia wniosku o doprowadzenie na ten termin.

W sprawach o zbrodnie udział oskarżonego pozbawionego wolności w rozprawie jest obowiązkowy w zakresie dotyczącym otwarcia przewodu sądowego i przeprowadzenia czynności przesłuchania (art. 374 § 1a KPK). Wymaga

to doprowadzenia oskarżonego na rozprawę. Natomiast po dokonaniu tych czynności udział oskarżonego w dalszym przebiegu rozprawy przestaje być obowiązkowy. Dlatego też w wypadku przerwy lub odroczenia rozprawy doprowadzenie oskarżonego wymaga złożenia wniosku, chyba że przewodniczący lub sąd uzna udział oskarżonego w rozprawie nadal za obowiązkowy (art. 374 § 1 KPK).

Z treści § 3 wynika, że obowiązek pouczenia wiąże się z doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy. Przepis ten nie wskazuje, że chodzi jedynie o zawiadomienie o pierwszym terminie rozprawy, dlatego też wykładnia językowa zwrotu „termin rozprawy” – *lege non distinguente* – prowadzi do stwierdzenia, że chodzi o każdy termin rozprawy, o którym oskarżonego trzeba zawiadomić. Jednak wykładnia systemowa – *a rubrica* art. 353 § 3 KPK – wskazuje, że chodzi tu o zawiadomienie wysłane w związku z przygotowaniem do rozprawy głównej. Wobec tego **pouczenie o prawie do złożenia wniosku o doprowadzenie odnosi się do rozprawy, a nie do poszczególnych jej terminów.** Także wykładnia funkcjonalna wskazuje, że obowiązek pouczenia, o którym mowa w art. 353 § 3 KPK, ma na celu zagwarantowanie oskarżonemu pozbawionemu wolności możliwości skorzystania z prawa do udziału w rozprawie (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). Należy więc przyjąć, że obowiązek wynikający z art. 353 § 3 KPK ma charakter jednorazowy w tym znaczeniu, że powinien zostać odniesiony do etapu przygotowania do rozprawy głównej, a nie do poszczególnych jej terminów. Dlatego też niezłożenie wniosku o doprowadzenie na pierwszy termin rozprawy oznacza, że oskarżony nie wyraża woli udziału w „całej” rozprawie. Wobec tego należy uznać, że art. 353 § 3 KPK nie ma zastosowania w wypadku kontynuowania rozprawy na kolejnych terminach w sytuacji, gdy oskarżonego należy o nich zawiadomić. Chodzi tu o terminy rozprawy odroczonej, gdy rozprawa prowadzona jest w dalszym ciągu (art. 404 § 2 w zw. z art. 117 § 1 KPK). W zakresie obowiązku zawiadomienia trzeba mieć na uwadze treść znowelizowanego art. 402 § 1 *in fine* KPK, z którego wynika, że w wypadku przerwania rozprawy, na którą oskarżony nie został doprowadzony z uwagi na niezłożenie wniosku o doprowadzenie, nie musi być on zawiadomiony o nowym terminie rozprawy przerwanej. Natomiast *a contrario* z tego przepisu wynika, że taki obowiązek powstanie w wypadku odroczenia rozprawy. Względny gwarancyjne w zakresie realizacji prawa do obrony mogą przemawiać za przyjęciem, że obowiązek pouczenia oskarżonego o prawie do złożenia wniosku o doprowadzenie aktualizuje się w sytuacji, gdy rozprawę główną ponownie poprzedza etap przygotowania w związku z prowadzeniem rozprawy od początku lub koniecznością ponownego rozpoznania sprawy po uchyleniu wyroku.

Wniosek oskarżonego o doprowadzenie odnosi się do „rozprawy” (§ 3 *in fine*). Trzeba zatem uznać, że **z istoty tego wniosku wynika wola oskarżonego skorzystania z prawa do udziału w rozprawie, a więc obecności**

na wszystkich jej terminach, chyba że treść wniosku wyraźnie wskazuje, iż oskarżony wnosi o doprowadzenie na konkretny termin rozprawy i rezygnuje z udziału w pozostałych jej terminach. Dlatego też, gdy oskarżony w związku ze złożonym wnioskiem został doprowadzony na rozprawę, która podlega przerwaniu lub odroczeniu i jest kontynuowana na kolejnych terminach, to powinien zostać doprowadzony na te terminy, chyba że oświadczy, iż nie chce dalej brać udziału w rozprawie.

Z § 3 wynika, że obowiązek pouczenia wiąże się z czynnością doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy. Oznacza to, że wraz z doręceniem zawiadomienia powinno nastąpić doręczenie pouczenia. Treść tego pouczenia powinna uwzględniać wskazany w § 5 termin do złożenia wniosku o doprowadzenie.

W § 4 zawarto obowiązek pouczenia oskarżonego o treści wskazanych tam przepisów. Pouczenie następuje w związku z doręceniem oskarżonemu wezwania na rozprawę albo zawiadomienia o jej terminie. W przepisie tym mowa jest o „oskarżonym”, a więc dotyczy także oskarżonego pozbawionego wolności. Unormowanie zawarte w § 4 należy wiązać z potrzebą informacji prawnej dotyczącej sytuacji procesowej oskarżonego w wypadkach wymienionych w tym przepisie w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji. Dlatego też w kontekście funkcji, jaką pełni § 4, trzeba przyjąć, że obowiązek pouczenia ma charakter jednokrotny i powinien zostać zrealizowany przy doręczeniu oskarżonemu powiadomienia o pierwszym terminie rozprawy. Przy funkcjonalnym odczytaniu tego przepisu nie ma więc potrzeby ponownego pouczenia w wypadku uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Pouczenie, o którym mowa w § 4, dotyczy treści następujących przepisów:

- a) art. 374 KPK co do zasad udziału oskarżonego w rozprawie głównej;
- b) art. 376 KPK i art. 377 KPK co do możliwości rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego na rozprawie, gdy jest ona obowiązkowa;
- c) art. 422 KPK co do biegu terminu i zasad składania wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku;
- d) art. 427 § 4 KPK i art. 447 § 5 KPK co do niedopuszczalności podnoszenia w środku odwoławczym zarzutu dotyczącego niepodjęcia lub podjęcia przez sąd z urzędu czynności dowodowych określonych w tych przepisach.

W § 5 uregulowano dwie kwestie. Pierwsza dotyczy terminu do złożenia przez oskarżonego wniosku, o którym mowa w § 3, oraz wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 80a § 1 KPK. Druga odnosi się do konsekwencji złożenia tych wniosków po terminie. Wskazany w tym przepisie termin wynosi 7 dni i biegnie od daty doręczenia oskarżonemu wezwania lub zawiadomienia. Choć nie wynika to wprost z tego przepisu, to domyślnie cho-

dzi tu o doręczenie wezwania lub zawiadomienia o terminie rozprawy. Przepis ten dotyczy więc wniosków składanych pomiędzy doręceniem powiadomienia a terminem rozprawy. Natomiast skutek związany z przekroczeniem tego terminu należy wyprowadzić *a contrario* z § 5 zd. 2 i stwierdzić, że w sytuacji przekroczenia tego terminu wniosek nie podlega rozpoznaniu, jeżeli dokonanie wnioskowanej czynności (doprowadzenie na rozprawę albo wyznaczenie obrońcy z urzędu) powoduje konieczność odroczenia rozprawy. Wobec tego pojawia się pytanie, jaki charakter ma 7-dniowy termin do złożenia tych wniosków. Nie jest to termin zawity – z uwagi na treść art. 122 § 2 KPK – ani też termin prekluzyjny, skoro po jego upływie wniosek może zostać rozpoznany. Nie jest to również termin instrukcyjny, gdyż jego przekroczenie może jednak wywołać skutek w postaci nierozpoznania wniosku. Trzeba więc uznać, że termin ten nie mieści się w przedstawionym trójpodziale, a więc pozostaje poza nim, jako inny termin. Tworząc taki termin, ustawodawca starał się pogodzić realizację zasad prawa do obrony i kontrydiktoryjności, z którymi związane są te wnioski, z zasadą koncentracji (szybkości postępowania), przez ustanowienie terminu do ich złożenia. Dlatego też, mając na względzie gwarancyjny charakter tych dwóch pierwszych zasad, ustawodawca ustanowił termin do złożenia wniosków, który jest zbliżony do terminu instrukcyjnego, skoro pomimo jego przekroczenia wniosek podlega jednak rozpoznaniu, „jeżeli nie powoduje to konieczności odroczenia rozprawy”. Zwrot ten odczytany *a contrario* stanowi jednocześnie negatywną przesłankę rozpoznania wniosku. Należy jednak zauważyć, że § 5 zd. 2 zawiera skrót myślowy, który można rozwinąć następująco: wniosek o doprowadzenie oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę oraz wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 80a § 1 KPK, złożony w terminie wskazanym w § 5 zd. 1, jest dla sądu wiążący. Dlatego też **użyty w § 5 zd. 2 zwrot odnoszący się do wniosków, które „podlegają rozpoznaniu”, należy odczytać jako „podlegają uwzględnieniu”, gdyż ustawa i tak nie przewiduje merytorycznej oceny ich zasadności. Natomiast gdy uwzględnienie wniosków o doprowadzenie oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę albo o wyznaczenie obrońcy z urzędu powodowałoby konieczność odroczenia rozprawy, to powinny zostać one pozostawione bez rozpoznania.** W pierwszym przypadku chodzi o sytuację, gdy wniosek o doprowadzenie wpłynął do sądu w tak krótkim czasie przed rozprawą, że nie ma możliwości doprowadzenia oskarżonego na termin rozprawy. Z kolei w drugim przypadku, dotyczącym wniosku oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu, sytuacja powodująca konieczność odroczenia rozprawy nie jest już tak oczywista. Chodzi tu bowiem o możliwość rzeczywistego wykonywania obrony. Wymaga to dokonania oceny, czy w wypadku wyznaczenia obrońcy z urzędu, z uwagi na termin nadesłania wniosku i termin rozprawy, mógłby on przygotować się do obrony. Stwierdzenie, że taka możliwość nie istnieje, oznacza, że wyznaczenie obrońcy

z urzędu wymagałoby odroczenia rozprawy, a tym samym że zachodzi negatywna przesłanka do rozpoznania wniosku.

Wykładnia systemowa art. 353 § 5 KPK – umiejscowienie w rozdziale regulującym przygotowanie do rozprawy głównej (rozdział 41) – może prowadzić do stwierdzenia, że zarówno w przypadku wniosku oskarżonego pozbawionego wolności o doprowadzenie na rozprawę, jak i wniosku oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu, uprawnienie do złożenia tych wniosków w terminie tam wskazanym powinno zostać odniesione do etapu przygotowania do rozprawy głównej, a nie do poszczególnych terminów rozprawy, o których oskarżonego należy powiadomić np. w związku z odroczeniem rozprawy, gdy rozprawa prowadzona jest w dalszym ciągu (art. 404 § 2 KPK w zw. z art. 117 § 1 KPK). W konsekwencji można byłoby przyjąć, że niezłożenie wniosku przed pierwszym terminem rozprawy powoduje, iż uprawnienie związane zarówno z doprowadzeniem na rozprawę, jak i posiadaniem obrońcy z urzędu wygasa w wypadku kontynuowania rozprawy na kolejnych terminach. Wówczas wniosek złożony dopiero przed kolejnym terminem rozprawy przerwanej lub odroczonej należałoby pozostawić bez rozpoznania jako złożony po upływie 7 dni od daty doręczenia pierwszego wezwania lub zawiadomienia o terminie rozprawy, chociażby jego rozpoznanie nie powodowało konieczności odroczenia rozprawy. Należy jednak mieć na względzie, że termin siedmiodniowy nie jest terminem prekluzyjnym, a jego przekroczenie powoduje tylko względną nieskuteczność wniosku. Oznacza to, że pomimo niezłożenia przez oskarżonego w tym terminie wniosku o doprowadzenie na rozprawę lub wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu, uprawnienie do złożenia wniosku nie wygasa, natomiast wniosek złożony dopiero przed kolejnym terminem rozprawy podlega rozpoznaniu tylko wówczas, gdy nie powoduje to konieczności przerwania przebiegu rozprawy. Za takim stanowiskiem, w wypadku wniosku oskarżonego pozbawionego wolności o doprowadzenie na rozprawę, przemawiają względy gwarancyjne związane z korzystaniem z prawa do obrony poprzez udział w rozprawie na takich samych zasadach jak oskarżony pozostający na wolności. W wypadku bowiem oskarżonego odpowiadającego z „wolnej stopy” może on stawić się na rozprawę w każdym jej terminie, zaś oskarżony pozbawiony wolności nie miałby już takiej możliwości z uwagi na uchybienie terminu z art. 353 § 5 KPK, chyba że przewodniczący lub sąd z urzędu zarządziłby jego doprowadzenie (art. 374 § 1 zd. 2 KPK).

Odnosnie zaś do wniosku oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu należy zauważyć, że innym stronom niż oskarżony ustawodawca przyznał także uprawnienie do posiadania pełnomocnika z urzędu (art. 87a § 1 KPK), jednak w tym wypadku nie wprowadził żadnego terminu. Przyjęcie poglądu, że oskarżony zachowuje uprawnienie do złożenia wniosku po upływie siedmiodniowego terminu może budzić wątpliwość z uwagi na treść art. 80a § 1 *in*

fine KPK. Przepis ten przewiduje, że udział w rozprawie obrońcy wyznaczonego z urzędu na wniosek oskarżonego jest obowiązkowy. Złożenie takiego wniosku przed kolejnym terminem rozprawy i wyznaczeniem obrońcy powodowałoby konieczność prowadzenia rozprawy od początku. Wykładnia funkcjonalna art. 80a § 1 KPK, którego wprowadzenie wiąże się z zagwarantowaniem oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy prawnej z uwagi na zwiększenie kontradiktoryjności rozprawy głównej, prowadzi jednak do stwierdzenia, że obowiązkowy udział obrońcy w rozprawie aktualizuje się dopiero w wypadku złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy. Tym samym nie chodzi tu o obowiązkowy udział w „całej” rozprawie, ale od momentu wyznaczenia obrońcy.

W § 5 nie wskazano ani organu uprawnionego do rozpoznania wniosku, pomimo złożenia go po terminie, ani też organu uprawnionego do pozostawienia go z tego powodu bez rozpoznania. W pierwszym przypadku, gdy chodzi o uwzględnienie wniosku co do doprowadzenia oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę, organem uprawnionym jest przewodniczący składu orzekającego (art. 350 § 3 KPK). Natomiast co do wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu, to zgodnie z art. 80a § 1 KPK obrońcę z urzędu wyznacza prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy. W układzie procesowym wynikającym z § 5 wymagana jest ocena, czy wyznaczenie obrońcy z urzędu nie spowoduje konieczności odroczenia rozprawy, dlatego też decyzję w tym przedmiocie powinien podjąć przewodniczący składu orzekającego. W konsekwencji także ten organ jest uprawniony do wydania decyzji o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania. Taka decyzja ma formę zarządzenia, na które nie przysługuje zażalenie. Nie ma jednak przeszkód, aby wniosek złożony po terminie został rozpoznany na rozprawie, zwłaszcza gdy wpłynął tuż przed jej terminem lub w dniu rozprawy. Zważywszy, że wskazane wnioski dotyczą podstawowych gwarancji procesowych oskarżonego, sąd może zawsze uznać, że pomimo spóźnionego wniosku należy jednak odroczyć rozprawę w celu doprowadzenia oskarżonego lub wyznaczenia mu obrońcy z urzędu.

1.22. Art. 354a KPK (projekt nowelizacji)

Przepis ten stanowi:

„§ 1. Przed orzeczeniem środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 93a § 1 Kodeksu karnego, albo nakazu lub zakazów, o których mowa w art. 39 pkt 2-3 Kodeksu karnego, orzeczonych tytułem środka zabezpieczającego, sąd wysłuchuje:

- 1) psychologa,
- 2) w sprawach osób niepoczytalnych, o ograniczonej poczytalności lub z zaburzeniami osobowości, albo gdy sąd uzna to za wskazane – ponadto lekarzy psychiatrów,

3) w sprawach osób z zaburzeniami preferencji seksualnych – biegłych wskazanych w pkt 1 i 2 oraz lekarza seksuologa lub psychologa seksuologa.

W sprawach osób uzależnionych można również wysłuchać biegłego w przedmiocie uzależnienia.

§ 2. Jeżeli sprawca, wobec którego istnieją podstawy do orzeczenia terapii lub terapii uzależnień, wyraża zgodę na taką terapię lub terapię uzależnień, przepisu § 1 nie stosuje się; sąd może jednak, jeżeli uzna to za wskazane, wysłuchać jednego lub więcej biegłych wskazanych w tym przepisie.”

Projektowany przepis jest związany z propozycją uchylenia art. 93 KK, który określa przesłanki orzeczenia środka zabezpieczającego oraz zobowiązuje do przesłuchania biegłych przed jego orzeczeniem. Ponadto projekt zakłada dodanie art. 93a KK, który zawiera katalog środków zabezpieczających w postaci: elektronicznej kontroli miejsca pobytu, terapii, terapii uzależnień, pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Artykuł 354a KPK przewiduje, że przed orzeczeniem jednego z tych środków, albo nakazów lub zakazów, o których mowa w art. 39 pkt 2-3 KK, tytułem środka zabezpieczającego, sąd wysłuchuje psychologa, lekarzy psychiatrów, lekarza seksuologa lub psychologa seksuologa albo biegłego w przedmiocie uzależnień – w zależności od charakteru sprawy.

1.23. Art. 366 § 1 KPK

Nowelizacja § 1 odnosi się do zakresu obowiązków przewodniczącego na rozprawie. Dotychczas przepis te regulował kierowanie rozprawą przez przewodniczącego w dwóch aspektach: formalnym, tj. czuwanie nad jej prawidłowym przebiegiem, i materialnym, tj. baczenie, aby zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności sprawy. Ten ostatni aspekt kierowania rozprawą zobowiązywał przewodniczącego do aktywnego uczestniczenia w przeprowadzaniu dowodów na rozprawie. Nowelizacja § 1 pozostawiła tylko aspekt formalny kierowania rozprawą, zwalniając przewodniczącego od obowiązku podejmowania z urzędu czynności w postępowaniu dowodowym. W ten sposób ustawodawca realizuje zasadę wyrażoną w art. 167 § 1 KPK, że na rozprawie strony przeprowadzają dowody przed sądem, a tylko w wypadkach wskazanych w ustawie dowody dopuszczone na wniosek strony przeprowadza sąd. Dlatego też w znowelizowanej postaci przepis ten zwiększa kontrydiktoryjność rozprawy głównej.

Nowelizacja § 1 nie oznacza jednak, że przewodniczący rozprawy w ogóle nie może angażować się w przeprowadzanie dowodów na rozprawie. W dotychczasowym stanie prawnym § 1 zobowiązywał go do włączenia się w przeprowadzanie dowodów na rozprawie, stąd też brak jego aktywności mógł stanowić podstawę zarzutu odwoławczego naruszenia art. 366 § 1

KPK. Po nowelizacji zarzut taki nie może zostać postawiony. W zakresie aktywności dowodowej przewodniczącego składu orzekającego obowiązuje natomiast zasada, że na rozprawie włącza się on w przeprowadzanie dowodów przez strony w wypadkach wskazanych w ustawie. Kwestię tę regulują znowelizowane przepisy art. 171 § 2 KPK, art. 370 § 1 KPK, art. 391 § 1b i 1c KPK. Jednak brak aktywności dowodowej – w tych przypadkach – nie może stanowić zarzutu odwoławczego (art. 447 § 5 KPK, a wg projektu nowelizacji – art. 427 § 4 KPK).

Projekt nowelizacji w art. 389 § 3 i 4 KPK przewiduje możliwość włączenia się przewodniczącego rozprawy w przeprowadzanie dowodu z wyjaśnień oskarżonego.

1.24. Art. 367a KPK (projekt nowelizacji)

Przepis ten stanowi:

„§ 1. Oskarżony, jego obrońca, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny lub ich pełnomocnicy mogą wystąpić z wnioskiem do sądu o zarządzenie przez sąd dostarczenia przez odpowiedni organ dokumentów, których strona sama nie może uzyskać, albo o zwolnienie lub o wystąpienie o zwolnienie określonej osoby od zachowania tajemnicy dla potrzeb złożenia wniosku dowodowego. Przepis art. 170 § 1 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, w tym również złożony przed rozprawą, sąd może rozpoznać na posiedzeniu.”

Projektowany przepis realizuje zasadę zwiększonej kontrydiktoryjności w zakresie aktywności dowodowej stron w gromadzeniu materiału dowodowego. Wypełnia on lukę, która wynikała z braku regulacji dotyczącej inicjowania aktywności sądu w ramach podjętych przez stronę starań o przeprowadzenie dowodu, do którego dostęp jest limitowany. Chodzi tu o dokumenty, które pozostają w posiadaniu organu, oraz o osobowe źródła dowodowe, których wprowadzenie do procesu wymaga zwolnienia lub wystąpienia o zwolnienie z tajemnicy. Wniosek strony w tym przedmiocie składany jest dla potrzeb późniejszego wniosku dowodowego. Do wniosku strony ma odpowiednie zastosowanie art. 170 § 1 KPK. Oznacza to, że na podstawie tego przepisu sąd może oddalić taki wniosek.

1.25. Art. 370 KPK

Nowelizacja art. 370 KPK obejmuje § 1-3. Wiąże się ona z nowym ukształtowaniem reguł dopuszczania i przeprowadzania dowodów przed sądem, co oczywiście rzutuje na uregulowane w tym przepisie zasady przesłuchania.

W § 1 *in principio* zmieniono jego redakcję poprzez zastąpienie zwrotu „mogą zadawać pytania” sformułowaniem „zadają pytania”. W ten sposób zaakcentowano, że na wezwanie przewodniczącego pytania zadają strony,

co podkreśla kontradycyjność tej czynności, a także synchronizuje ten element przesłuchania z zasadami przeprowadzania dowodów przed sądem (art. 167 § 1 KPK). Chodzi tu o podkreślenie, że to strony zadają pytania osobie przesłuchiwanej, gdyż członkowie składu orzekającego czynią to tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami (art. 171 § 2 *in fine* KPK). Przebieg wstępnych czynności związanych z przesłuchaniem świadka (biegłego, specjalisty) nie uległ zmianie, gdyż ich przeprowadzenie należy do sądu (przewodniczącego rozprawy). To bowiem organ procesowy odpowiada za prawidłowe przeprowadzenie dowodu. Chodzi tu o dokonanie przez sąd (przewodniczącego rozprawy) uprzedzenia świadka o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy (art. 190 § 1 KPK), zapytanie o dane, o których mowa w art. 191 § 1 KPK, uprzedzenie o treści art. 182, art. 183 i art. 185, jeżeli ujawnią się okoliczności objęte tymi przepisami (art. 191 § 2 KPK), a także odebranie przyrzeczenia lub odstąpienie od jego odebrania (art. 187 i art. 188 KPK). Natomiast przebieg wstępnych czynności przesłuchania oskarżonego został odrębnie uregulowany w art. 386 KPK.

Nie uległ również zmianie sposób przesłuchania, który nadal składa się z tych samych elementów. Pierwszy to swobodne wypowiedzenie się osoby przesłuchiwanej. Inicjatywa w tym zakresie należy do przewodniczącego rozprawy. Stylistyka art. 370 § 1 *in principio* KPK wskazuje na sekwencję czynności dokonywanych przez ten organ. Użyty w tym przepisie zwrot „Na wezwanie przewodniczącego, po swobodnym wypowiedzeniu się (...), zadają jej pytania” prowadzi do wniosku, że strony aktywnie uczestniczą w przesłuchaniu dopiero na etapie zadawania pytań osobie przesłuchiwanej. Oznacza to, że w ramach kierowania rozprawą główną (art. 366 § 1 KPK) przewodniczący umożliwia osobie przesłuchiwanej swobodne wypowiedzenie się, zgodnie z wymogiem art. 171 § 1 KPK, a następnie zezwala stronom na zadawanie jej pytań (art. 370 § 1 *in principio* KPK). Drugi element przesłuchania to zadawanie pytań w kolejności wskazanej w tym przepisie. Jedynie w art. 370 § 1 KPK (*in fine*) doprecyzowano określenie podmiotu, o którym mowa w art. 416 KPK, z racji tego, że w wyniku nowelizacji uzyskał on status strony. Dlatego też podano jego nazwę: „podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej z przestępstwa zarzucanego oskarżonemu”. Zauważyć jednak należy, że chyba przez przeoczenie w nazwie tego podmiotu brak jest dookreślenia, że chodzi o korzyść „majątkową”, tak jak wynika to z tytułu rozdziału 8a KPK. Wobec tego, że podmiot ten ma status strony, a więc może być reprezentowany przez pełnomocnika, to do § 1 dodano pełnomocnika tego podmiotu jako uprawnionego do zadawania pytań (projekt nowelizacji przewiduje likwidację tego podmiotu, dlatego też eliminuje go z treści art. 370 § 1 KPK).

Należy jeszcze podkreślić, że choć nie uległo zmianie wynikające z § 1 uprawnienie do zadawania pytań osobie przesłuchiwanej przez członków składu orzekającego, to jednak zmieniła się jego podstawa w związku z nowelizacją art. 171 § 2 KPK. Dotychczas członkowie składu orzekającego mogli zadawać pytania osobie przesłuchiwanej na tych samych zasadach co strony i ich przedstawiciele procesowi. W wyniku nowelizacji art. 171 § 2 KPK członkowie składu orzekającego mogą zadawać pytania osobie przesłuchiwanej tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Nie zmienił się natomiast cel zadawania pytań. Wobec tego dla prawidłowego odczytania uprawnień członków składu orzekającego do zadawania pytań osobie przesłuchiwanej konieczne jest łączne odczytanie § 1 i 2 art. 171 KPK. Z tych przepisów wynika, że w sytuacji, gdy strona przeprowadza dowód (przesłuchanie), to członkowie składu orzekającego mają prawo zadawania pytań osobie przesłuchiwanej tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zaś pytania powinny zmierzać do uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli wypowiedzi. Wtedy jednak członkowie składu orzekającego zadają pytania w ostatniej kolejności. W wyniku nowelizacji § 3 nie mają już prawa zadawania dodatkowych pytań poza kolejnością.

W § 2 wprowadzone zostały istotne zmiany. Zawarty w nim zwrot „strona przeprowadzająca dowód” (*in principio*) odnosi się co prawda do kwestii zadawania pytań, ale jednocześnie nawiązuje do nowej zasady przeprowadzania dowodów w postępowaniu sądowym, zgodnie z którą w wypadku dopuszczenia dowodu na wniosek strony to nie sąd, ale strona przeprowadza ten dowód (art. 167 § 1 zd. 1 KPK). Ponadto w znowelizowanym § 2 (*in fine*) wyraźnie podkreślono pierwszeństwo strony, która przeprowadza dowód, do zadawania pytań osobie przesłuchiwanej. W tym zakresie przepis ten w zestawieniu z § 1 jednoznacznie określa, że w takiej sytuacji członkowie składu orzekającego nie mogą zmienić tej kolejności, gdyż zawsze zadają pytania jako ostatni.

W znowelizowanym § 3 wprowadzono wyjątek od zasady wynikającej z § 1 i 2 co do kolejności zadawania pytań osobie przesłuchiwanej przez członków składu orzekającego. Chodzi tu o przypadek „dowodu przeprowadzanego przez sąd”. Zwrot ten wskazuje na konieczność powiązania § 3 z art. 167 § 1 KPK. Analiza tego ostatniego przepisu w aspekcie § 3 pozwala odpowiedzieć na pytanie, kiedy sąd przeprowadza dowód związany z czynnością przesłuchania. Z art. 167 § 1 KPK wynika, że następuje to w trzech sytuacjach: pierwsza – w razie niestawiennictwa strony, na której wniosek dowód został dopuszczony, druga – pomimo stawienia strony, gdy dowód został dopuszczony na jej wniosek, ale tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W obu tych przypadkach sąd przeprowadza dowód w granicach tezy dowodowej. Trzecia sytuacja ma miejsce w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi

okolicznościami, gdy dowód został dopuszczony przez sąd z urzędu albo gdy dowód został dopuszczony na wniosek strony, ale sąd z urzędu przeprowadza go poza granicami tezy dowodowej (art. 167 § 1 zd. 2 i 3 KPK). W tych sytuacjach, gdy dotyczy to dowodu z osobowego źródła dowodowego, pytania osobie przesłuchiwanej w pierwszej kolejności zadają członkowie składu orzekającego.

1.26. Art. 374 KPK

Nowelizacja tego przepisu ma charakter fundamentalny, gdyż odwraca obowiązującą dotychczas regułę. Przed nowelizacją udział oskarżonego w rozprawie głównej był uznawany przez ustawodawcę za obowiązek, a nie uprawnienie, dlatego też rozpoznanie sprawy pod nieobecność oskarżonego było możliwe tylko w przypadkach wskazanych w ustawie. W wyniku nowelizacji wprowadzono odwrotną zasadę, że udział oskarżonego w rozprawie głównej jest jego prawem, a nie obowiązkiem, poza wyjątkami wskazanymi w ustawie. Zmiana ta, jak podaje się w uzasadnieniu projektu¹⁸, jest konsekwencją rozszerzenia kontradyktoryjności postępowania sądowego, wyrazem rezygnacji z nadmiernie paternalistycznego podejścia do oskarżonego, urealnieniem jednego z przejawów prawa do obrony. Wskazuje się, że przez eliminację totalnego obowiązku obecności oskarżonego na rozprawie i związanymi z tym obowiązkami spoczywającymi na sądzie ma ona również służyć eliminacji kolejnego źródła przewlekłości postępowania sądowego. Konsekwencją przyjęcia takiego rozwiązania jest zatarcie różnicy w zakresie związanym z udziałem oskarżonego w rozprawie głównej pomiędzy postępowaniem zwyyczajnym a postępowaniem uproszczonym. Dlatego też ten ostatni tryb uległ likwidacji (skreślenie rozdziału 51 KPK). W związku z tym nie ma też instytucji wyroku zaocznego.

Na tle nowelizacji art. 374 KPK należy poczynić następujące uwagi.

Pierwsza, że kwestia udziału oskarżonego w rozprawie głównej zależy od charakteru zarzucanego czynu, tj. występku czy zbrodnia. W sprawach o występki obowiązuje zasada, że udział oskarżonego w rozprawie głównej nie jest obowiązkowy (§ 1 zd. 1). W sprawach o zbrodnie wprowadzono wyjątek od tej zasady na rzecz obowiązkowego udziału oskarżonego podczas czynności, o których mowa w art. 385 KPK i art. 386 KPK (§ 1a).

Druga, że zasady określone w art. 374 KPK – *lege non distinguente* – odnoszą się także do oskarżonego pozbawionego wolności.

Trzecia, że od zasady, iż oskarżony ma prawo, a nie obowiązek brać udział w rozprawie głównej (art. 374 § 1 zd. 1 KPK), przewidziano dwa wyjątki. Pierwszy, że obecność oskarżonego na rozprawie głównej może zostać uznana za obowiązkową na podstawie decyzji przewodniczącego lub sądu (art. 374 § 1

zd. 2 KPK). W przepisie tym mowa jest o „przewodniczącym”, co oznacza, że chodzi tu o przewodniczącego składu orzekającego. Prowadzi to do stwierdzenia, że takiego uprawnienia nie ma prezes sądu (przewodniczący wydziału). Oznacza to, że poza rozprawą decyzję w przedmiocie obowiązkowego udziału oskarżonego w rozprawie głównej podejmuje przewodniczący składu orzekającego. Zapada ona w formie zarządzenia, o którego treści należy zawiadomić oskarżonego, zobowiązując do stawiennictwa („wezwać na rozprawę”), albo, gdy jest pozbawiony wolności, zarządzić jego doprowadzenie. Na rozprawie w tej kwestii orzeka sąd w formie postanowienia. Decyzja w tym przedmiocie nie podlega zaskarżeniu. W § 1 nie wskazano ani przesłanek, ani zakresu obowiązkowego udziału oskarżonego w rozprawie – te kwestie pozostawiono do uznania wskazanych tam organów procesowych. Jednak z § 1a wynika, że w sprawach o zbrodnie zakres uznaniowości odnosi się do dalszego przebiegu przewodu sądowego po przesłuchaniu oskarżonego. Natomiast w sprawach o występki może on dotyczyć zarówno rozpoczęcia rozprawy, jak i przewodu sądowego albo tylko udziału w określonych czynnościach w toku rozprawy, np. w przesłuchaniu świadka.

Drugi wyjątek od zasady unormowanej w § 1 zd. 1, to *ex lege* obowiązkowy udział oskarżonego w rozprawie głównej w sprawach o zbrodnie, którego zakres został ograniczony do czynności związanych z przebiegiem przewodu sądowego (art. 374 § 1a KPK). Chodzi tu o przedstawienie przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia (art. 385 § 1 KPK) oraz przesłuchanie oskarżonego (art. 386 KPK). Zważywszy, że jest to sekwencja czynności występujących na określonym etapie rozprawy, który jest powiązany z etapem wcześniejszym, to *de facto* w sprawach o zbrodnie obowiązkowe będzie stawiennictwo oskarżonego na rozpoczęcie rozprawy. Poza tymi czynnościami udział oskarżonego w dalszym przebiegu rozprawy głównej nie jest już obowiązkowy, chyba że sąd postanowi inaczej (art. 374 § 1 zd. 2 KPK).

1.27. Art. 376 KPK

Nowelizacja art. 376 KPK ma na celu dostosowanie zawartej w nim treści do nowych reguł udziału oskarżonego w rozprawie głównej. Wynikająca z art. 374 § 1 zd. 1 KPK zasada, że obecność oskarżonego na rozprawie głównej nie jest obowiązkowa powoduje – *a maiori ad minus* – że w wypadku stawiennictwa oskarżony może opuścić salę rozpraw na każdym etapie przebiegu rozprawy, bez żadnych konsekwencji procesowych. Dotyczy to także niestawiennictwa oskarżonego na rozprawę odroczoną lub przerwana bez usprawiedliwienia. Dlatego też art. 376 KPK został znowelizowany w ten sposób, że unormowania w nim zawarte zostały odniesione do sytuacji, gdy obecność oskarżonego na rozprawie głównej jest obowiązkowa. Chodzi tu o przypadki wskazane w art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a KPK. W związku z tym w przepisach art. 376 § 1-3 KPK dodano zwrot „którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa”.

¹⁸ Por. uzasadnienie do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego..., *op. cit.*

Ponadto z § 1 wykreślono sformułowanie, że wyroku wydanego pod nieobecność oskarżonego nie uważa się za zaoczny. Zastrzeżenie to po nowelizacji straciło na aktualności wobec zlikwidowania postępowania uproszczonego (skreślono rozdział 51 KPK). W § 2 *in principio* dokonano jeszcze zmiany stylistycznej poprzez wyraźne wskazanie, że chodzi tu o odpowiednie stosowanie unormowania zawartego w przepisie § 1.

W § 3, który dotyczy spraw złożonych podmiotowo (więcej niż jeden oskarżony), poprzez dodanie zwrotu „którego obecność jest obowiązkowa”, zawężono jego zakres do przypadków wskazanych w art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a KPK. Przepis ten nie ma zastosowania, gdy udział współoskarżonych w rozprawie nie jest obowiązkowy. Wówczas na ogólnych zasadach wynikających z art. 374 § 1 zd. 1 KPK sąd może prowadzić rozprawę odroczoną lub przerwana pod nieobecność współoskarżonego.

W znowelizowanym § 3 możliwość kontynuowania rozprawy odroczonej lub przerwanej pod nieobecność współoskarżonego, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy, nie została powiązana z brakiem usprawiedliwienia (tak jak w § 2 *in fine*). Dlatego też usprawiedliwienie niestawiennictwa nie stanowi przeszkody w zastosowaniu tego przepisu. Jedynym warunkiem jest ustalenie, że zakres prowadzonej rozprawy nie dotyczy bezpośrednio nieobecnego współoskarżonego. W wyniku nowelizacji w § 3 nie ma już dodatkowej przesłanki w postaci nieograniczania praw nieobecnego oskarżonego do obrony. Ten warunek został uznany za zbędny, skoro prowadzenie rozprawy w zakresie nie dotyczącym zarzucanego nieobecnemu oskarżonemu czynu nie może ograniczać jego prawa do obrony.

Przepis § 3 stanowi podstawę do wnioskowania, że we wskazanym w nim zakresie sąd może także kontynuować rozprawę przerwana lub odroczoną, gdy nie stawiał się współoskarżony, którego obecność nie jest obowiązkowa, ale usprawiedliwił należycie swoje niestawiennictwo i wniósł o nieprzeprowadzenie rozprawy (art. 117 § 2 KPK). W takiej sytuacji należy zastosować argumentację *a fortiori* i uznać, że skoro pomimo obowiązkowego stawiennictwa współoskarżonego rozprawa pod jego nieobecność może zostać przeprowadzona w zakresie bezpośrednio go nie dotyczącym, to tym bardziej może to nastąpić, gdy obecność nie jest obowiązkowa, choćby niestawiennictwo zostało należycie usprawiedliwione.

1.28. Art. 377 KPK

Nowelizacją objęto treść § 1-4 oraz skreślono § 5 i 6.

W § 1 i 3 zawarte są przesłanki prowadzenia rozprawy głównej pod nieobecność oskarżonego. Dotychczas w przepisach tych uregulowana była możliwość rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego w postępowaniu zwyczajnym, a więc wtedy, gdy jego udział w rozprawie był obowiązkowy. Dlatego też w § 1 zwrot „w którym jego udział jest obowiązkowy” odnosił się tylko

do posiedzenia, a nie do rozprawy. Podobnie w § 3 brak było zastrzeżenia, że chodzi o rozprawę, w której udział oskarżonego jest obowiązkowy.

W wyniku nowelizacji art. 374 KPK uległy też zmianie zasady prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego. W związku z tym w § 1 wprowadzono zwrot „w których jego udział jest obowiązkowy”, co odnosi się zarówno do rozprawy, jak i do posiedzenia. Podobnie w § 3 dodano, że chodzi tu o sytuację, gdy obecność oskarżonego na rozprawie jest obowiązkowa. W konsekwencji § 1 i 3 ma zastosowanie tylko do przypadków wskazanych w art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a KPK, a więc gdy udział oskarżonego w rozprawie jest obowiązkowy. Natomiast gdyby zaistniała jedna z okoliczności wymienionych w § 1 lub § 3, zaś udział oskarżonego w rozprawie nie był obowiązkowy, to nie ma żadnych przeszkód do prowadzenia rozprawy pod jego nieobecność. Wówczas podstawą rozpoznania sprawy będzie art. 374 § 1 zd. 1 KPK.

W § 2 zd. 2 zastąpiono zwrot „stan niezdolności” sformułowaniem „stan powodujący niezdolność”. W ten sposób doprecyzowano, że chodzi tu o stwierdzenie przyczyny, której następstwem jest stan niezdolności.

W § 3 oprócz wskazanego już zawężenia zakresu zastosowania tego przepisu do sytuacji, gdy obecność oskarżonego na rozprawie jest obowiązkowa, wprowadzono jeszcze samodzielną podstawę do wydania decyzji o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu oskarżonego, a także uregulowano kwestie dotyczące prawa do jej zaskarżenia i sądu właściwego do rozpoznania zażalenia.

W § 4 zd. 2 wprowadzono dodatkową możliwość przesłuchania oskarżonego na odległość w trybie art. 177 § 1a KPK.

Skreślenie § 5 oznacza, że w sytuacji, gdy rozprawa była prowadzona pod nieobecność oskarżonego w warunkach § 1 i 3, a następnie ją przerwano lub odroczone i wyznaczano nowy jej termin, do powiadomienia o tym terminie będą miały zastosowanie zasady ogólne. Kwestię przerwy w rozprawie reguluje znowelizowany art. 402 § 1 *in fine* KPK. Z przepisu tego wynika, że **oskarżony nie musi być zawiadomiony o terminie rozprawy przerwanej**. W wypadku odroczenia rozprawy podobnej regulacji nie zawiera art. 404 KPK. Dlatego też **oskarżonego należy zawiadomić o terminie rozprawy odroczonej** (art. 117 § 1 KPK).

Skreślenie § 6 nastąpiło z powodu jego dezaktualizacji w związku likwidacją postępowania uproszczonego (rozdział 51 KPK) i tym samym instytucji wyroku zaocznego.

1.29. Art. 378 § 1 KPK

W § 1 wprowadzono uprawnienie dla referendarza sądowego do powołania obrońcy z urzędu. Dokonano też zmiany poprzez zastąpienie zwrotu „wyznacza” sformułowaniem „ustanawia”. Ten ostatni zwrot lepiej oddaje charakter decyzyjny tej czynności.

1.30. Art. 381 KPK

Po nowelizacji art. 381 KPK składa się z dwóch jednostek redakcyjnych (§ 1 i 2). Dotychczasowa jego treść to § 1, dodano natomiast § 2. W przepisie tym uregulowano kwestię wniosku stron, obrońców i pełnomocników o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty zawarte w aktach tego postępowania, które nie zostały przekazane sądowi. Przepis ten wiąże się ze zmianą art. 321 § 1 i art. 334 § 1 KPK. Wynika z nich obowiązek przekazania sądowi materiałów postępowania przygotowawczego tylko w zakresie związanym z kwestią odpowiedzialności osób wskazanych w akcie oskarżenia za czyny w nim zarzucane.

Wniosek, o którym mowa w § 2, strony i ich przedstawiciele procesowi mogą składać już na etapie postępowania przygotowawczego w związku z czynnościami końcowego zapoznania się z materiałami tego postępowania (art. 321 § 5 KPK). Na etapie postępowania sądowego wniosek taki może zostać złożony po wniesieniu aktu oskarżenia. Oskarżonego należy pouczyć o tym uprawnieniu przy doręczaniu odpisu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 *in fine* KPK). Wniosek ten ma charakter formalny, gdyż nie jest to wniosek dowodowy. Zauważyć też trzeba, że po wniesieniu aktu oskarżenia strony i ich przedstawiciele procesowi mogą mieć wgląd do akt postępowania przygotowawczego, które nie zostały przekazane sądowi (art. 156 § 1a KPK), co otwiera im możliwość złożenia takiego wniosku.

W § 2 *in principio* wprowadzono termin do złożenia wniosku „do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego”. Termin ten ma charakter prekluzyjny, a więc jest nieprzywracalny i po jego upływie uprawnienie to wygasa. W konsekwencji wniosek złożony po terminie nie podlega rozpoznaniu. Jednak w § 2 nie ma zastrzeżenia, że chodzi tu o otwarcie przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Należy więc przyjąć, że termin ten „odżywa” za każdym razem, gdy dochodzi do otwarcia przewodu sądowego, np. w wyniku ponownego rozpoznania sprawy.

W wypadku, gdy upłynął termin do złożenia wniosku, a strona lub przedstawiciel procesowy dopiero wówczas stwierdzili potrzebę załączenia do akt sądowych dokumentu znajdującego się w aktach postępowania przygotowawczego, które nie zostały przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, to możliwe jest złożenie wniosku dowodowego o dopuszczenie dowodu z takiego dokumentu. Wniosek dowodowy może bowiem zmierzać także do wykrycia lub oceny innego dowodu (art. 169 § 2 KPK). W razie dopuszczenia takiego dowodu prokurator byłby zobowiązany do załączenia dokumentu do akt sądowych.

Przepis § 2 nie wymaga szczególnej formy wniosku. Przed rozprawą powinien on mieć formę pisemną, a na rozprawie może zostać złożony także ust-

nie do protokołu rozprawy (art. 116 KPK). Natomiast z § 2 wyraźnie wynika, że chodzi tu o „określone dokumenty” zawarte w aktach postępowania przygotowawczego. Zwrot ten wprowadza więc wymóg formalny co do treści wniosku, w którym trzeba wskazać konkretny dokument (dokumenty) z akt docho- dzenia lub śledztwa. Powinno to nastąpić przez podanie nazwy dokumentu lub jego opis w sposób umożliwiający identyfikację w aktach postępowania przygotowawczego. Wniosek w tym zakresie powinien być precyzyjny, gdyż w wypadku zobowiązania prokuratora sąd wskazuje, o jaki dokument chodzi. W razie niespełnienia tego warunku należy wezwać wnioskodawcę do uzupeł- nienia tego braku w trybie i ze skutkami wynikającymi z art. 120 § 1 i 2 KPK.

Przepis § 2 nie wprowadza wymagania, aby strona składając wniosek o dołączenie określonych dokumentów wykazała, że ma to znaczenie dla jej interesu procesowego. Jednak w art. 338 § 1 *in fine* KPK wyraźnie wskazano, że przy doręczaniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia pouczenie dotyczące uprawnienia do złożenia tego wniosku powinno obejmować informację, że chodzi o materiały, które mają znaczenie dla interesu oskarżonego. Ponadto z treści § 2 zd. 2 wynika, że w przedmiocie tego wniosku „sąd rozstrzyga”. Zwrot ten oznacza, po pierwsze, że to sąd podejmuje decyzję co do tego wniosku, a po drugie, iż wniosek może zostać nieuwzględniony. **Decyzja sądu ma formę postanowienia, na które nie przysługuje zażalenie.**

Należy zauważyć, że pomimo rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku, o któ- rym mowa w § 2, sąd z urzędu nie ma wglądu do części akt postępowania przy- gotowawczego, które nie zostały przekazane wraz z aktem oskarżenia. Jednak skoro sąd „rozstrzyga”, to przed podjęciem decyzji należy umożliwić pozosta- łym stronom wypowiedzenie się w tej kwestii (art. 367 § 1 KPK). Oznacza to, że w przedmiocie wniosku powinien wypowiedzieć się prokurator, który będzie dysponował dokumentem znajdującym się w aktach postępowania przygoto- wawczego. Zachodzi jednak pytanie, jakimi kryteriami powinien kierować się sąd przy rozstrzygnięciu wniosku. Stosując odpowiednio art. 338 § 1 *in fine* KPK, należy uznać, że z wniosku powinno wynikać, że chodzi o dokument, który ma znaczenie dla interesu procesowego strony.

W wypadku uwzględnienia wniosku sąd zobowiązuje prokuratora do uzu- pełnienia materiałów postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia o określone dokumenty. Wykonanie tego postanowie- nia powinno nastąpić niezwłocznie – jeżeli jest to możliwe, to na rozprawie, na której zostało ono wydane. W § 2 nie ma wymogu zakreślenia terminu na dostarczenie dokumentu. Względy praktyczne przemawiają jednak za wyzna- czeniem takiego terminu, gdyż w wypadku rażącej zwłoki sąd może skorzystać z uprawnienia, o którym mowa w art. 20 § 2 KPK.

Z § 2 zd. 2 wynika zalecenie, aby w przedmiocie wniosku sąd podjął roz- strzygnięcie w miarę możliwości przed otwarciem przewodu sądowego. Cho-

dzi tu o wydanie decyzji na etapie wstępnym rozprawy, gdyż w wypadku uwzględnienia wniosku strona na podstawie tego dokumentu może formułować wnioski dowodowe co do uzupełnienia przewodu sądowego.

1.31. Uchylenie art. 383 KPK (projekt nowelizacji)

Uchylenie art. 383 KPK związane jest z proponowaną likwidacją instytucji powództwa cywilnego.

1.32. Art. 384 § 4 KPK

W przepisie art. 384 KPK uchylono § 4. Jest to konsekwencja nadania podmiotowi, o którym mowa w art. 52 KK, statusu strony (rozdział 8a KPK). Tym samym podmiot ten o terminie rozprawy głównej podlega zawiadomieniu jako strona, a nie – jak dotychczas – *quasi* strona. W związku z tym nie jest potrzebne odrębne uregulowanie tej kwestii.

Projekt nowelizacji uchyla przepisy dotyczące podmiotu zobowiązanego do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

1.33. Art. 385 KPK

W wyniku nowelizacji przepisy § 1 i 2 otrzymały nową treść. Skreślono natomiast § 3.

W § 1 wprowadzono modyfikację odnoszącą się do czynności otwarcia przewodu sądowego. Dotychczas polegała ona na tym, że oskarżyciel odczytywał akt oskarżenia. Po nowelizacji przewód sądowy rozpoczyna się od zwięzłego przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia. Wyraźnie widoczna jest zmiana co do zakresu i sposobu dokonania tej czynności w kierunku jej uproszczenia i skrócenia. Po pierwsze, chodzi tu o zarzuty oskarżenia, a nie o akt oskarżenia. Dotychczas art. 385 § 1 KPK wymagał, aby oskarżyciel odczytał akt oskarżenia, którego elementy składowe zostały wymienione w art. 332 § 1 KPK. Jedynie w warunkach § 2 można było odstąpić od odczytania jego uzasadnienia i poprzestać na przedstawieniu podstaw oskarżenia. Obecnie ustawodawca posłużył się nowym określeniem „zarzuty oskarżenia”. Z tego powodu wymaga on wyjaśnienia. Na początku należy zauważyć, że taki sam zwrot został użyty w nowym art. 418 § 1a KPK. Natomiast przed nowelizacją w art. 385 § 2 KPK odnośnie do uzasadnienia aktu oskarżenia ustawodawca posłużył się określeniem „podstawy oskarżenia”. Wtedy zwrot ten należało odnieść do treści art. 332 § 2 KPK, w którym wskazane zostały elementy składowe uzasadnienia aktu oskarżenia. W oparciu o ten przepis można było stwierdzić, że pojęcie „podstawy oskarżenia” obejmuje podstawę faktyczną oskarżenia, a więc fakty i dowody, na których opiera się oskarżenie, oraz podstawę prawną oskarżenia, czyli kwalifikację prawną zarzucanego czynu. Podobnie użyty w § 1 zwrot „zarzuty oskarżenia”, jako dotyczący aktu oskarżenia,

należy odnieść do art. 332 § 1 KPK, w którym zostały wymienione jego części składowe. W oparciu o ten przepis można stwierdzić, że pojęcie „zarzuty oskarżenia” jest określeniem zbiorczym, które obejmuje opis zarzucanego czynu i jego kwalifikację prawną (art. 332 § 2-4 KPK). Takie też znaczenie ma ten zwrot na gruncie nowego art. 418 § 1a KPK. Przepis ten stanowi, że ogłaszając wyrok, można pominąć treść „zarzutów oskarżenia”. Odniesienie tego zwrotu do elementów składowych wyroku wymienionych w art. 413 § 1 KPK wyraźnie wskazuje, że chodzi tu o pominięcie zawartego w tzw. komparcji wyroku opisu i kwalifikacji prawnej czynu, którego popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu (art. 413 § 1 pkt 4 KPK).

W § 1 wskazany został nowy sposób dokonania czynności otwarcia przewodu sądowego. Dotychczas oskarżyciel „odczytywał” akt oskarżenia. Po nowelizacji oskarżyciel „przedstawia” zarzuty oskarżenia. Zwrotem takim posługiwał się już ustawodawca w art. 385 § 2 KPK w brzmieniu przed nowelizacją, mówiąc o „poprzestaniu na przedstawieniu podstaw oskarżenia”. W kontekście znowelizowanego § 1 zwrot „przedstawia” oznacza podanie do wiadomości treści zarzutów oskarżenia bez przytaczania ich *in extenso*. Ponadto przepis ten wymaga, aby nastąpiło to w sposób „zwięzły”. Zwrot ten wskazuje, że chodzi tu o krótkie zreferowanie zarzutów oskarżenia. Odnosząc użyte w tym przepisie sformułowanie „zwięzłe przedstawienie” do wymogów dotyczących treści zarzutu oskarżenia wskazanych w art. 332 § 1 pkt 2-4 KPK, można ogólnie przyjąć, że oskarżyciel powinien określić czas i miejsce czynu, wskazać, na czym polegało zachowanie oskarżonego co do czynności sprawczej, ale bez szczegółowego przytaczania okoliczności popełnienia czynu, a przy przestępstwach materialnych także podać skutek, a następnie kwalifikację prawną czynu.

Z § 2 usunięto dotychczasową treść, co wiąże się z nowelizacją art. 332 § 2 KPK. Z przepisu tego wynika, że sporządzenie przez oskarżyciela uzasadnienia aktu oskarżenia ma charakter fakultatywny, a ponadto nie stanowi ono, tak jak dotychczas, części składowej aktu oskarżenia, ale jest odrębnym dokumentem procesowym. Nowa treść § 2 oznacza, że nawet gdyby oskarżyciel dołączył do aktu oskarżenia uzasadnienie, to nie podlega ono przedstawieniu w ramach rozpoczęcia przewodu sądowego.

W § 2 zawarto treść dotychczasowego § 3. Przepis ten normuje sytuację, gdy oskarżony lub jego obrońca wniósł odpowiedź na akt oskarżenia (art. 338 § 2 KPK). Wówczas, po przedstawieniu przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia, przewodniczący informuje o jej treści.

1.34. Art. 386 § 1 i 3 KPK

W przepisie art. 386 KPK dokonano zmiany § 1 oraz dodano nowy § 3.

W § 1 rozszerzeniu uległ zakres pouczeń związanych z czynnością przesłuchania oskarżonego na rozprawie głównej. W przepisie tym wyraźnie zaznaczono, że

ma on zastosowanie, gdy oskarżony bierze udział w rozprawie głównej (*in principio*). Natomiast rozszerzenie zakresu pouczeń jest konsekwencją zwiększenia kontradyktoryjności postępowania sądowego co do reguł przeprowadzania dowodów przed sądem (art. 167 § 1 KPK), przyjęcia nowych regulacji dotyczących kwestii obecności oskarżonego na rozprawie, w tym na ogłoszeniu wyroku (art. 374 KPK, art. 376 KPK, art. 377 KPK i art. 419 KPK), nowych zasad doręczania orzeczeń i zarządzeń (art. 100 § 3 i 4 KPK) oraz co do biegu terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku (art. 422 KPK).

W aspekcie kontradyktoryjności postępowania sądowego z treści § 1 wynika, że pouczenie powinno dotyczyć prawa do składania wniosków dowodowych i konsekwencji nieskorzystania z tego uprawnienia. Jest to ogólnie opisany zakres pouczenia, który wymaga doprecyzowania co do jego treści, aby pouczenie było zrozumiałe dla oskarżonego, zwłaszcza gdy chodzi o konsekwencje nieskorzystania z uprawnienia do składania wniosków dowodowych. W zakresie dotyczącym składania wniosków dowodowych należy pouczyć oskarżonego o tym, że co do zasady w postępowaniu sądowym dowody przeprowadzane są na wniosek. Natomiast pouczenie o konsekwencjach nieskorzystania z tego uprawnienia może dotyczyć dwóch kwestii.

Pierwsza to pouczenie, że w wypadku niezłożenia wniosku dowodowego sąd z urzędu przeprowadza dowody tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, a ponadto, iż w apelacji nie można skutecznie podnosić zarzutu niedopuszczenia dowodu z urzędu, chyba że jego przeprowadzenie było obowiązkowe (art. 447 § 5 i 6 KPK). Należy jednak zauważyć, że oskarżony pouczenie o treści art. 447 § 5 KPK powinien już otrzymać przy doręczaniu mu wezwania na rozprawę lub zawiadomienia o jej terminie (art. 353 § 4 KPK). W tym zakresie można więc zrezygnować z ponownego pouczenia. Projekt nowelizacji odstępuje od unormowania zawartego w art. 447 § 5 KPK z uwagi na podobne uregulowanie tej kwestii w art. 427 § 4 KPK oraz przewiduje przeniesienie treści art. 447 § 6 KPK do art. 427 § 5 KPK. Jednak kwestia pouczenia będzie nadal aktualna z uwagi na pozostawienie w art. 353 § 4 KPK przepisu art. 427 § 4 KPK.

Druga kwestia to pouczenie, że wniosek dowodowy powinien zostać złożony w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, gdyż w apelacji odwołujący się nie może skutecznie wskazać nowego faktu lub dowodu, jeżeli mógł to uczynić przed sądem pierwszej instancji (art. 427 § 3 KPK).

Pouczenie o treści art. 100 § 3 KPK powinno dotyczyć zasad doręczania wyroku wydanego na rozprawie w wypadku nieobecności oskarżonego podczas jego ogłoszenia. Oskarżonego należy więc pouczyć, że w takim przypadku wyrok podlega doręczeniu (art. 100 § 3 KPK). Pouczenie o treści art. 100 § 4 KPK dotyczy zasad doręczenia postanowienia albo zarządzenia wydanego nie tylko na posiedzeniu, ale także na rozprawie, od których przysługuje środek odwoławczy, gdy oskarżony nie był obecny przy ich ogłoszeniu.

W § 1 wprowadzono obowiązek ponownego pouczenia o treści przepisów art. 376 KPK, art. 377 KPK i art. 422 KPK, co ma już miejsce przy doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia (art. 338 § 1a KPK).

Pouczenie o treści art. 376 KPK i art. 377 KPK powinno zawierać zastrzeżenie, że chodzi o sytuację, gdy udział oskarżonego w rozprawie jest obowiązkowy. Wówczas na podstawie tych przepisów istnieje możliwość rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego. Natomiast zakres ich zastosowania zależy od rodzaju zarzucanego przestępstwa. W sprawach o zbrodnie obecność oskarżonego na rozprawie podczas czynności rozpoczęcia przewodu sądowego i przesłuchania jest obowiązkowa (art. 374 § 1a KPK). Jednak w tych sprawach sąd po przesłuchaniu oskarżonego może uznać dalszą jego obecność na rozprawie za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). Wówczas mogą wystąpić sytuacje, o których mowa w art. 376 § 1 KPK, że po złożeniu wyjaśnień oskarżony opuści salę rozpraw bez zezwolenia przewodniczącego, a także gdy oskarżony nie stawia się na rozprawę odroczonej lub przerwanej bez usprawiedliwienia (art. 376 § 2 KPK). W tych sprawach może też mieć zastosowanie art. 377 KPK, gdy oskarżony nie stawiał się na rozprawę przed otwarciem przewodu sądowego i oświadczył, że nie weźmie w niej udziału, lub uniemożliwia doprowadzenie na rozprawę (art. 377 § 3 KPK), albo stawiał się, ale w stanie powodującym niezdolność do udziału w rozprawie (art. 377 § 1 KPK). W sprawach o występki pouczenie o treści art. 376 KPK i art. 377 KPK dotyczy sytuacji, gdy obecność oskarżonego na rozprawie została uznana za obowiązkową przez przewodniczącego lub sąd (art. 374 § 1 zd. 2 KPK). W sprawach złożonych podmiotowo (więcej niż jeden oskarżony) pouczenie powinno także dotyczyć treści art. 376 § 3 KPK.

Pouczenie o treści art. 419 § 1 KPK odnosi się do możliwości ogłoszenia wyroku pomimo niestawiennictwa oskarżonego.

Pouczenie o treści art. 422 KPK dotyczy terminu i zasad składania wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Chodzi tu właściwie o pouczenie co do biegu terminu do złożenia wniosku w sytuacji, gdyby oskarżony nie stawiał się na ogłoszenie wyroku. Natomiast gdy oskarżony jest obecny na ogłoszeniu wyroku, to pouczenie o treści art. 422 KPK następuje w ramach art. 100 § 8 KPK. W wypadku niestawiennictwa na ogłoszenie wyroku termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku wynosi 7 dni i biegnie od daty doręczenia jego odpisu (art. 100 § 3 KPK). Trzeba również pouczyć oskarżonego, że wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku składa się na piśmie.

W protokole rozprawy głównej należy odnotować dokonanie pouczenia w zakresie wskazanym w art. 386 § 1 KPK (art. 148 § 1 pkt 2 *in principio* KPK).

Nowy § 3 odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów § 1 i 2 w sytuacji, gdy oskarżony stawiał się po raz pierwszy na „kolejnej rozprawie głów-

nej”, a ściślej na „kolejnym terminie rozprawy głównej”. Chodzi tu o obowiązek przeprowadzenia przez przewodniczącego rozprawy czynności przesłuchania oskarżonego, pomimo że doszło już do otwarcia przewodu sądowego. W tym zakresie jest to nowa regulacja. Użyty w § 3 zwrot „stawił się po raz pierwszy na kolejnej rozprawie głównej” należy odnieść do sytuacji, gdy oskarżony nie stawił się na rozprawę, na której doszło do otwarcia przewodu sądowego, natomiast stawił się po raz pierwszy na termin rozprawy przerwanej lub odroczonej. Przepis ten będzie miał zastosowanie w sprawach o występki, w których udział oskarżonego w rozprawie głównej nie jest obowiązkowy (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). W wypadku stawiennictwa oskarżonego na kolejny termin rozprawy przepis § 3 odsyła do § 1 i 2. Zastosowanie tych przepisów następuje jednak w sposób „odpowiedni”. Oznacza to możliwość dostosowania treści § 1 do sytuacji wynikającej z § 3. Chodzi tu bowiem o dokonanie modyfikacji § 1 *in principio* w zakresie dotyczącym obowiązku pouczenia oskarżonego „po przedstawieniu zarzutów oskarżenia”. W tym zakresie § 1 nie ma zastosowania w sytuacji opisanej w § 3, gdyż doszło już do przedstawienia zarzutów oskarżenia w ramach otwarcia przewodu sądowego. Odpowiednie stosowanie § 1 odnosi się do obowiązku przewodniczącego składu orzekającego pouczenia oskarżonego o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, składania wniosków dowodowych i konsekwencjach nieskorzystania z tego uprawnienia oraz o treści wskazanych tam przepisów, a następnie zapytania go, czy przyznaje się do zarzucanego mu czynu oraz czy chce złożyć wyjaśnienia i jakie. W wypadku skorzystania przez oskarżonego z prawa do odmowy składania wyjaśnień nie podlegają ponownemu odczytaniu jego wyjaśnienia złożone w postępowaniu przygotowawczym, skoro zostały one już odczytane w związku z niestawiennictwem oskarżonego na rozprawę, na której doszło do otwarcia przewodu sądowego (art. 389 § 1 *in principio* KPK). Nie ma też zastosowania art. 389 § 2 KPK, w którym wskazano, że uprawnienie do wypowiedzenia się co do odczytanych w trybie § 1 wyjaśnień przysługuje wyłącznie „oskarżonemu biorącemu udział w rozprawie”. Stylistyka § 2 art. 389 KPK wskazuje, że chodzi tu o sytuację, gdy oskarżony jest obecny na rozprawie podczas odczytywania jego wyjaśnień.

Nie ma natomiast przeszkód, aby w związku z przesłuchaniem na kolejnym terminie rozprawy oskarżony został wezwany do ustosunkowania się do tych wcześniej odczytanych wyjaśnień.

Projekt nowelizacji przewiduje zmianę art. 389 KPK przez wyraźne uregulowanie, że protokoły wyjaśnień złożonych poprzednio w charakterze oskarżonego odczytuje strona (§ 1 i 2). W związku z tym, w sytuacji opisanej w art. 386 § 3 KPK, strona ponownie nie odczytuje protokołów wyjaśnień, gdy oskarżony po raz pierwszy stawił się na kolejnym terminie rozprawy i odmówił składania wyjaśnień, skoro zostały one już ujawnione (art. 389 § 2 KPK w projektowanej

wersji w zw. z art. 410 KPK). Natomiast w związku ze stanowiskiem procesowym oskarżonego w przedmiocie przyznania się do zarzucanego czynu można go wezwać do ustosunkowania się do poprzednio złożonych wyjaśnień. Nie ma też przeszkód, jeżeli strona lub sąd uznają to za konieczne, aby ponownie odczytać określony ich fragment wobec treści wyjaśnień złożonych na rozprawie.

W związku z wprowadzeniem w § 3 obowiązku przesłuchania oskarżonego na terminie rozprawy głównej, na który się stawił, pojawia się pytanie, czy przepis ten nie rozszerzył w ten sposób zakresu temporalnego stosowania art. 387 § 1 KPK. Chodzi tu o sprawy o występki, w których udział oskarżonego w rozprawie nie jest obowiązkowy (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). Z art. 387 § 1 KPK wynika, że wniosek o dobrowolne poddanie się karze może zostać złożony do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych. Wykładnia językowa tego przepisu wskazuje, że warunek w postaci „pierwszego przesłuchania” zostanie spełniony w sytuacji określonej w art. 386 § 3 KPK. **W art. 387 § 1 KPK nie ma bowiem wymogu, aby przesłuchanie odbyło się na „pierwszej rozprawie głównej”.** Wobec tego należy przyjąć, że **w sytuacji, gdy oskarżony został przesłuchany po raz pierwszy na kolejnym terminie rozprawy, ale już w toku postępowania dowodowego, to może skutecznie złożyć wniosek o dobrowolne poddanie się karze.** Ten warunek będzie również spełniony, **gdy oskarżony został przesłuchany po raz pierwszy przy ponownym rozpoznaniu sprawy** w związku z uchYLENIEM wyroku. W konsekwencji także **w sprawach złożonych podmiotowo termin do złożenia takiego wniosku jest otwarty dla wszystkich współoskarżonych w wypadku niestawiennictwa jednego z nich** na rozpoczęcie przewodu sądowego, gdy stawił się on po raz pierwszy na kolejny termin rozprawy. W art. 387 § 1 KPK mowa jest bowiem o zakończeniu przesłuchania „wszystkich oskarżonych”. Natomiast do odmiennego wniosku może prowadzić wykładnia funkcjonalna. Odwołanie się do *ratio legis* wskazuje, że instytucja dobrowolnego poddania się karze na rozprawie ma na celu ograniczenie bezpośrednio przeprowadzanych dowodów tylko do wyjaśnień oskarżonego. Wynika to wyraźnie z treści art. 387 § 1 KPK. Chodzi tu o nieprzeprowadzanie postępowania dowodowego, a więc o inne dowody niż wyjaśnienia oskarżonego, które zgodnie z § 5 podlegają ujawnieniu. W oparciu o ten argument można więc prezentować odmienne stanowisko. W konsekwencji, gdy oskarżony został przesłuchany w warunkach art. 386 § 3 KPK na kolejnym terminie rozprawy, ale już w toku postępowania dowodowego, to nie może on skutecznie złożyć wniosku o dobrowolne poddanie się karze.

Zawarte w § 3 odesłanie do odpowiedniego stosowania § 2 pozwala na dostosowanie treści zwanego w nim pouczenia do przebiegu przewodu sądowego. Przykładowo, gdy wszystkie osoby zostały już przesłuchane pod nieobecność oskarżonego, to w wypadku jego stawiennictwa na kolejny termin rozprawy zbędne będzie pouczenie go o prawie zadawania pytań osobom przesłuchiwanym.

1.35. Art. 387 KPK

Nowelizacja tego przepisu rozszerza zakres stosowania instytucji dobrowolnego poddania się karze na rozprawie oraz wprowadza normy o charakterze materialnoprawnym, które pozwalają na orzeczenie o konsekwencjach prawnych przypisania oskarżonemu przestępstwa na odrębnych zasadach niż przewidziane w Kodeksie karnym.

W § 1 usunięte zostało ograniczenie przedmiotowe stosowania dobrowolnego poddania się karze, które dotyczyło tylko spraw o występki. W konsekwencji instytucja ta ma zastosowanie do wszystkich przestępstw, tj. występków i zbrodni. Z przepisu tego wyeliminowano również samodzielną podstawę wyznaczenia obrońcy z urzędu na wniosek oskarżonego z uwagi na ten tryb konsensualny. Po nowelizacji ogólną podstawę ustanowienia obrońcy z urzędu na wniosek oskarżonego stanowi art. 80a § 1 i 2 KPK.

Projekt nowelizacji w § 1 określa zakres porozumienia co do kary, środka karnego, orzeczenia przypadku lub środka kompensacyjnego, podobnie jak w proponowanej zmianie art. 338a KPK. Chodzi tu o dostosowanie środków reakcji karnej do projektowanej zmiany przepisów Kodeksu karnego. Jednak w art. 335 § 1 i 2 KPK w proponowanej wersji mowa jest o karze lub innych środkach przewidzianych za zarzucany występki. Ponadto wspomniany projekt w art. 335 § 1 i 2 KPK wprowadza dodatkowy warunek w postaci uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, którego nie ma już w art. 387 § 2 KPK i art. 343a § 2 w zw. z art. 338a KPK.

Wskazany projekt rozszerza w art. 387 § 1 KPK zakres porozumienia na rozstrzygnięcie w przedmiocie poniesienia kosztów procesu, podobnie jak w pozostałych trybach konsensualnych (art. 335 § 1 i 2 i art. 338a KPK w projektowanej wersji).

W § 2 wprowadzono tylko jedną zmianę dotyczącą przesłanki w postaci niebudzących wątpliwości okoliczności popełnienia przestępstwa przez dodanie, że także „wina” nie powinna budzić wątpliwości. Jednak wprowadzenie tego warunku nie zmienia merytorycznej zawartości tej przesłanki, skoro w literaturze i orzecznictwie istniała zgodność poglądów co do tego, że dotychczasowe określenie „okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości” obejmuje sprawstwo i winę¹⁹. Natomiast dodanie zwrotu „wina” burzy jedno-

lite sformułowanie tej przesłanki w przepisach regulujących pozostałe tryby konsensualne (art. 335 § 1 KPK i art. 343a § 2 KPK).

W projekcie nowelizacji w art. 335 § 1 i 2 KPK dodaje się przesłankę w postaci „winy”. Jednak chyba przez przeoczenie nie ma już tej przesłanki w art. 343a § 2 KPK, gdy chodzi o wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy (art. 338a KPK).

W § 4 wprowadzono nową treść. Wobec tego zmieniono też numerację pozostałych przepisów. Dotychczasową treść § 4 przeniesiono do § 5, zaś treść tego ostatniego przepisu została w ogóle usunięta.

W § 4 zd. 1 KPK wprowadzono możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary niezależnie od warunków przewidzianych w art. 60 § 1-4 KK. Przepis ten zawiera samodzielną materialnoprawną podstawę do zastosowania tej instytucji. Jednak, jak wynika z § 4 zd. 2, aby na tej podstawie w sprawach o zbrodnie doszło do nadzwyczajnego złagodzenia kary, oskarżony powinien złożyć wniosek o dobrowolne poddanie się karze do czasu doręczenia mu zawiadomienia o terminie rozprawy. W tych sprawach termin ten ma charakter prekluzyjny. Po jego upływie oskarżony może ubiegać się o nadzwyczajne złagodzenie kary na zasadach ogólnych określonych w art. 60 § 1-4 KK. W kontekście § 1 co do czasu złożenia wniosku o dobrowolne poddanie się karze, chodzi tu o zawiadomienie o terminie rozprawy przed „pierwszym przesłuchaniem”. W związku z charakterem tego terminu wyjaśnienia wymaga użyty § 4 zd. 2 zwrot „doręczenie” w kontekście zawiadomienia o terminie rozprawy. Należy zauważyć, że tak samo ustawodawca określił termin do złożenia wniosku przez oskarżonego o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu w sprawach o występki (art. 338a KPK). W § 4 zd. 2 nie wskazuje się sposobu doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy. *Lege non distinguente* chodzi tu więc o każdy sposób doręczenia zawiadomienia przewidziany w rozdziale 15 KPK. Dlatego też na podstawie zawartych tam uregulowań dotyczących poszczególnych form doręczania pism sądowych należy ustalić datę doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy. Dodatkowo trzeba jeszcze wziąć pod uwagę uregulowanie zawarte w znowelizowanym art. 349 § 8 KPK w zw. z art. 349 § 4 zd. 3 KPK dotyczące udziału oskarżonego w posiedzeniu przygotowawczym do rozprawy głównej. W wypadku stawiennictwa oskarżonego na to posiedzenie ogłoszenie zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy wywołuje taki skutek, jak doręczenie mu zawiadomienia o terminie rozprawy.

W § 4 zd. 2 użyty został zwrot odnoszący się do doręczenia oskarżonemu „zawiadomienia” o terminie rozprawy. Jednak w tym zakresie przepis ten dotyczy spraw o zbrodnie, w których udział oskarżonego w rozprawie w związku z otwarciem przewodu sądowego i przesłuchaniem jest obowiązkowy (art. 374 § 1a KPK). W takim wypadku formą powiadomienia powinno być wezwanie (art. 129 § 1 KPK). W kontekście § 4 zd. 2 użyty zwrot „zawiadomienie” zamiast

¹⁹ Por. wyr. SN: z dnia 19.10.2004 r., II KK 279/04, OSNKW 2005, z. 6, poz. 52; z dnia 9.6.2004 r., IV KK 110/04, LEX nr 121662; z dnia 25.11.2002 r., III KK 436/02, LEX nr 56876; uchw. SN z dnia 29.1.1971 r., VI KZP 26/69, OSNKW 1971, z. 3, poz. 33, a także T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 819; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *op. cit.*, s. 522; D. Jagiełło, *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2004 r.*, II KK 279/04, PiP 2006, z. 12, s. 122; M. Zbrojewska, *Dobrowolne poddanie się karze w Kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002, s. 155 i n.

„wezwanie” należy jednak odnieść do czynności powiadomienia o terminie rozprawy, a nie do jego formy.

Skreślenie § 5 wiąże się z możliwością rozpoznania wniosku o dobrowolne poddanie się karze także na posiedzeniu. W związku z tym, że przed nowelizacją art. 387 KPK w postępowaniu zwyczajnym wniosek taki nie mógł być rozpoznany na posiedzeniu, to w wypadku złożenia go przed rozprawą przepis ten przewidywał jego rozpoznanie na rozprawie. Po nowelizacji, w sprawach o występki wniosek o dobrowolne poddanie się karze złożony przed dręczeniem oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy rozpoznawany jest na posiedzeniu (art. 338a KPK), natomiast złożony po tym terminie może zostać rozpoznany na rozprawie.

1.36. Art. 389 KPK

Zmiany w tym przepisie **polegają** głównie **na wprowadzeniu dwóch nowych podstaw odczytania na rozprawie wyjaśnień** poprzednio złożonych przez oskarżonego (§ 1 i 3).

W § 1 *in principio* dodano podstawę odczytania tych protokołów, **gdy oskarżony nie stawiał się na rozprawę**. Podstawa ta jest związana z nową regułą odnoszącą się do udziału oskarżonego w rozprawie głównej. Chodzi tu o wprowadzoną zasadę, że oskarżony ma prawo a nie obowiązek uczestniczenia w rozprawie (art. 374 § 1 zd. 1 KPK). W związku z tym nowa podstawa odczytania poprzednio złożonych wyjaśnień będzie miała zastosowanie wtedy, gdy oskarżony nie stawiał się na rozprawę, **w której jego udział nie jest obowiązkowy**. Dotyczy to spraw o występki. W takiej sytuacji sąd może także zastosować art. 394 § 2 KPK i uznać te protokoły za ujawnione bez odczytania. W wypadku gdy udział oskarżonego w rozprawie jest obowiązkowy (art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a KPK), a ustawa dopuszcza otwarcie przewodu sądowego pod jego nieobecność, odczytanie poprzednio złożonych wyjaśnień reguluje odrębnie art. 377 § 4 KPK.

Projekt nowelizacji porządkuje podstawy odczytania protokołów poprzednio złożonych wyjaśnień w zależności od tego, czy oskarżony stawiał się na rozprawę (§ 1), czy też się na nią nie stawiał (§ 2). Czyni to podobnie jak w przypadku podstaw odczytania protokołów poprzednio złożonych przez świadka zeznań (art. 391 § 1 i 1a KPK)

W art. 389 § 1 KPK, w przeciwieństwie do art. 391 § 1 i 1a KPK, nie wskazano podmiotu, który powinien odczytać protokoły poprzednio złożonych wyjaśnień. Pozostawiono bowiem bezosobowy zwrot „wolno” odczytać, który budzi wątpliwości interpretacyjne. Wykładnia językowa tego przepisu nie daje bowiem odpowiedzi na pytanie, „kto” odczytuje, dlatego też należy odwołać się do wykładni systemowej i funkcjonalnej. W art. 389 § 1 KPK nie wskazano, tak jak w art. 391 § 1 i 1a KPK, że strona odczytuje protokoły poprzednich przesłuchań. Ponadto trzeba zauważyć, że czynność przesłuchania oskarżonego na rozprawie głów-

nej została odrębnie uregulowana w art. 386 KPK. Wynika to ze szczególnego charakteru dowodu z wyjaśnień oskarżonego związanego z przysługującym mu prawem do obrony. Dlatego też w zakresie określonym w art. 386 KPK czynność przesłuchania przeprowadza przewodniczący rozprawy. W związku z tym w art. 389 § 2 KPK wskazano, że po odczytaniu protokołu przewodniczący umożliwia oskarżonemu wypowiedzenie się co do jego treści i wyjaśnienie zachodzących sprzeczności. W tym przepisie, w porównaniu z art. 391 § 1 zd. 2 KPK, nie ma mowy o stronie, tak jak w przypadku odczytania protokołu zeznań świadka. Wskazanie w art. 389 § 2 KPK na przewodniczącego prowadzi do wniosku, że chodzi tu o sekwencję czynności przez niego przeprowadzanych, a polegających na odczytaniu protokołu, a następnie na wezwaniu oskarżonego do odniesienia się do jego treści. Wykładnia systemowa art. 389 § 1 KPK w związku z art. 389 § 2 KPK, a także wykładnia funkcjonalna prowadzą więc do wniosku, że **to przewodniczący rozprawy odczytuje protokoły wyjaśnień poprzednio złożonych przez oskarżonego**. Przedstawiony rezultat interpretacji tych przepisów wskazuje, że w tym zakresie jest to odstępstwo od zasady, iż dowody przeprowadzane są przez strony (art. 167 § 1 zd. 1 KPK).

Odczytanie przez przewodniczącego rozprawy wyjaśnień oskarżonego na podstawie art. 389 § 1 KPK jest czynnością dowodową polegającą na przeprowadzeniu na rozprawie dowodu z protokołu przesłuchania oskarżonego przez jego ujawnienie (art. 410 KPK). Oznacza to konieczność uprzedniego dopuszczenia tego dowodu (arg. z art. 405 KPK). W związku z tym pojawia się pytanie, czy następuje to z urzędu, czy na wniosek strony. W tym zakresie wykładnia systemowa art. 389 § 1 KPK prowadzi do stwierdzenia, że dowód z dokumentu w postaci protokołu poprzednio złożonych wyjaśnień powinien zostać dopuszczony na ogólnych zasadach wynikających z art. 167 § 1 KPK, a więc na wniosek strony. W związku z tym należy wskazać, że czynność przesłuchania oskarżonego ma miejsce w postępowaniu przygotowawczym, zaś sporządzony protokół przesłuchania podlega załączeniu do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia (art. 334 § 1 pkt 2 KPK). Jest to więc dowód zgromadzony w postępowaniu przygotowawczym i przedstawiony sądowi przez prokuratora. Dlatego też w wypadku zaistnienia podstaw z art. 389 § 1 KPK prokurator powinien złożyć wniosek o odczytanie protokołów poprzednio złożonych wyjaśnień. Nie wyłącza to uprawnień pozostałych stron do złożenia takiego wniosku, a także sądu do przeprowadzenia tego dowodu z urzędu (art. 167 § 1 KPK). Zgodnie zaś z art. 368 KPK o dopuszczeniu dowodu na rozprawie na wniosek strony, któremu inna strona się nie sprzeciwiła, rozstrzyga przewodniczący, a w innych przypadkach sąd wydaje postanowienie. Oznacza to, że przed wydaniem decyzji przewodniczący rozprawy powinien umożliwić pozostałym stronom wypowiedzenie się w tej kwestii (art. 367 § 1 KPK). Brak sprzeciwu uprawnia przewodniczącego rozprawy do wydania zarządzenia o dopuszcze-

niu dowodu. Może to nastąpić w sposób niesformalizowany poprzez odczytanie protokołów poprzednio złożonych wyjaśnień. Taki wniosek sąd może także oddalić na podstawie art. 170 KPK²⁰.

W art. 389 § 2 KPK zmiana dotyczy zastąpienia zwrotu „zwraca” się do oskarżonego, sformułowaniem „umożliwia” oskarżonemu wypowiedzenie się co do odczytanych protokołów. Chodzi tu o zaakcentowanie, przez użycie słowa „umożliwia”, że oskarżony ma do tego prawo, a nie jest to jego obowiązek.

Ponadto w § 2 zaznaczono, że uprawnienie do wypowiedzenia się dotyczy oskarżonego „biorącego udział w rozprawie”.

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 389 KPK przez wskazanie, kto odczytuje protokoły poprzednio złożonych wyjaśnień. Podobnie jak w przypadku protokołów zeznań złożonych przez świadka (art. 391 § 1 i 1a KPK), protokoły wyjaśnień oskarżonego odczytuje strona (art. 389 § 1 i 2 KPK). Określa się też, że tylko w „odpowiednim” zakresie, choć w art. 391 § 1 i 1a KPK używa się zwrotu w „niezbędnym” zakresie.

W art. 389 § 1 i 2 KPK w projektowanej wersji nie wskazuje się, która strona jako pierwsza odczytuje protokół. Należy przyjąć, że tak jak w przypadku protokołów przesłuchania świadka, czyni to strona, na której wniosek dowód został dopuszczony (art. 167 § 1 KPK). Przeprowadzenie dowodu z protokołu poprzednio złożonych wyjaśnień wiąże się z wnioskiem o przesłuchanie oskarżonego w związku z żądaniem wezwania lub zawiadomienia o terminie rozprawy zawartym w akcie oskarżenia (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). Systemowe odwołanie się do art. 167 § 1 KPK pozwala stwierdzić, że jako pierwszy protokół przesłuchania oskarżonego w warunkach art. 389 § 1 i 2 KPK odczytuje oskarżyciel publiczny, a następnie – pozostałe strony. Wspomniany projekt przewiduje też możliwość odczytania protokołów wyjaśnień oskarżonego przez sąd w okolicznościach wskazanych w art. 389 § 3 i 4 KPK. Proponuje się więc uregulowanie tej kwestii tak samo jak w przypadku odczytania protokołów zeznań świadka (art. 391 § 1b i 1c KPK). W tym zakresie pozostają aktualne uwagi przedstawione poniżej do art. 391 KPK odnośnie do przeprowadzenia dowodu z protokołu zeznań świadka. Jedynie w przypadku odczytania na rozprawie protokołu przesłuchania oskarżonego nie przewiduje się regulacji podobnej do art. 391 § 1d KPK, gdyż te protokoły znajdują się w aktach postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi z aktem oskarżenia (art. 334 § 1 pkt 2 KPK). Jednak w wypadku odczytania przez sąd protokołu złożonych wyjaśnień brak jest regulacji zobowiązującej przewodniczącego do umożliwienia oskarżonemu wypowiedzenia się co do jego treści i wyjaśnienia zachodzących sprzeczności. Kwestia ta jest uregulowana w art. 389 § 2 KPK, przy czym projekt zmienia treść tego przepisu i nie przewiduje unormowania w tym przed-

²⁰ Por. wyr. SN z dnia 19.2.1982 r., Rw 43/82, OSNKW 1982, z. 4-5, poz. 26.

miocie. Należy jednak zauważyć, że w wypadku odczytania protokołu przez stronę, w art. 389 § 1 zd. 2 KPK zawarte zostało zobowiązanie do umożliwienia oskarżonemu wypowiedzenia się co do jego treści i wyjaśnienia zachodzących sprzeczności. Chodzi tu o „umożliwienie”, a nie „wezwanie”, gdyż jest to uprawnienie oskarżonego do wypowiedzenia się. Widoczna jest tu więc luka, którą trzeba byłoby wypełnić, stosując *per analogiam* unormowanie zawarte w art. 389 § 1 zd. 2 KPK w projektowanej wersji w wypadku, gdy sąd odczytuje protokół wyjaśnień złożonych przez oskarżonego.

W § 3 wyraźnie uregulowano podstawę odczytania wyjaśnień współoskarżonego, który zmarł. Dotychczas w literaturze i orzecznictwie kwestia ta budziła wątpliwości. Wprowadzenie tej regulacji jest wyrazem akceptacji poglądu, według którego z art. 389 § 1 KPK przed nowelizacją należało wyprowadzić podstawę do takiego odczytania (arg. *a maiori ad minus*)²¹.

Projekt nowelizacji zmienia numerację tego przepisu na § 5.

1.37. Art. 391 KPK

W tym przepisie dokonano szeregu zmian o różnym charakterze. Wprowadzono bowiem zmiany porządkujące podstawy odczytania protokołów poprzednio złożonych przez świadka zeznań, a także zmiany zasadnicze odnoszące się do czynności odczytania tych protokołów na rozprawie.

Zmiana o charakterze porządkującym polega na zgrupowaniu w dwóch odrębnych jednostkach redakcyjnych (§ 1 i § 1a) podstaw odczytania protokołów zeznań poprzednio złożonych przez świadka. Kryterium podziału stanowi kwestia stawiennictwa świadka na rozprawę. Pierwsza grupa tych przyczyn jest związana z koniecznością odczytania protokołów poprzednio złożonych zeznań pomimo stawiennictwa świadka na rozprawę. Druga natomiast wiąże się z niestawieniem świadka na rozprawę. W związku z tym **w art. 391 § 1 KPK znalazły się tylko podstawy odczytania protokołów zeznań świadka obecnego na rozprawie, zaś w dodanym § 1a zamieszczono podstawy do odczytania protokołów zeznań z powodu niestawiennictwa świadka na rozprawę**. Dotychczas wszystkie te podstawy były zamieszczone w jednym przepisie, tj. art. 391 § 1 KPK.

Zasadnicza zmiana art. 391 KPK odnosi się do czynności odczytania protokołów zeznań poprzednio złożonych przez świadka, gdy zachodzi jedna z podstaw wskazanych w § 1 lub § 1a. Zmiana ta jest konsekwencją przyjętej w art. 167 § 1 KPK zasady, że w postępowaniu sądowym dowody przeprowadzane są przez strony, a tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, przez sąd. Dlatego też, zgodnie z § 1 i § 1a, **strona odczytuje na rozprawie protokoły zeznań poprzednio złożonych przez świadka**. W tym zakresie jest to istotna zmiana zwiększająca kontradyk-

²¹ Por. wyr. SN z dnia 6.12.2006 r., III KK 181/06, OSNKW 2007, z. 2, poz. 16.

toryjność rozprawy głównej. Dotychczas art. 391 § 1 KPK zawierał sformułowanie „wolno” odczytać. Zwrot ten w powiązaniu z art. 366 § 1 KPK, który wymagał od przewodniczącego rozprawy czuwania, aby zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności sprawy, był interpretowany jako jego obowiązek odczytania tych protokołów w wypadku zaistnienia jednej z podstaw tam wskazanych. Natomiast obecnie tylko w wypadkach wskazanych w ustawie, tj. w § 1b *in fine* i § 1c, odczytanie protokołów zeznań świadków może nastąpić z urzędu.

W § 1 i § 1a wprowadzono zasadę, że to strona odczytuje protokoły przesłuchania świadków. Oczywiście jest jednak, że może to nastąpić tylko pod warunkiem, że zachodzi jedna ze wskazanych w tych przepisach podstaw do odczytania. W związku z tym pojawia się pytanie, czy organ procesowy powinien kontrolować spełnienie tego warunku, a więc czy odczytanie protokołów przez stronę wymaga jego „zezwoleń”. Rozstrzygając tę kwestię, należy wyjść od stwierdzenia, że odczytanie protokołów zeznań świadków w warunkach § 1 i § 1a jest czynnością dowodową polegającą na przeprowadzeniu przez stronę dowodu z protokołu przesłuchania. Zgodnie zaś z art. 167 § 1 zd. 1 *in fine* KPK przeprowadzenie dowodu na rozprawie przez stronę wymaga uprzedniego jego dopuszczenia przez prezesa sądu, przewodniczącego lub sąd. Prowadzi to do stwierdzenia, że strona przed odczytaniem protokołu powinna wystąpić do sądu o dopuszczenie tego dowodu. Wniosek w tym przedmiocie powinien wskazywać podstawę do odczytania, protokół, jaki zamierza odczytać, oraz określać zakres jego odczytania. Strona może to uczynić w sposób niesformalizowany przez złożenie oświadczenia, że w związku z zaistnieniem jednej z podstaw wskazanych w § 1 i § 1a chciałaby odczytać protokół przesłuchania świadka w określonym zakresie. W związku z tym pojawia się pytanie, który z organów procesowych wymienionych w art. 167 § 1 zd. 1 KPK jest właściwy do podjęcia decyzji w tym przedmiocie. W tej kwestii należy odwołać się do art. 368 KPK. Na podstawie tego przepisu należy stwierdzić, że o dopuszczeniu dowodu z protokołu przesłuchania świadka na wniosek strony, któremu inna strona się nie sprzeciwiła, rozstrzyga przewodniczący, a w innych przypadkach sąd wydaje postanowienie. Przed wydaniem decyzji przewodniczący rozprawy powinien umożliwić pozostałym stronom wypowiedzenie się (art. 367 § 1 KPK). Brak sprzeciwu uprawnia przewodniczącego rozprawy do wydania zarządzenia o odczytaniu protokołu. Może to nastąpić w sposób niesformalizowany poprzez „zezwoleń” stronie na odczytanie protokołu przesłuchania. W tej kwestii aktualny pozostaje pogląd Sądu Najwyższego, że wniosek strony o ujawnienie na rozprawie zeznań świadka złożonych w toku postępowania przygotowawczego stanowi wniosek dowodowy. W związku z tym oddalić taki wniosek może tylko sąd w drodze postanowienia na podstawie art. 170 KPK²². Wyda-

nie tego orzeczenia powinno nastąpić w wypadku niestwierdzenia podstaw wymienionych w § 1 i § 1a do odczytania protokołu. W takiej sytuacji przeprowadzenie dowodu jest niedopuszczalne (art. 170 § 1 pkt 1 KPK). W szczególności może to nastąpić w sytuacji, gdy brak będzie podstaw wymienionych w § 1a do odstąpienia od bezpośredniego przesłuchania świadka albo gdy sąd uzna za konieczne przesłuchanie świadka przez sędziego wyznaczonego ze swojego składu lub przez sąd wezwany w trybie art. 396 § 2 KPK. W związku z tym ostatnim przepisem trzeba zauważyć, że sędzia wyznaczony lub sąd wezwany może przeprowadzić także inny dowód, którego potrzeba wyłoni się w toku czynności wskazanej w § 2 (art. 396 § 4 KPK). Przepis ten nie został znowelizowany. Pojawia się wobec tego pytanie o wzajemną relację pomiędzy art. 396 § 4 KPK a art. 167 § 1 zd. 3 KPK. Wykładnia systemowa art. 396 § 4 KPK prowadzi do wniosku, że przeprowadzenie z urzędu dodatkowego dowodu, gdy wyłoni się taka potrzeba w toku zleconej czynności dowodowej, może nastąpić przy uwzględnieniu warunków z art. 167 § 1 zd. 3 KPK.

W § 1 i § 1a nie zostało skonkretyzowane, która ze stron może odczytać protokół przesłuchania, a więc czy tylko strona, która złożyła wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka na rozprawie głównej, czy też każda strona. *Lege non distinguente* należy uznać, że protokół przesłuchania świadka może odczytać każda strona. Jednak w kontekście § 1 chodzi o stronę, która przesłuchuje świadka na rozprawie, a więc gdy na jej wniosek dowód ten został dopuszczony (art. 167 § 1 zd. 1 i art. 370 § 2 KPK). Zważywszy że chodzi tu o odczytanie protokołów złożonych poprzednio zeznań, to z reguły będą to zeznania świadków przesłuchanych w postępowaniu przygotowawczym. Oznacza to, że dowód z zeznań tych świadków będzie przeprowadzany przed sądem przez oskarżyciela (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). W związku z tym w pierwszej kolejności odczytanie protokołów w warunkach § 1 i § 1a powinno nastąpić przez oskarżyciela. Pozostałe strony mają prawo włączyć się do czynności przesłuchania i także złożyć wniosek o odczytanie protokołu w niezbędnym zakresie.

Z przepisów § 1 i § 1a wynika, że odczytanie protokołów zeznań przez stronę następuje w „niezbędnym zakresie”. W dotychczasowym art. 391 § 1 KPK użyty był zwrot w „odpowiednim zakresie”. Takim samym zwrotem posłużył się ustawodawca w art. 389 § 1 KPK. Zwrot „w niezbędnym zakresie” należy interpretować funkcjonalnie. Chodzi tu o taki zakres odczytania protokołu, który mieści się w granicach tezy dowodowej oraz dostosowany jest do podstawy jego odczytania. W § 1 i § 1a zostało dodatkowo podkreślone przez użycie słowa „jedynie”, że nie odczytuje się „całej” treści protokołu przesłuchania, a tylko odpowiednią jego część. W wypadku podstaw wskazanych w § 1 oznacza to konieczność odczytania zeznań tylko w tym fragmencie, w którym zeznania są odmienne od składanych, albo tylko w tej części, w której poprzed-

²² Por. wyr. SN z dnia 19.2.1982 r., Rw 43/82, OSNKW 1982, z. 4-5, poz. 26.

nich zeznań świadek obecnie nie pamięta. Aktualny w związku z tym pozostaje pogląd Sądu Najwyższego, że odczytanie całości zeznań świadka, który stawiał się na rozprawę bez uprzedniego wysłuchania jego zeznań co do okoliczności sprawy, narusza zasadę bezpośredniości i nie znajduje podstawy prawnej²³. W wypadku podstaw wskazanych w § 1a odczytanie protokołów „w niezbędnym zakresie” oznacza odczytanie tylko tych zeznań, które mogą mieć znaczenie w sprawie.

Odczytanie protokołu przesłuchania świadka w warunkach § 1 i § 1a powinno zostać odnotowane w protokole rozprawy głównej (arg. z art. 391 § 1 *in fine* KPK w zw. z art. 148 § 1 pkt 2 *in principio* KPK).

W § 1 dodano zd. 2, zgodnie z którym po odczytaniu odpowiedniego fragmentu protokołu strona umożliwia świadkowi wypowiedzenie się co do jego treści i wyjaśnienie zachodzących sprzeczności. Przepis ten będzie miał zastosowanie wtedy, gdy to strona odczytuje protokoły zeznań. Wówczas po odczytaniu strona powinna wezwać świadka do wypowiedzenia się w tych kwestiach. Natomiast pozostawiony został § 3, który odsyła do odpowiedniego stosowania art. 389 § 2 KPK. Odesłanie do tego przepisu oznacza z kolei, że to przewodniczący rozprawy, po odczytaniu protokołu, umożliwia świadkowi wypowiedzenie się co do jego treści i wyjaśnienie zachodzących sprzeczności. Przepis § 3 będzie miał zastosowanie w sytuacji określonej w art. 391 § 1b *in fine* i 1c KPK, a więc gdy sąd z urzędu odczytuje zeznania świadka.

W § 1 zd. 3 wyłączono stosowanie art. 394 § 2 KPK. Jednak już z treści § 1 zd. 2 wynika, że skoro po odczytaniu protokołu strona powinna zwrócić się do świadka o wyjaśnienie określonych kwestii, to oczywiście jest, że nie można tego uczynić, nie odczytując najpierw treści jego poprzednio złożonych zeznań. Wyklucza to stosowanie art. 394 § 2 KPK poprzez odstąpienie od odczytania protokołu przesłuchania i uznanie go za ujawniony. Jednak ustawodawca zdecydował się wprost uregulować tę kwestię, stanowiąc, że w wypadkach określonych w § 1 zd. 1 przepis art. 394 § 2 KPK nie ma zastosowania. Oznacza to, że **w razie zaistnienia jednej z podstaw wskazanych w § 1 nie można poprześcić na uznaniu tych protokołów za ujawnione bez odczytania**. Natomiast art. 394 § 2 KPK może mieć zastosowanie w wypadku zaistnienia podstaw do odczytania protokołów przesłuchania świadka wskazanych w § 1a.

W § 1a zgrupowano podstawy do odczytania protokołów zeznań świadka, gdy nie stawiał się na rozprawę. Z przepisu tego wynika, że wówczas strona odczytuje w niezbędnym zakresie treść protokołów. W § 1a nie wyłączono, tak jak w § 1 zd. 3, stosowania art. 394 § 2 KPK. Oznacza to możliwość odstąpienia od odczytania tych zeznań przez stronę i wystąpienie do sądu o uznanie ich za ujawnione bez odczytania. W tym zakresie ma więc zastosowanie art. 394

§ 2 KPK. W konsekwencji **strona, która zamierza odczytać zeznania świadka w warunkach § 1a, może od tej czynności odstąpić, wnosząc, aby sąd na podstawie art. 394 § 2 KPK uznał te zeznania za ujawnione bez odczytania**.

Projekt nowelizacji przewiduje zmianę treści art. 391 § 1a KPK przez zastąpienie zwrotu „prezes sądu zaniechał wezwania świadka na podstawie art. 333 § 2” sformułowaniem „przewodniczący zaniechał wezwania świadka na podstawie art. 333 § 2”. Chodzi tu o właściwe wskazanie organu, który podejmuje decyzję o zaniechaniu wezwania świadka na rozprawę na wniosek oskarżyciela publicznego zawarty w akcie oskarżenia (art. 333 § 2 KPK). Nowelizacja zmienia treść art. 350 § 2 KPK. Z przepisu tego wynika, że zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy wydaje nie prezes sądu, ale przewodniczący składu orzekającego. Wobec tego ten organ procesowy decyduje o zaniechaniu wezwania świadka na rozprawę.

W dodanym § 1b wprowadzono pierwszy wyjątek od zasady wyrażonej w § 1 i § 1a, że to strona odczytuje protokoły zeznań poprzednio złożonych przez świadka. Przepis § 1b wiąże czynność odczytania przez sąd protokołów przesłuchania świadka z czynnością zadawania przez sąd pytań temu świadkowi. Oznacza to, że przepis ten odnosi się tylko do podstaw odczytania protokołów z § 1. W trybie § 1b czynność odczytania ma charakter posiłkowy, gdyż dokonywana jest w związku z zadawaniem pytań.

W § 1b posłużono się skrótem myślowym, gdyż mówi się w nim, że: „sąd, zadając pytanie, może odczytać protokół”. Użyte tu określenie „sąd” należy odczytać w kontekście forum, do którego przepis ten się odnosi. Chodzi tu o rozprawę główną, na której sąd może też orzekać w składzie kolegalnym. Wówczas każdy z członków składu orzekającego ma prawo zadawania pytań osobom przesłuchiwanym (art. 370 § 1 *in fine* KPK w zw. z art. 171 § 2 KPK). Użyte tu określenie „sąd” jest pojęciem zbiorczym, które należy odnieść do przewodniczącego oraz pozostałych członków składu orzekającego. Ponadto dosłowne odczytanie treści § 1b wskazuje, że jednocześnie z zadaniem pytania można odczytać protokół. Oczywiście nie jest to możliwe. Odczytanie protokołu następuje po zadaniu pytania i jest związane z treścią udzielonej odpowiedzi, chyba że świadek bezpodstawnie odmówił zeznań w tym zakresie. Dalej, rozwijając ten skrót myślowy, trzeba wskazać, że odczytanie protokołów przez sąd może nastąpić tylko w wypadku zaistnienia jednej z podstaw wymienionych w § 1. Jednak, jak wynika z treści § 1b, nie jest to wystarczające do dokonania tej czynności. Przepis ten wymaga jeszcze spełnienia dwóch dodatkowych warunków. Pierwszy to stwierdzenie, że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, o którym mowa w art. 171 § 2 KPK (§ 1b *in principio*). Drugi to uznanie, że okoliczność będąca przedmiotem przesłuchania nie może być ustalona w inny sposób (§ 1b *in medio*). Ten ostatni warunek ma podkreślić, że chodzi tu o sytuację nadzwyczajną, gdy innymi środkami dowo-

²³ Por. wyrok SN z dnia 13.2.1974 r., I KR 300/73, OSNKW 1974, z. 6, poz. 118.

dowymi nie można ustalić ważnej okoliczności, np. przez przesłuchanie innego świadka. Zgodnie z § 1 odczytanie protokołu powinno nastąpić jedynie w niezbędnym zakresie. Po odczytaniu odpowiednie zastosowanie ma art. 389 § 2 KPK, który zobowiązuje przewodniczącego do umożliwienia świadkowi ustosunkowania się do odczytanych zeznań (§ 3). Jednak w projekcie nowelizacji zmienia się treść art. 389 § 2 KPK, ale nie przewiduje się uregulowania kwestii zobowiązania przewodniczącego do umożliwienia oskarżonemu po odczytaniu protokołu wypowiedzenia się co do jego treści. Pozostawienie w art. 391 § 3 KPK odesłania do art. 389 § 2 KPK, gdy projektuje się zmianę jego treści, staje się bezprzedmiotowe, a brak jest odpowiednika tego przepisu w proponowanej wersji art. 389 KPK. Występuje wobec tego luka, którą należałoby wypełnić, stosując *per analogiam* art. 389 § 1 zd. 2 KPK w projektowanej wersji.

Z przepisu § 1b wynika, że **o odczytaniu protokołu zeznań decyduje sąd**, a więc **w formie postanowienia**. W orzeczeniu tym należy wskazać jego podstawę prawną, tj. art. 391 § 1b KPK, zaś samo rozstrzygnięcie może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd postanowił odczytać protokół zeznań świadka w określonym zakresie. Taka formuła postanowienia w sposób konkludentny stanowi też rozstrzygnięcie o dopuszczeniu z urzędu dowodu z protokołu przesłuchania. Wobec tego **postanowienie to nie wymaga uzasadnienia** (art. 98 § 3 *in principio* KPK).

W dodanym § 1c wprowadzono drugi wyjątek od zasady wyrażonej w § 1 i § 1a, że to strona odczytuje protokoły zeznań świadka. Chodzi tu o przypadki określone w art. 167 § 1 zd. 2 lub 3 KPK lub w art. 167 § 2 KPK, gdyż wówczas sąd działa z urzędu (§ 1c *in fine*). Należy więc krótko je omówić.

Przepis art. 167 § 1 zd. 2 KPK w omawianym układzie procesowym dotyczy dwóch sytuacji. Pierwsza, w której sąd z urzędu może odczytać protokoły przesłuchania w razie niestawiennictwa strony, na której wniosek został dopuszczony dowód z zeznań świadka, ale odczytanie tych zeznań następuje tylko w granicach tezy dowodowej. W tym zakresie zastosowanie art. 167 § 1 zd. 2 KPK będzie różne w zależności od trybu postępowania oraz postaci oskarżenia. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu zwyczajnym, gdy akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, przepis ten będzie miał zastosowanie w sytuacji, gdy nie stawiła się inna strona niż oskarżyciel publiczny, skoro jego udział w rozprawie głównej jest obowiązkowy (art. 46 KPK). W tych sprawach w związku z wniesieniem aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego z reguły w wyodrębnionym zbiorze dokumentów dołączonym do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi będą znajdowały się protokoły zeznań świadków, których oskarżyciel publiczny zgłosił do przesłuchania na rozprawie, a zatem będzie to dowód dopuszczony na wniosek oskarżyciela publicznego. Odczytanie więc protokołów przesłuchania tych świadków z urzędu w trybie art. 167 § 1 zd. 2 KPK w związku z niestawiennictwem

innej strony niż oskarżyciel publiczny będzie bardzo rzadkie. Przykładowo może dotyczyć takiej sytuacji, gdy świadek został przesłuchany po raz pierwszy na rozprawie na wniosek innej strony niż oskarżyciel publiczny, ale wydany wyrok został uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania, zaś na rozprawę, na którą ponownie został wezwany ten świadek, nie stawiła się strona, na której wniosek dowód ten został dopuszczony. Natomiast w rozważanym tu zakresie art. 167 § 1 zd. 2 KPK będzie miał szersze zastosowanie w postępowaniu wszczętym przez subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego, gdy nie stawi się on na rozprawę, a wnioskuje o przesłuchanie świadka, który składał już zeznania w postępowaniu przygotowawczym w tej sprawie lub przed sądem w tej lub innej sprawie, albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Podobna sytuacja może wystąpić w trybie przyspieszonym w wypadku niestawiennictwa oskarżyciela publicznego, którego udział w rozprawie nie jest obowiązkowy (art. 517a § 2 KPK).

Druga sytuacja, której dotyczy art. 167 § 1 zd. 2 *in fine* KPK, to odczytanie przez sąd z urzędu protokołów zeznań świadka pomimo stawiennictwa strony, na której wniosek dowód ten został dopuszczony, ale tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Może to być sytuacja związana z brakiem aktywności oskarżonego co do odczytania protokołów zeznań świadka w granicach tezy dowodowej, gdy ich treść ma znaczenie w sprawie.

Przepis o art. 167 § 1 zd. 3 KPK w omawianym tu układzie procesowym stanowi podstawę odczytania przez sąd z urzędu protokołów przesłuchania świadka w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Chodzi tu o sytuację, gdy sąd z urzędu przeprowadza dowód z zeznań świadka. Przepis ten może także stanowić podstawę odczytania z urzędu protokołów zeznań świadka poza granicami tezy dowodowej, a więc w szerszym zakresie niż wynika z wniosku dowodowego strony. Przykładowo, sąd na podstawie tego przepisu może z urzędu odczytać protokoły zeznań w innym zakresie, a nawet inne protokoły zeznań świadka niż odczytane przez stronę, wychodząc poza granice tezy dowodowej.

Przepis art. 167 § 2 KPK w omawianym tu układzie procesowym dotyczy spraw, w których postępowanie sądowe zostało wszczęte z urzędu. W tym postępowaniu nie mają zastosowania reguły przeprowadzania dowodów wynikające z art. 167 § 1 KPK. Oznacza to, że protokoły przesłuchania świadków sąd odczytuje z urzędu w wypadku zaistnienia podstaw z § 1 i § 1a.

Na podstawie § 1c treść protokołów może być „ujawniona”, natomiast w § 1b mowa jest o „odczytaniu” protokołu. Użycie zwrotu „ujawnić” w kontekście tego przepisu odnosi się do sposobu przeprowadzenia dowodu z protokołu przesłuchania świadka. Przepis § 1c ma bowiem zastosowanie zarówno w wypadkach wskazanych w § 1, jak i § 1b. W przypadkach określonych w § 1 „ujawnienie” protokołów zeznań następuje tylko przez ich odczytanie, gdyż

nie stosuje się art. 394 § 2 KPK. Natomiast w przypadkach określonych w § 1 b „ujawnienie” protokołów zeznań może polegać zarówno na ich odczytaniu, jak i na uznaniu za ujawnione bez odczytania na podstawie art. 394 § 2 KPK.

W § 1 c określono też sposób i zakres ujawnienia protokołów zeznań przez odesłanie do § 1 i § 1a. Oznacza to, że zakres ujawnienia protokołów przez sąd z urzędu powinien być taki sam, jak w wypadku przeprowadzenia tego dowodu przez stronę, a więc „jedynie w niezbędnym zakresie”. W przypadkach określonych w art. 167 § 1 zd. 2 i 3 KPK dotyczy to zarówno sytuacji, gdy sąd ujawnia protokoły w granicach, jak i poza granicami tezy dowodowej. **Zakres ujawnienia protokołu przesłuchania powinien zostać odnotowany w protokole rozprawy głównej** (art. 148 § 1 pkt 2 *in principio* KPK). Dotyczy to zarówno sytuacji, gdy protokół podlega odczytaniu, jak i tej, gdy został ujawniony bez odczytania. Natomiast sposób ujawnienia odnosi się do odczytania protokołów w przypadku § 1 albo też do możliwości uznania tych protokołów za ujawnione bez odczytania w przypadku § 1a.

W § 1 d uregulowano kwestię „techniczną” dotyczącą włączenia do akt sprawy sądowej ujawnionych na rozprawie protokołów przesłuchania świadka. Przepis ten należy powiązać z art. 334 § 3 KPK, z którego wynika, że protokoły przesłuchania świadków, których wezwania na rozprawę żąda oskarżyciel, przekazuje się sądowi w wyodrębnionym zbiorze dokumentów. Łączne odczytanie tych przepisów prowadzi do wniosku, że zbiór protokołów, o którym mowa w art. 334 § 3 KPK, stanowi załącznik do akt postępowania przygotowawczego przekazanych sądowi wraz z aktem oskarżenia. Wyodrębnienie tych protokołów wynika z tego, że nie stanowią one dowodów, o których przeprowadzenie wnosi na rozprawie oskarżyciel, gdyż zgodnie z zasadą bezpośredniości i zasadą kontrydiktoryjności takimi dowodami będą zeznania świadków przesłuchanych w postępowaniu przygotowawczym, o których ponowne przesłuchanie przed sądem wnosi oskarżyciel (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). Stąd też protokoły ich przesłuchań sporządzone w postępowaniu przygotowawczym stanowią odrębny zbiór dokumentów, z którego będzie można skorzystać, ale pod warunkiem, że w postępowaniu sądowym zaistnieją podstawy do ujawnienia tych protokołów, co może nastąpić tylko w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 391 § 1 i 1a KPK, art. 392 § 1 KPK). Dopiero więc ujawnienie tych protokołów na rozprawie powoduje, że stają się one częścią materiału dowodowego mogącego stanowić podstawę dowodową wyroku (art. 410 KPK). W takiej sytuacji przepis § 1 d wymaga ich włączenia do akt sprawy sądowej. **W praktyce powinno to oznaczać „fizyczne” przeniesienie protokołu przesłuchania świadka ze zbioru dokumentów i zamieszczenie go w aktach sprawy sądowej przed protokołem rozprawy, na której został on ujawniony.**

Z § 1 d *in principio* wynika, że włączenie protokołu przesłuchania do akt sprawy sądowej następuje w związku z jego „ujawnieniem” na rozprawie.

Zwrot ten obejmuje zarówno sytuację, gdy protokół przesłuchania świadka został odczytany (§ 1), jak i gdy uznano go za ujawniony bez odczytania (art. 391 § 1a KPK w zw. z art. 394 § 2 KPK). Ponadto przepis ten ma zastosowanie, gdy to strona odczytuje protokół, jak i wtedy, gdy sąd z urzędu dokonuje tej czynności.

W § 1 d *in fine* nałożono na sąd wymóg zaznaczenia zakresu, w którym protokół odczytano. Zwrot „odczytano” należy odnieść do przypadków odczytania protokołu przesłuchania zarówno przez stronę, jak i przez sąd z urzędu. Literalna wykładnia tego przepisu wskazuje, że nie dotyczy on sytuacji, gdy protokół został ujawniony bez odczytania (art. 394 § 2 KPK). Zauważyć jednak należy, że uznanie protokołu za ujawniony bez odczytania może mieć miejsce tylko w wypadku, gdy podlega on odczytaniu, zaś odczytanie protokołu następuje jedynie „w niezbędnym zakresie”. Tym samym uznanie protokołu za ujawniony bez odczytania może nastąpić tylko w takim zakresie, w jakim podlega on odczytaniu. Przepis art. 394 § 2 KPK wprowadza jedynie uproszczony sposób przeprowadzenia dowodu z dokumentu w postaci protokołu przesłuchania, który nie wpływa na zakres jego przeprowadzenia. Można więc uznać, że tylko ze względów stylistycznych użyto w tym przepisie określenia „odczytanie”, aby uniknąć powtórzenia słowa „ujawnienie”.

Zawarty w § 1 d wymóg zaznaczenia przez sąd zakresu ujawnienia protokołu powinien zostać zrealizowany przez dokonanie stosownej adnotacji w protokole rozprawy głównej (art. 148 § 1 pkt 2 *in principio* KPK).

Wykładnia systemowa – *a rubrica* – przepisu § 1 d wskazuje, że dotyczy on ujawnienia protokołów w warunkach określonych w § 1 i § 1a-c. Trzeba jednak zauważyć, że odczytanie protokołów przesłuchania świadka na rozprawie może nastąpić także na podstawie art. 392 § 1 KPK. W takim przypadku protokół przesłuchania świadka z postępowania przygotowawczego umieszczony jest także w odrębnym zbiorze dokumentów, skoro oskarżyciel publiczny wnioskuje w akcie oskarżenia o bezpośrednie przesłuchanie świadka na rozprawie (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). Dlatego też w wypadku ujawnienia protokołu przesłuchania świadka na podstawie art. 392 § 1 KPK powinien on również zostać włączony do akt sprawy sądowej, gdyż stanowi materiał dowodowy ujawniony na rozprawie głównej (art. 410 KPK). Do tej sytuacji ma więc także zastosowanie § 1 d.

1.38. Art. 392 § 1 KPK (projekt nowelizacji)

Projektowana zmiana art. 392 § 1 *in principio* KPK polega na zastąpieniu zwrotu „sąd” słowem „wolno”. Chodzi tu o dostosowanie treści tego przepisu do zasady wyrażonej w art. 167 § 1 KPK. Wynika z niej, że sąd na rozprawie nie przeprowadza dowodów, tylko strony przeprowadzają dowody przed sądem. Użyty tu zwrot „wolno” nie wskazuje podmiotu, który powinien odczytać pro-

tookoły przesłuchania świadków i oskarżonych. Jednak systemowe powiązanie tego przepisu z art. 167 § 1 zd. 1 KPK prowadzi do stwierdzenia, że przeprowadza go strona, na której wniosek został zgłoszony dowód z zeznań świadka lub wyjaśnień oskarżonego. Chodzi tu głównie o sytuację procesową, w której dowód z zeznań świadka został zawnioskowany w akcie oskarżenia do przeprowadzenia na rozprawie (art. 333 § 1 pkt 1 KPK). Pomimo tego na wniosek strony lub z inicjatywy sądu, gdy sąd uzna, że bezpośrednio przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a żadna z obecnych stron się temu nie sprzeciwia, można odstąpić od przesłuchania, np. w wypadku niestawiennictwa świadka na rozprawę. Wówczas strona, która złożyła wniosek dowodowy o przesłuchanie, przeprowadza też dowód z protokołu przez jego odczytanie. Na podstawie art. 394 § 2 KPK można jednak odstąpić od odczytania i uznać ten protokół za ujawniony w całości lub w części.

1.39. Art. 393 § 1 i 3 KPK

W § 1 rozszerzono zakaz odczytywania notatek urzędowych na rozprawie, obejmując nim notatki, o których mowa w art. 311 § 5 KPK. Chodzi tu o sytuację opisaną w zd. 1 tego przepisu, który dotyczy dokumentowania przez Policję czynności rozpytania świadka w formie notatki urzędowej. Wykładnia *a rubrica* z art. 311 § 1 KPK prowadzi do wniosku, że § 5 odnosi się tylko do notatki urzędowej sporządzonej podczas śledztwa. Natomiast ustalenie zakresu zakazu odczytania notatki urzędowej wymaga dokonania interpretacji art. 311 § 5 KPK w powiązaniu z § 4 i § 2 tego przepisu. W pierwszej kolejności należy poddać analizie § 2 w kontekście § 4 w związku z § 5. Łączne odczytanie tych przepisów prowadzi do wniosku, że art. 311 § 5 KPK dotyczy sytuacji, gdy prokurator powierzył Policji prowadzenie śledztwa w określonym zakresie albo dokonanie poszczególnych czynności śledztwa. Jednak zgodnie z § 4 Policja może dokonać także innych czynności. W wypadku, gdy poza zakresem powierzonego śledztwa lub poza dokonaniem poszczególnych czynności wyłoni się potrzeba przesłuchania świadka, Policja może utrwalić jego wypowiedzi w formie notatki urzędowej. Wówczas stanowi to dla prokuratora informację co do potrzeby przesłuchania osoby rozpytanej w charakterze świadka. W wypadku odstąpienia od przesłuchania notatka urzędowa sporządzona warunkach art. 311 § 5 KPK nie może zostać odczytana na rozprawie (art. 393 § 1 *in fine* KPK), ponieważ nie stanowi dowodu co do treści zawartej w niej wypowiedzi (art. 174 KPK).

W § 1, pomimo jego nowelizacji, nie wskazano „kto” na rozprawie odczytuje dokumenty. W art. 393 KPK używa się bowiem bezosobowego zwrotu „wolno” (§ 1-2 i 4) albo „mogą” (§ 3), co budzi wątpliwości interpretacyjne. Przed rozstrzygnięciem tej kwestii należy wyjść od stwierdzenia, że odczytanie w warunkach art. 393 KPK wskazanych tam dokumentów jest czynnością dowodową

polegającą na przeprowadzeniu na rozprawie dowodów z dokumentów przez ich ujawnienie w formie odczytania (art. 410 KPK). W konsekwencji przed dokonaniem tej czynności dowód z dokumentu powinien zostać dopuszczony (arg. z art. 167 § 1 zd. 1 i art. 405 KPK). Jednak w kontekście art. 393 KPK odczytanie dokumentu albo uznanie go za ujawniony bez odczytania (art. 394 § 1 i 2 KPK) oznacza w sposób konkludentny dopuszczenie tego dowodu. Zachodzi jednak pytanie, czy następuje to z urzędu, czy na wniosek strony. Wykładnia systemowa art. 393 KPK prowadzi do stwierdzenia, że dowód z dokumentu przeprowadzany jest na ogólnych zasadach wynikających z art. 167 § 1 KPK. Przepis art. 393 KPK należy ponadto powiązać z art. 333 § 1 pkt 2 KPK, z którego wynika, że zawarty w akcie oskarżenia wykaz dowodów z dokumentów, których oskarżyciel domaga się odczytania na rozprawie, stanowi wniosek dowodowy. W konsekwencji może on zostać uwzględniony lub oddalony (art. 170 § 1 KPK). Zastosowanie art. 393 KPK oznacza uwzględnienie wniosku dowodowego oskarżyciela zawartego w akcie oskarżenia i dopuszczenie wskazanych tam dowodów z dokumentów, zaś sposób ich przeprowadzenia polega na odczytaniu.

Przechodząc do kwestii podmiotu, który na rozprawie odczytuje dokumenty, należy stwierdzić, że wykładnia językowa art. 393 KPK nie pozwala na rozstrzygnięcie tego zagadnienia. Odwołanie się do wykładni systemowej wskazuje na konieczność uwzględnienia przy interpretacji tego przepisu ogólnych zasad przeprowadzania dowodów przed sądem, unormowanych w art. 167 § 1 KPK. Natomiast wykładnia funkcjonalna art. 393 KPK wymaga zwrócenia uwagi na potrzebę realizacji reguł kontrydiktoryjności, które wynikają z art. 167 § 1 KPK, a zwłaszcza przyjętego tam założenia, że dowody przed sądem przeprowadza strona, na której wniosek dowód został dopuszczony. W wypadku dokumentu przeprowadzenie tego dowodu polega co do zasady na jego odczytaniu (art. 393 KPK). W oparciu o wykładnię systemową i funkcjonalną należy stwierdzić, że **dowód z dokumentu przeprowadza przed sądem strona, na której wniosek dowód ten został dopuszczony, poprzez jego odczytanie**. W związku tym trzeba przyjąć, że dowody z dokumentów wskazane w wykazie dowodów zamieszczonym w akcie oskarżenia odczytuje na rozprawie oskarżyciel. Natomiast gdy wniosek o dopuszczenie dowodu z dokumentu złożyła inna strona i został on uwzględniony, to strona odczytuje ten dokument. Jednak **przeprowadzenie dowodu z dokumentu na rozprawie może mieć uproszczoną formę polegającą na uznaniu dokumentu za ujawniony w całości lub w części bez odczytania w warunkach art. 394 § 1 i 2 KPK**. Po nowelizacji § 2 inna strona niż przeprowadzająca ten dowód może skutecznie wnosić o odczytanie wskazanych tam dokumentów tylko w przypadku, gdy nie miała możliwości zapoznania się z jego treścią. W wypadku dowodów z dokumentów zawnioskowanych w akcie oskarżenia do przeprowadzenia na rozprawie stronie trudno będzie

wyказать spełnienie tego warunku z uwagi na możliwości zapoznania się z nimi w postępowaniu sądowym (art. 156 § 1 KPK), a także w postępowaniu przygotowawczym (art. 321 § 1 KPK). Dlatego też **w zakresie dowodów z dokumentów zawioskowanych w akcie oskarżenia oskarżyciel, wykonując obowiązek ich przeprowadzenia przed sądem, powinien złożyć wniosek o uznanie tych dokumentów za ujawnione bez odczytania** (art. 394 § 1 i 2 KPK). **Wniosek taki oskarżyciel może sformułować już w akcie oskarżenia**, gdyż z art. 333 § 1 KPK wynika, że oprócz tezy dowodowej można też wskazać sposób przeprowadzenia dowodów. Trzeba jeszcze podnieść, że art. 394 § 1 i 2 KPK nie określa podmiotu uprawnionego do podjęcia decyzji o uznaniu wskazanych w nim dokumentów za ujawnione bez odczytania. Z kontekstu tego przepisu wynika, że chodzi tu o organ procesowy, a nie o stronę. Artykuł 394 § 1 i 2 KPK wprowadza bowiem odstępstwo od zasady ustności (art. 365 KPK w zw. z art. 393 KPK). Dlatego też **decyzja o zaniechaniu odczytania dokumentów powinna należeć do sądu**. Wobec tego strona, która przeprowadza przed sądem dowód z dokumentu, może złożyć wniosek o uznanie go za ujawniony bez odczytania w całości lub w części. Przed podjęciem decyzji w tym przedmiocie przewodniczący rozprawy powinien umożliwić pozostałym stronom wypowiedzenie się w tej kwestii (art. 367 § 1 KPK). **O uznaniu dokumentu za ujawniony bez odczytania sąd orzeka w formie postanowienia**.

W wypadku dopuszczenia z urzędu dowodu z dokumentu sąd przeprowadza na rozprawie ten dowód (art. 167 § 1 zd. 3 KPK). Sposób jego przeprowadzenia może polegać na odczytaniu przez przewodniczącego rozprawy (art. 393 KPK) albo, w warunkach art. 394 § 1 i 2 KPK, na uznaniu za ujawniony bez odczytania.

W § 3 rozszerzono zakres wprowadzenia do procesu dokumentów prywatnych. Dotychczas przepis ten zabraniał odczytywania takich dokumentów, gdy powstały poza postępowaniem karnym i dla jego celów (tzw. dowód intencjonalny, dowód z przeznaczenia). W znowelizowanym § 3 wyeliminowano zwrot „nie dla jego celów”. W związku z tym można odczytać na rozprawie dokumenty prywatne sporządzone także dla celów postępowania karnego. Wówczas jako dowód w sprawie dokument taki stanowić może podstawę wyroku (art. 410 KPK). Zawarty § 3 zwrot „poza postępowaniem karnym” trzeba odczytać jako „nie w ramach czynności tego postępowania”. Chodzi tu o dokumenty prywatne powstałe na zlecenie strony lub sporządzone przez stronę dla celów tego postępowania.

W § 3 wskazano jedynie przykładowo rodzaje dokumentów prywatnych w postaci oświadczeń, publikacji, listów oraz notatek. Oznacza to, że dopuszczalne jest odczytywanie wszelkich dokumentów prywatnych. Jednak ograniczenie w korzystaniu z dokumentów prywatnych w celu dowodowym wprowadził art. 168a KPK. W świetle tego przepisu niedopuszczalne jest prze-

prowadzenie i wykorzystanie dowodu w postaci dokumentu prywatnego uzyskanego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 KK. Ponadto zakres wykorzystania dokumentów prywatnych w procesie karnym ogranicza też art. 174 KPK. Przepis ten zawiera zakaz substytuowania dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub z zeznań świadka treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych. W związku z tym w ramach prywatnego gromadzenia dowodów strona nie może wykorzystać w procesie jako dokumentu prywatnego utrwalonego zapisu wypowiedzi osoby zamiast przeprowadzenia czynności jej przesłuchania przez organ procesowy. Także wszelkie formy oświadczeń składanych przez te osoby jako dokument prywatny nie mogą zastąpić dowodu z ich wyjaśnień lub zeznań. Nie ma jednak przeszkód w świetle art. 174 KPK, aby w wypadku sporządzenia dokumentu prywatnego zawierającego wypowiedź osoby, która została przesłuchana w charakterze oskarżonego albo świadka, ten dokument został odczytany na rozprawie i wykorzystany posiłkowo obok wyjaśnień lub zeznań. Podstawą odczytania tego dokumentu będzie wówczas art. 393 § 3 KPK. Natomiast inną kwestią jest zakres dowodowego wykorzystania takiego dokumentu prywatnego, co zależy od treści składanych wyjaśnień albo zeznań. Nie ma przeszkód do wykorzystania tego dokumentu, by potwierdzić lub uzupełnić wyjaśnienia lub zeznania. W takiej sytuacji treść dokumentu prywatnego ma na celu ustalenie rzeczywistej wiedzy oskarżonego lub świadka. Natomiast innego rodzaju sytuacja wystąpi w przypadku rozbieżności między wyjaśnieniami oskarżonego lub zeznaniami świadka a treścią dokumentu prywatnego – wówczas dokument prywatny może zostać odczytany w celu ich weryfikacji. Jednakże nie wydaje się dopuszczalne dokonanie ustaleń faktycznych na podstawie dokumentu prywatnego zawierającego odmienną treść wypowiedzi osoby w stosunku do złożonych przez nią wyjaśnień albo zeznań, gdyż byłoby to zastąpienie dowodu z wyjaśnień oskarżonego albo z zeznań świadka treścią tego dokumentu wbrew zakazowi z art. 174 KPK²⁴.

1.40. Art. 393a KPK

Nowelizacja tego przepisu polega na uzupełnieniu jego treści o podstawy odczytania protokołów zeznań świadka określone w art. 391 § 1a-c w związku z możliwością odczytania lub odtworzenia zapisów stenogramu albo rejestracji obrazu lub dźwięku. Dlatego też dodano art. 391 § 1a-c.

1.41. Art. 394 § 1a KPK (projekt nowelizacji)

Wprowadzenie tego przepisu wiąże się z propozycją dodania do art. 213 KPK § 1a, który nakłada na organy procesowe obowiązek uzyskania drogą elektroniczną z systemu teleinformatycznego ministra właściwego do spraw

²⁴ Por. post. SN z dnia 22.2.2007 r., V KK 183/06, LEX nr 274709, a także wyr. SN: z dnia 6.10.2009 r., II KK 83/09, LEX nr 532383; z dnia 28.6.2001 r., II KKN 412/98, LEX nr 51377.

finansów publicznych informacji dotyczącej stosunków majątkowych i źródeł dochodu oskarżonego, w tym prowadzonych i zakończonych postępowań podatkowych, na podstawie aktualnych danych znajdujących się w tym systemie. Wobec tego art. 394 § 1a KPK w projektowanej wersji zobowiązuje sąd do aktualizacji tych danych poprzez przeprowadzenie z urzędu dowodu określonego w art. 213 § 1a KPK, jeżeli od dnia otrzymania poprzedniej informacji upłynęło przynajmniej 12 miesięcy.

1.42. Art. 394 § 2 KPK

Nowelizacja § 2 zmierza do usprawnienia przeprowadzenia dowodów z dokumentów, wprowadzając odstępstwo od zasady ustności (art. 365 KPK). Chodzi tu o możliwość uznania protokołów i dokumentów podlegających odczytaniu na rozprawie za ujawnione w całości lub w części bez ich odczytania. Dotychczas było to uzależnione od stanowiska stron, gdyż wniosek o odczytanie dokumentu, poza przypadkiem wskazanym w art. 392 § 2 KPK, był wiążący, co mogło być wykorzystywane do przedłużenia postępowania sądowego. Artykuł 394 § 2 KPK nie zawierał bowiem przesłanek uwzględnienia wniosku strony o odczytanie dokumentów. Natomiast jego konstrukcja opiera się na swoistym domniemaniu, że dokumenty zgromadzone w aktach sprawy sądowej są stronom znane. Dlatego też wzgląd na szybkość i ekonomikę procesu uzasadnia odstąpienie od ich odczytania.

W wyniku nowelizacji w § 2 wprowadzono przesłankę odczytania dokumentów na wniosek strony w postaci braku możliwości zapoznania się z ich treścią. W konsekwencji to na stronie, która składa wniosek, spoczywa ciężar wykazania, że jest inaczej. Nie wystarczy tu jednak powołanie się na nieznamość dokumentów, ale na brak możliwości zapoznania się z ich treścią. Warunek ten ma więc charakter obiektywny i podlega ocenie organu procesowego, co następuje przez pryzmat przepisów umożliwiających stronom zapoznanie się z dokumentami. Chodzi tu o prawo wglądu do akt sprawy. W postępowaniu przygotowawczym taka możliwość istnieje w związku z czynnościami końcowego zapoznania się z materiałami tego postępowania (art. 321 § 1 KPK), a w postępowaniu sądowym – w całym jego toku (art. 156 § 1 KPK). Z przepisów tych wynika, że tylko od strony zależy, czy z tych możliwości skorzysta. Brak aktywności w tym zakresie – jeżeli nie wystąpiły przeszkody od strony niezależne – powoduje, że wniosek o odczytanie dokumentów nie stanowi przeszkody do uznania ich za ujawnione bez odczytania. Odwołanie się w § 2 *in fine* do odpowiedniego stosowania art. 392 § 2 KPK oznacza, że wniosek o odczytanie dokumentów będzie wiążący, gdy kumulatywnie spełnione zostaną dwa warunki. Pierwszy: chodzi tu tylko o takie dokumenty, które dotyczą strony składającej wniosek, drugi: strona, która złożyła wniosek, nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią.

W § 2 nie wskazano podmiotu uprawnionego do podjęcia decyzji o uznaniu wskazanych w nim dokumentów za ujawnione bez odczytania. Z kontekstu tego przepisu wynika, że chodzi tu o organ procesowy, a nie o stronę. W § 2, jak i w § 1, wprowadzono bowiem odstępstwo od zasady ustności (art. 365 KPK w zw. z art. 393 KPK). Dlatego też decyzję w tym przedmiocie podejmuje sąd i czyni to co do zasady na wniosek strony, która przeprowadza dowód z dokumentu albo z urzędu, gdy inicjatywa dowodowa należała do sądu (art. 167 § 1 KPK).

1.43. Skreślenie art. 397 KPK

Skreślenie art. 397 KPK jest wynikiem nowej konstrukcji art. 167 § 1 KPK. Przepis ten zakłada inicjatywę dowodową stron w postępowaniu sądowym, natomiast na sądzie nie ciąży już obowiązek poszukiwania i przeprowadzania dowodów z urzędu. W konsekwencji nie do pogodzenia z tym unormowaniem byłoby pozostawienie instytucji zobowiązującej sąd do inicjowania przedstawienia przez oskarżyciela publicznego dodatkowych dowodów. W następstwie skreślenia art. 397 KPK wyeliminowano też ten przepis z treści art. 437 § 2 KPK.

1.44. Art. 401 § 1 KPK

W § 1 dodano kolejny powód zarządzenia przerwy w rozprawie – jest nim przygotowanie przez strony wniosków dowodowych. W tym zakresie przepis ten stwarza stronom możliwość przygotowania nowych, niezgłoszonych uprzednio wniosków dowodowych, w szczególności gdy taka potrzeba pojawi się w toku przewodu sądowego. Strony bowiem, pod rygorem utraty takiej możliwości, powinny zgłosić wszystkie znane im dowody w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (arg. z art. 427 § 3 KPK). Z istoty wprowadzonej przyczyny zarządzenia przerwy w rozprawie wynika, że powinno to nastąpić na wniosek stron.

1.45. Art. 402 § 1 KPK

W § 1 zmodyfikowano reguły dotyczące powiadamiania osób uprawnionych do udziału w rozprawie przerwanej, gdy zarządzając przerwę, przewodniczący oznaczył jednocześnie czas i miejsce dalszego ciągu rozprawy. Przepis ten ma zastosowanie zarówno do osób, których stawiennictwo na rozprawie przerwaną jest obligatoryjne, jak i do tych, których stawiennictwo na taką rozprawę jest fakultatywne.

W § 1 zd. 1 zaznaczono, że chodzi tu o stawiennictwo tylko tych osób, których obecność na rozprawie jest obowiązkowa. Tak jak dotychczas, osoby te mają obowiązek stawić się na kolejny termin rozprawy bez przesyłania im dodatkowego wezwania. Przepis ten odnosi się nie tylko do stron i ich przedstawicieli procesowych, gdy ich udział w rozprawie jest obowiązkowy, ale także do innych uczestników postępowania, np. świadków, biegłych,

gdy nie zostali przesłuchani na terminie rozprawy przerwanej. W przypadku stron chodzi o oskarżyciela publicznego w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu zwyczajnym oraz oskarżonego w sprawach o zbrodnie, gdy nie doszło jeszcze do otwarcia przewodu sądowego i jego przesłuchania, gdyż do tego etapu rozprawy jego udział jest obowiązkowy, a w sprawach o występki – gdy obecność oskarżonego na rozprawie uznano za obowiązkową (art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a KPK). Chodzi tu też o obrońcę, gdy obrona ma charakter obligatoryjny.

Przepis § 1 nie reguluje natomiast wprost sytuacji dotyczącej stron i ich przedstawicieli procesowych, którzy byli obecni na rozprawie przerwanej, choć ich udział nie jest obowiązkowy. Jednak *a contrario* z § 1 zd. 2 wynika obowiązek poinformowania ich o nowym terminie rozprawy przerwanej. W konsekwencji, tak jak w wypadku, gdy stawiennictwo jest obowiązkowe, osoby te nie podlegają dodatkowemu zawiadomieniu. Ustne powiadomienie o terminie rozprawy przerwanej wywołuje bowiem skutek zawiadomienia (art. 117 § 1 KPK).

Nową regulację zawarto w § 1 zd. 3 odnośnie kwestii zawiadamiania o nowym terminie osób, których udział w rozprawie nie jest obowiązkowy, a nie były obecne na rozprawie przerwanej. Dotychczas, zgodnie z art. 117 § 1 KPK, istniał taki obowiązek. Po nowelizacji § 1 zd. 3 przewiduje, że osoby te nie muszą być zawiadamiane o nowym terminie, nawet jeżeli nie uczestniczyły w rozprawie przerwanej. Przepis ten wprowadza więc wyjątek od zasady wyrażonej w art. 117 § 1 KPK. Zawarty w § 1 zd. 3 zwrot „nie muszą” oznacza brak obowiązku zawiadomienia, natomiast nie zabrania dokonania tej czynności, jeżeli przewodniczący składu orzekającego lub sąd uznają to za celowe. Przepis ten dotyczy „osób uprawnionych do stawiennictwa”. Chodzi tu o strony i ich przedstawicieli procesowych, których udział w rozprawie nie jest obowiązkowy. Dotyczy więc także oskarżonego pozbawionego wolności, który nie złożył wniosku o doprowadzenie na rozprawę przerwaną (art. 353 § 3 KPK). Przepis ten odnosi się również do obrońcy z wyboru. W przypadku niestawiennictwa obrońcy na rozprawę w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że jeżeli w sprawie nie zachodzi wypadek obrony obligatoryjnej, to oskarżony ma prawo podjęcia suwerennej decyzji, czy sprawa ma być prowadzona pod nieobecność obrońcy, czy też chce on zaczekać z dalszym prowadzeniem sprawy do momentu, gdy obrońca będzie mógł uczestniczyć w rozprawie. Skoro bowiem we wszystkich sytuacjach, gdy obrona jest fakultatywna, oskarżony ma prawo w ogóle zrezygnować z tzw. obrony formalnej (tj. posiadania obrońcy), to jest rzeczą oczywistą, iż – *a maiori ad minus* – ma prawo zrezygnować z udziału obrońcy w określonych fragmentach rozprawy czy w poszczególnych terminach tej rozprawy. Zatem – jak stwierdził Sąd Najwyższy – o naruszeniu prawa do obrony można byłoby mówić tylko wówczas,

gdyby wbrew woli oskarżonego sąd kontynuował rozprawę pod nieobecność obrońcy²⁵. W kontekście nowelizacji art. 374 KPK pogląd ten należy odnieść do sytuacji, gdy oskarżony stawił się na rozprawę i wyraził wolę rozpoznania sprawy z udziałem obrońcy. Natomiast brak stanowiska oskarżonego w tej kwestii, wynikający z jego niestawiennictwa na rozprawę, nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy także pod nieobecność obrońcy.

Przepis § 1 zd. 3 – *lege non distinguente* – dotyczy kwestii zawiadomienia o każdym nowym terminie, gdy strona nie uczestniczyła w poprzedniej rozprawie przerwanej, choćby nie była o niej zawiadomiona w związku z tym, że był to kolejny termin tej rozprawy. Przepis ten będzie więc miał zastosowanie przykładowo w takiej konfiguracji procesowej: gdy strona, której udział w rozprawie nie jest obowiązkowy, została prawidłowo zawiadomiona o pierwszym terminie rozprawy i nie stawiła się, to o kolejnym terminie rozprawy przerwanej nie jest zawiadamiana. Jeżeli na tej rozprawie strona też się nie stawiła, a rozprawa została ponownie przerwana, to o kolejnym jej terminie i ewentualnie następnych terminach rozprawy przerwanej nie musi być zawiadamiana.

Podobnego uregulowania jak w § 1 zd. 3 nie wprowadzono do przepisów o odroczeniu rozprawy (art. 404 KPK). W związku z tym należy rozważyć możliwość jego odpowiedniego zastosowania do tej instytucji. Zawartość normatywna § 1 zd. 3 wskazuje, że przepis ten wprowadza wyjątek od zasady wyrażonej w art. 117 § 1 KPK. Z reguły wykładni prawa wynika zakaz stosowania analogii w odniesieniu do wyjątków²⁶. Dlatego też § 1 zd. 3 nie może mieć zastosowania – *per analogiam* – do odroczenia rozprawy, gdy strony lub ich przedstawiciele procesowi nie byli obecni na rozprawie odroczonej, na której został wyznaczony kolejny jej termin. Oznacza to, że o tym terminie osoby te powinny zostać zawiadomione na zasadach ogólnych.

1.46. Art. 404a KPK (projekt nowelizacji)

Przepis ten stanowi: „W czasie przerwy albo odroczenia rozprawy oskarżyciel publiczny może dokonać niezbędnych czynności w celu przedstawienia dowodów przed sądem, chyba że określona czynność zastrzeżona jest do właściwości sądu. Prokurator może również zlecić dokonanie niezbędnych czynności przez Policję”.

Artykuł 404a KPK wprowadza uprawnienie dla oskarżyciela publicznego do dokonywania w postępowaniu sądowym – w czasie przerwy albo odroczenia rozprawy – czynności związanych z poszukiwaniem dowodów celem przedstawienia ich sądowi. W ten sposób ustawodawca zrównuje sytuację procesową oskarżyciela publicznego z sytuacją procesową innych stron, które po nowelizacji art. 393 § 3 KPK uzyskały uprawnienie do prywatnego gromadzenia dowo-

²⁵ Por. post. SN z dnia 16.3.2001 r., V KKN 24/99, LEX nr 51667.

²⁶ Por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 292.

dów. Na podstawie projektowanego art. 404a KPK oskarżyciel publiczny będzie miał także uprawnienie do gromadzenia dowodów na etapie postępowania sądowego w zależności od potrzeb procesowych. Chodzi tu głównie o dowody obciążające lub dowodowy podważające dowody odciążające, których konieczność poszukiwania może pojawić się w związku z zakładaną aktywnością dowodową obrony. Projektowany przepis odnosi się również do czynności podjętych w celu przedstawienia dowodów korzystnych dla oskarżonego, co wiąże się z pełnioną przez prokuratora funkcją rzecznika interesu społecznego. Jednak projektowany przepis ogranicza czynności oskarżyciela publicznego tylko do takich, które nie są zastrzeżone do „właściwości sądu”. Zwrot ten nie jest jednoznaczny, ale w kontekście, w jakim został użyty, należy odnieść go do takich czynności dowodowych, które w postępowaniu sądowym mogą być tylko przez sąd przeprowadzone, np. dowód z opinii biegłego (art. 194 i art. 200 KPK). Chodzi tu o „właściwość” w znaczeniu wyłącznego uprawnienia sądu do ich dokonania w postępowaniu sądowym. Wydaje się, że taką czynnością będzie również czynność przesłuchania świadka, która w postępowaniu sądowym przeprowadzana jest przed sądem rozpoznającym sprawę albo sędzią wyznaczonym lub sądem wezwanym (arg. z art. 396 § 2 KPK). Ponadto, zgodnie z art. 391 § 1 i 1a KPK, odczytaniu na rozprawie podlegają tylko protokoły złożonych poprzednio przez świadka zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem. Przyjęcie tej interpretacji oznacza, że w postępowaniu sądowym oskarżyciel publiczny nie byłby uprawniony do przeprowadzenia czynności przesłuchania, a następnie dostarczenia sądowi jako dowodu protokołu zeznań świadka.

1.47. Art. 406 § 1 KPK

W § 1 doprecyzowano nazwę podmiotu, o którym mowa w art. 416 KPK, który jako strona został określony mianem podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej z przestępstwa zarzucanego oskarżonemu.

Projekt nowelizacji zmienia ten przepis przez usunięcie podmiotu, o którym mowa w art. 416 KPK. Jest to związane z projektowaną likwidacją instytucji pociągnięcia do odpowiedzialności majątkowej podmiotu, który z przestępstwa uzyskał taką korzyść.

1.48. Art. 411 § 1 KPK

W przepisie tym uległ zmianie tylko termin odroczenia wydania wyroku z 7 do 14 dni.

1.49. Art. 413 § 2 pkt 2 KPK (projekt nowelizacji)

Przepis ten wprowadza nową terminologię i podział środków represji karnej dostosowane do projektowanej nowelizacji Kodeksu karnego (rozdział Va). Chodzi tu o środki kompensacyjne oraz wyodrębnienie przepadku ze środków karnych.

1.50. Art. 414 § 3 KPK (projekt nowelizacji)

Projekt nowelizacji tego przepisu wiąże się z dostosowaniem jego treści do art. 93a KK, w którym wprowadza się wykaz środków zabezpieczających. W § 2 tego przepisu przewiduje się, że w wypadkach wskazanych w ustawie tytułem środka zabezpieczającego można orzec nakazy i zakazy określone w art. 39 pkt 2-3 KK, podobnie gdy chodzi o art. 22 § 3 pkt 5 i 6 KKS. Proponuje się również dodanie w art. 414 § 3 KPK możliwości orzeczenia przepadku przedmiotów wskazanych w art. 45a KK w projektowanej wersji.

1.51. Art. 415 KPK (projekt nowelizacji)

Proponuje się ograniczenie tego przepisu do dwóch jednostek redakcyjnych (§ 1 i § 2) w związku z likwidacją instytucji powództwa cywilnego oraz zasądzenia odszkodowania z urzędu (art. 414 § 1-4 KPK przed nowelizacją). Dotychczasowa treść art. 415 § 5 i 6 KPK uzyskuje nową numerację, tj. art. 415 § 1 i 2 KPK, zaś z § 2 *in principio* usuwa się zwrot dotyczący zasądzanego odszkodowania.

1.52. Art. 416 § 2-4 KPK

Nowelizacja § 2 i § 3 wiąże się z uzyskaniem statusu strony przez podmiot, o którym mowa w § 1. W § 4 ograniczono odesłanie tylko do odpowiedniego stosowania art. 72 KPK i art. 75 KPK.

W § 2 wskazano, że podmiot, o którym mowa w art. 333 § 4 KPK, ma obecnie status strony. Podobnie jak poprzednio, podmiot ten podlega przesłuchaniu w charakterze świadka. W wyniku nowelizacji sprecyzowano kolejność jego przesłuchania na przewodzie sądowym, tj. bezpośrednio po przesłuchaniu oskarżonego.

W § 3 określono, że chodzi tu o „stronę”.

W § 4 ograniczono odwołanie się tylko do art. 72 KPK i art. 75 KPK, które to przepisy, tak jak dotychczas, stosuje się odpowiednio.

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie art. 416 KPK.

1.53. Art. 418 § 1a KPK

W wyniku nowelizacji w art. 418 KPK dodano § 1a. Przepis ten ma na celu skrócenie czynności ogłoszenia wyroku przez pominięcie zarzutów oskarżenia. W kontekście § 1a zwrot „pominięcie” oznaczania „nieodczytywanie”. Natomiast określenie „zarzuty oskarżenia” jest takie samo jak w art. 385 § 1 KPK. Tak jak w tym ostatnim przepisie, chodzi tu o opis zarzucanego czynu i jego kwalifikację prawną, które to elementy są wpisywane do tzw. komparycji wyroku (art. 413 § 1 pkt 4 KPK). Ogłoszenie wyroku można więc ograniczyć do odczytania jego treści w zakresie wskazanym w art. 413 § 1 pkt 1-3 oraz 5-6 i § 2 KPK. Odstąpienie od odczytania zarzutów oskarżenia ma charakter fakultatywny.

1.54. Art. 418a KPK

Nowelizacja art. 418a KPK stanowi konsekwencję wprowadzenia w nowym art. 95a KPK podziału posiedzeń z punktu widzenia jawności zewnętrznej (publiczności) na posiedzenia z wyłączeniem jawności (niejawne – § 1) i posiedzenia jawne (§ 2). W wyniku nowelizacji doszło do zawężenia zakresu zastosowania art. 418a KPK tylko do takich posiedzeń wyrokowych, które odbywają się z wyłączeniem jawności zewnętrznej, a więc nie zostały wymienione w art. 95 § 2 KPK. Z punktu widzenia wskazanego tam katalogu można stwierdzić, że jest to wyjątek od zasady, że posiedzenia wyrokowe odbywają się jawnie. Chodzi tu głównie o posiedzenie w przedmiocie wydania wyroku nakazowego (art. 500 KPK). *A contrario* art. 418a KPK nie ma zastosowania w wypadku wyrokowania na posiedzeniu odbywającym się jawnie, a więc w przypadkach wskazanych w art. 95a § 2 KPK.

1.55. Skreślenie art. 419 § 2 KPK

Skreślenie art. 419 § 2 KPK stanowi konsekwencję wprowadzenia nowych zasad doręczania wyroku wydanego na rozprawie głównej. Znowelizowany art. 100 § 3 KPK stanowi, że wyrok wydany na rozprawie doręcza się stronie, gdy nie była obecna przy jego ogłoszeniu. Przepis ten ma więc zastosowanie także do oskarżonego pozbawionego wolności, który nie został doprowadzony na ogłoszenie wyroku i to niezależnie od tego, czy miał obrońcę oraz czy był on obecny na jego ogłoszeniu.

Uchylenie art. 419 § 2 KPK oraz nowa treść art. 100 § 3 KPK powodują również zmianę zasad doręczania wyroku wydanego na rozprawie apelacyjnej. Dotychczas art. 419 § 2 KPK poprzez art. 458 KPK miał odpowiednie zastosowanie w postępowaniu odwoławczym. Oznaczało to, że sąd odwoławczy doręczał z urzędu odpis wyroku tylko w wypadku wskazanym w tym przepisie. W postępowaniu odwoławczym – po nowelizacji – będzie miał zastosowanie art. 100 § 3 KPK, gdyż użyty w nim zwrot „wyrok wydany na rozprawie” – *lege non distinguente* – dotyczy także wyroku wydanego na rozprawie apelacyjnej. W konsekwencji, gdy strona nie była obecna na ogłoszeniu wyroku sądu odwoławczego, podlega on doręczeniu z urzędu i wówczas termin do złożenia wniosku o sporządzenie lub doręczenie jego uzasadnienia biegnie od daty doręczenia (art. 524 zd. 2 *in fine* KPK po nowelizacji).

1.56. Art. 422 KPK

W § 1 zd. 1 dokonano zmiany w zakresie dotyczącym biegu siedmiodniowego terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku wydanego na rozprawie. Z kontekstu § 1 wynika, że reguluje on kwestię złożenia wniosku zarówno gdy chodzi o wyrok wydany na rozprawie, jak i na posiedzeniu. Zawarty w tym przepisie zwrot „od daty ogłoszenia” odnosi się do obu tych forów orzekania, gdyż zarówno na posiedzeniu, jak i na

rozprawie wyrok podlega ogłoszeniu (art. 418 § 1 KPK). W orzecnictwie Sądu Najwyższego wyrażony został pogląd, że art. 422 § 1 KPK ma zastosowanie także wówczas, gdy wyrok został wydany na posiedzeniu²⁷. Obecnie pogląd ten znajduje odbicie w treści art. 422 § 1 KPK w zw. z art. 100 § 3 KPK. Na podstawie tych przepisów należy stwierdzić, że termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku wydanego na posiedzeniu biegnie zawsze dla stron od daty ogłoszenia wyroku, niezależnie od kwestii stawiennictwa. W wypadku niestawiennictwa nie doręcza się odpisu wyroku (arg. z art. 100 § 3 *in principio* KPK). Jedynie w wypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu, podlega on doręczeniu pokrzywdzonemu, gdy nie był obecny na jego ogłoszeniu (art. 100 § 3 *in fine* KPK). Jednak, pomimo doręczenia, termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie wyroku biegnie dla pokrzywdzonego od daty ogłoszenia (art. 422 § 1 *in principio* KPK w zw. z art. 444 § 1 KPK).

Zmiana w § 1 odnośnie biegu terminu dotyczy wyroku wydanego na rozprawie. Dodano bowiem, że gdy ustawa przewiduje doręczenie wyroku, termin ten biegnie od daty jego doręczenia. W tym zakresie w sposób dorozumiany doszło do odesłania do art. 100 § 3 KPK. Przepis ten normuje kwestię doręczania stronom wyroku wydanego na rozprawie. Wynika z niego, że następuje to wtedy, gdy strona nie była obecna przy ogłoszeniu wyroku. Wówczas, zgodnie ze znowelizowanym § 1, termin do złożenia wniosku biegnie od daty doręczenia wyroku.

Projekt nowelizacji zmienia treść art. 422 § 1 KPK w zakresie dotyczącym biegu terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Wprowadza bowiem jednolitą zasadę, że niezależnie od forum orzekania, tj. na rozprawie czy na posiedzeniu, termin do złożenia wniosku biegnie od daty jego ogłoszenia, a gdy ustawa przewiduje doręczenie wyroku – od daty jego doręczenia. Dotyczy to stron oraz pokrzywdzonego w przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu. W przedstawionym zakresie treść art. 422 § 1 KPK należy powiązać z proponowaną zmianą art. 100 § 3 KPK. W przepisie tym wprowadza się z kolei jednolite zasady doręczania wyroku niezależnie od forum orzekania, tj. na rozprawie czy na posiedzeniu. Wyrok podlega doręczeniu stronom i pokrzywdzonemu w przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu, jeżeli nie byli obecni przy jego ogłoszeniu. W takim przypadku, zgodnie z projektowaną zmianą art. 422 § 1 KPK, termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku biegnie od daty jego doręczenia.

W § 2 zawarto treść dotychczasowego § 3, a usunięto poprzednią. Zmiana w tym zakresie stanowi konsekwencję skreślenia art. 419 § 2 KPK. Regulował

²⁷ Por. uchw. SN z dnia 25.3.2004 r., I KZP 46/03, OSNKW 2004, z. 4, poz. 39.

on kwestię doręczenia oskarżonemu pozbawionemu wolności orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, gdy nie był on obecny na jego ogłoszeniu, a nie miał obrońcy. Po nowelizacji, w stosunku do oskarżonego pozbawionego wolności, który nie był obecny na ogłoszeniu wyroku, niezależnie od tego, czy miał obrońcę i czy był on obecny na jego ogłoszeniu, ma zastosowanie art. 422 § 1 KPK w zw. z art. 100 § 3 KPK. Oznacza to, że oskarżonemu doręcza się odpis wyroku, a termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku biegnie od daty doręczenia.

Projekt nowelizacji zmienia numerację § 2 na § 3 dodając, że odmowa przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku może nastąpić z powodu wystąpienia okoliczności, o których mowa w art. 120 § 2 KPK. Chodzi tu o niezpełnienie w terminie braków formalnych wniosku jako pisma procesowego (art. 119 KPK) oraz braków odnoszących się do szczególnych wymogów tego pisma określonych w projektowanym art. 422 § 2 KPK. Przepis ten przewiduje, że w sprawach złożonych przedmiotowo (więcej niż jeden czyn) należy we wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wskazać zakres przedmiotowy wniosku co do zawartych w wyroku rozstrzygnięć odnośnie do poszczególnych zarzucanych czynów (zakres wertykalny). Ponadto proponuje się, aby w wypadku wydania wyroku skazującego już we wniosku określony został zakres zaskarżenia wyroku co do poszczególnych rozstrzygnięć, tj. co do winy czy co do kary i innych konsekwencji prawnych czynu (zakres horyzontalny). Bez zmian pozostaje obowiązek wskazania także zakresu podmiotowego wniosku w sprawach złożonych podmiotowo (art. 422 § 2 zd. 2 KPK w projektowanej wersji). Proponowana nowelizacja art. 422 § 2 KPK pozostaje w powiązaniu z projektowaną zmianą treści art. 423 § 1a i art. 424 § 3 KPK odnośnie do ograniczenia zakresu sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku. W konsekwencji apelacja od wyroku może zostać wniesiona tylko w zakresie wyznaczonym we wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia.

Przepis § 3 otrzymał nową treść normatywną. Wprowadzono bowiem uprawnienie dla referendarza sądowego do wydania zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Na zarządzenie referendarza przysługuje sprzeciw (art. 93a § 3 KPK).

Projekt nowelizacji zmienia numerację § 3 na § 4.

1.57. Art. 423 § 1a KPK (projekt nowelizacji)

Projekt zmiany art. 423 § 1a KPK wiąże się z proponowanym nowym brzmieniem art. 422 § 2 KPK. Przewidziany w tym ostatnim przepisie obowiązek wskazania zakresu przedmiotowego wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku co do zarzucanych czynów i co do rozstrzygnięć odnoszących się do kary i innych konsekwencji prawnych czynu oraz zakresu podmiotowego przekłada się na możliwość ograniczenia zakresu pisemnego uzasadnienia

tylko do części odnoszących się do niektórych czynów, bądź też jedynie do rozstrzygnięcia o karze i innych konsekwencjach prawnych czynu – z modyfikacją proponowaną w art. 424 § 3 *in principio* KPK – lub do części odnoszącej się do niektórych oskarżonych.

Projektowany art. 423 § 1a KPK należy połączyć jeszcze z proponowaną zmianą art. 449a KPK polegającą na dodaniu § 1 i 2. Nowy § 2 przewiduje, że w wypadku ograniczenia zakresu przedmiotowego pisemnego uzasadnienia sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku we wskazanym zakresie.

1.58. Art. 423 § 2 KPK

Nowelizacja § 2 usuwa wątpliwość interpretacyjną, jaka pojawiła się na gruncie poprzedniego jego brzmienia. Przepis ten przewidywał doręczenie wyroku z uzasadnieniem stronie, która złożyła wniosek na podstawie art. 422 KPK, natomiast nie wspominał o sytuacji, gdy przedstawiciel procesowy strony złożył taki wniosek. W związku z tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że jeżeli z wnioskiem wystąpił obrońca lub pełnomocnik, to odpis wyroku z uzasadnieniem należy doręczyć tylko tym przedstawicielom procesowym stron, chyba że z treści wniosku lub innych okoliczności ujawnionych w sprawie wynika, iż odpis ten powinien zostać doręczony również albo wyłącznie stronie²⁸. Zmiana treści art. 423 § 2 KPK polegająca na zastąpieniu zwrotu „stronie” określeniem „temu, kto złożył wniosek” nawiązuje do tego orzeczenia i dostosowuje treść normatywną do wyrażonego tam poglądu. Natomiast w zd. 2 tego przepisu uwzględniono nową numerację, jaką otrzymał dotychczasowy art. 100 § 5 KPK, i wskazano jego aktualną jednostkę redakcyjną, tj. art. 100 § 7 KPK.

1.59. Art. 424 § 1 KPK

Nowelizacja tego przepisu w zakresie § 1 *in principio* dotyczy tylko dodania słowa „zwięźle”. Ta, wydawałoby się niewielka, zmiana ma jednak swoje szerokie oddziaływanie normatywne. Odnosi się bowiem nie tylko do sposobu sporządzania pisemnego uzasadnienia wyroku przez sąd pierwszej instancji, ale także do zasad przeprowadzania kontroli odwoławczej zaskarżonego wyroku przez sąd drugiej instancji.

Z punktu widzenia konstrukcji pisemnego uzasadnienia wyroku określenie „zwięźle” dotyczy wszystkich jego elementów składowych wymienionych w art. 424 § 1 pkt 1 i 2 KPK. W kontekście tego przepisu słowo „zwięźle” należy odnieść nie tylko do warstwy słownej, ale także do zawartości merytorycznej. Chodzi tu o zalecenie sporządzania uzasadnienia wyroku w skondensowanej formie i wyrażania w nim tylko istotnej treści dostosowanej do charakteru

²⁸ Por. uchw. SN z dnia 9.6.2006 r., I KZP 10/06, OSNKW 2006, z. 7-8, poz. 65.

rozpoznawanej sprawy. Oznacza to także, że kwestie nieistotne w sprawie nie powinny być przedmiotem uzasadnienia.

W aspekcie kontroli odwoławczej ustawodawca wprowadzając ten zwrot wyraźnie akcentuje, że w wypadku wniesienia apelacji od wyroku przedmiotem kontroli odwoławczej jest to orzeczenie, a nie jego uzasadnienie. Stąd też o prawidłowości zaskarżonego wyroku nie powinna decydować forma sporządzonego uzasadnienia, a trafność wydanych rozstrzygnięć. Nawet bowiem uzasadnienie sporządzone zwięźle nie może mieć negatywnego wpływu na ocenę wydanego wyroku, skoro taka forma jest przez ustawę dopuszczalna.

Projekt nowelizacji proponuje zmianę w § 2 poprzez wykreślenie wymogu sporządzenia uzasadnienia w razie rozstrzygnięcia o powództwie cywilnym. Jest to konsekwencja postulowanej likwidacji tej instytucji.

1.60. Art. 424 § 3 KPK

W art. 424 KPK dodano § 3. Przepis ten odnosi się do pisemnego uzasadnienia wyroku wydanego w trybach konsensualnych i wprowadza możliwość ograniczenia jego elementów składowych do wyjaśnienia podstawy prawnej (art. 424 § 1 pkt 2 KPK) oraz wymiaru kary (art. 424 § 2 KPK). Ograniczenie to ma charakter fakultatywny („sąd może”).

Przepis § 3 należy odczytać w powiązaniu ze znowelizowanym art. 447 § 7 KPK (art. 447 § 5 KPK – wg projektu nowelizacji). Ten ostatni wyłącza możliwość podniesienia zarzutów w oparciu o art. 438 pkt 3 i 4 KPK. Oznacza to ograniczenie podstaw zaskarżenia wyroku wydanego w trybie konsensualnym do zarzutów określonych w art. 438 pkt 1 i 2 KPK. W konsekwencji, skoro podstawą zarzutu odwoławczego nie może być błąd w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 KPK), to sąd pierwszej instancji został zwolniony z obowiązku sporządzania pisemnego uzasadnienia wyroku co do tych ustaleń i oceny dowodów (art. 424 § 1 pkt 1 KPK). Pojawia się natomiast pytanie, dlaczego, pomimo wyłączenia również możliwości postawienia zarzutu odwoławczego na podstawie art. 438 pkt 4 KPK (art. 447 § 7 KPK), sąd pierwszej instancji – zgodnie z § 3 – zobowiązany jest jednak do sporządzania uzasadnienia co do wymiaru kary. Wydaje się, że ten obowiązek wiąże się z zakresem przeprowadzanej kontroli odwoławczej. Pomimo bowiem niedopuszczalności zarzutu rażącej niewspółmierności kary, wymiar kary może zostać zakwestionowany w oparciu o podstawę odwoławczą z art. 438 pkt 1 i 2 KPK. Chodzi tu o sytuacje, gdy przy jej wymiarze doszło do naruszenia prawa materialnego albo gdy kara została wymierzona niezgodnie z zawartym porozumieniem. W tych przypadkach sąd odwoławczy będzie dysponował pisemnym uzasadnieniem wyroku co do kary, które pozwoli poznać przyczynę wydania kwestionowanego w tym zakresie rozstrzygnięcia. Natomiast § 3 nie wymaga sporządzania uzasadnienia co do orzeczenia o środkach karnych.

Przepis § 3 należy także połączyć ze znowelizowanym art. 449a KPK, z którego wynika, że w wypadku zastosowania § 3 sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi pierwszej instancji w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w szerszym zakresie.

Projekt nowelizacji proponuje zmianę art. 424 § 3 *in principio* KPK poprzez dodanie, że w wypadku złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku jedynie co do rozstrzygnięcia o karze i innych konsekwencjach prawnych czynu, sąd może ograniczyć uzasadnienie do wyjaśnienia podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć. Proponowana treść art. 424 § 3 KPK rozszerza zakres uzasadnienia wyroku w stosunku do zakresu wskazanego w projektowanym art. 423 § 1a KPK, ponieważ wprowadza wymóg wyjaśnienia jego podstawy prawnej (art. 424 § 1 pkt 2 KPK). Należy jednak zauważyć, że w omawianym tu układzie procesowym kwestia kwalifikacji prawnej czynu nie jest przedmiotem wniosku, a ponadto, z uwagi na jego zakres, nie może też stanowić przedmiotu zaskarżenia.

2. Dział X Kodeksu postępowania karnego – Postępowania szczególne

2.1. Rozdział 51 KPK – Postępowanie uproszczone

2.1.1. Skreślenie rozdziału 51 KPK

Rezygnacja z postępowania uproszczonego jako szczególnego trybu postępowania karnego jest konsekwencją daleko idących uproszczeń postępowania zwyczajnego. Przejęte z postępowania uproszczonego do postępowania zwyczajnego uregulowania dotyczą:

- a) instytucji dobrowolnego poddania się karze na posiedzeniu (dawny art. 474a KPK, po nowelizacji – art. 338a KPK),
- b) dopuszczalności rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego w warunkach art. 479 § 1 KPK (po nowelizacji – art. 374 § 1 zd. 1 KPK, który wprowadza zasadę, że udział oskarżonego w rozprawie jest jego uprawnieniem, a nie obowiązkiem),
- c) doręczenia wyroku z urzędu oskarżonemu nieobecnemu na rozprawie (art. 482 § 1 KPK).

Po nowelizacji art. 100 § 3 KPK w zw. z art. 422 § 1 KPK wprowadza zasadę doręczania wyroku stronom nieobecnym podczas jego ogłoszenia. Wobec tej regulacji oraz nieobowiązkowego stawiennictwa oskarżonego na rozprawę instytucja wyroku zaocznego związana z rozpoznaniem sprawy pod nieobecność oskarżonego stała się bezprzedmiotowa.

Nad regulacją ustawową – wobec treści art. 28 § 1 KPK – było odrębne unormowanie w przepisach postępowania uproszczonego kwestii dotyczącej jednoosobowego skład sądu na rozprawie głównej (art. 476 § 1 KPK). W wypadku składu sądu odwoławczego przepis art. 476 § 2 KPK przewidywał wyjątek od zasady, że sąd okręgowy – sąd odwoławczy orzeka na rozprawie apelacyjnej w składzie trzech sędziów (art. 29 § 1 KPK). Po nowelizacji, zgodnie z art. 449 § 2 KPK, na rozprawie apelacyjnej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeśli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia.

Odwróceniu ulega więc reguła i wyjątek, albowiem w świetle tego przepisu skład inny niż jednoosobowy orzeka w postępowaniu odwoławczym jedynie wtedy, gdy prezes sądu lub sąd postanowi inaczej. **Regułą będzie zaś orzekanie jednoosobowe.**

Do przepisów regulujących postępowanie zwyczajne nie przejęto rozwiązania z postępowania uproszczonego odnośnie do nieobowiązkowego udziału oskarżyciela publicznego w rozprawie głównej (art. 477 KPK). Pozostawiono bowiem niezmienną treść art. 46 KPK, który przewiduje obowiązkowy udział prokuratora w rozprawie głównej w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego. Jednocześnie pozostawiono uprawnienie dla nieprokuratorów oskarżycieli publicznych do wnoszenia i popierania oskarżenia w zakresie wynikającym z art. 325d KPK oraz z ustaw szczególnych²⁹. W odniesieniu do tych ustaw nowelizacja polegała na otwarciu możliwości oskarżania bez określania trybu, w jakim wskazane tam organy mogą to czynić. Dotyczy to ustawy z dnia 28.9.1991 r. o lasach (art. 10 ustawy nowelizacyjnej) oraz ustawy z dnia 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (art. 11 ustawy nowelizacyjnej).

Wobec likwidacji postępowania uproszczonego, w którym występował nieprokurator oskarżyciel publiczny, a ich udział w rozprawie nie był obowiązkowy (art. 477 KPK), po nowelizacji brak jest regulacji odnoszącej się do kwestii stawiennictwa tych oskarżycieli na rozprawę główną w postępowaniu zwyczajnym. W takiej sytuacji należy przyjąć poprzez wnioskowanie *a contrario* z art. 46 KPK, że udział tych oskarżycieli jest nadal nieobowiązkowy. Otwarta pozostaje natomiast kwestia udziału prokuratora w rozprawie głównej w związku z wniesieniem aktu oskarżenia przez innego oskarżyciela publicznego. Na gruncie art. 477 KPK w doktrynie wyrażono pogląd, że w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym nie może jednocześnie występować prokurator i inny oskarżyciel publiczny, gdyż wstąpienie prokuratora do postępowania odsuwa jednocześnie inny organ od dalszego w nim udziału³⁰. Jednak wówczas przepis ten stanowił wyjątek od zasady obowiązkowego udziału prokuratora w rozprawie w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego (art. 46 KPK). Oznaczało to, że prokurator nie miał obowiązku uczestniczyć w rozprawie głównej w trybie uproszczonym zarówno wtedy, gdy wniósł akt oskarżenia, jak i wówczas, gdy uczynił to inny oskarżyciel publiczny. Uchylenie art. 477 KPK powoduje, że ten wyjątek już nie występuje. Pojawia się wobec tego pytanie, czy w postępowaniu zwyczajnym, w wypadku wniesienia aktu oskarżenia przez innego oskarżyciela publicznego, prokurator, zgodnie z art. 46 KPK, ma obowiązek brać udział w rozprawie głównej, co – zgodnie z przedstawionym poglądem – byłoby równoznaczne z odsunięciem innego oskar-

²⁹ Por. ustawa z dnia 28.9.1991 r. o lasach (tekst jedn.: Dz.U. z 2011 r., Nr 12, poz. 59); ustawa z dnia 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn.: Dz.U. z 2013 r., poz. 1226).

³⁰ Por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. III, Warszawa 2012, s. 27; R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. R.A. Stefańskiego i S. Zabłockiego, t. III, Warszawa 2004, s. 385.

życiela publicznego od udziału w sprawie. W konsekwencji prowadzioby to do paradoksalnej sytuacji, w której pomimo przyznania nieprokuratorskim oskarżycielom publicznym prawa nie tylko do wnoszenia aktu oskarżenia, ale też popierania go przed sądem, tego ostatniego uprawnienia organy te nie mogłyby realizować. Wykładnia systemowa i funkcjonalna art. 46 KPK przemawia więc za odejściem od jego literalnego brzmienia i przyjęciem, że udział prokuratora w rozprawie głównej w sprawach wszczętych przez innego oskarżyciela publicznego nie jest obowiązkowy. Natomiast prokurator może wstąpić do postępowania i wówczas wypiera z niego innego oskarżyciela publicznego. W wypadku wniesienia aktu oskarżenia przez innego oskarżyciela publicznego należy go zawiadomić o terminie rozprawy z racji posiadania statusu strony (art. 350 § 2 pkt 2 KPK). W wypadku niestawienia nieprokuratorskiego oskarżyciela publicznego na rozprawę może powstać wątpliwość, kto powinien dokonać czynności przedstawienia zarzutów oskarżenia w ramach rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 385 KPK). Uchylenie art. 478 KPK powoduje, że po nowelizacji ustawa przewiduje dokonanie tej czynności przez protokolanta tylko w postępowaniu przyspieszonym (art. 517a § 2 KPK). W tej sytuacji przepis ten należy zastosować *per analogiam*.

Wobec likwidacji postępowania uproszczonego w sprawach z oskarżenia publicznego, gdy akt oskarżenia wniósł subsydiarny oskarżyciel posiłkowy, rozpoznanie sprawy nastąpi wyłącznie w postępowaniu zwyczajnym. W kwestii udziału prokuratora w rozprawie głównej wyjątek od zasady wynikającej z art. 46 KPK wprowadza art. 55 § 4 KPK.

Wobec obowiązkowego udziału prokuratora w rozprawie głównej w postępowaniu zwyczajnym (art. 46 KPK) bezprzedmiotowa stała się regulacja zawarta w art. 478 KPK. Przepis ten przewidywał, że jeżeli w sprawie z oskarżenia publicznego w rozprawie nie bierze udziału oskarżyciel, akt oskarżenia odczytuje protokolant. Przepis ten miał także *per analogiam* zastosowanie w postępowaniu zwyczajnym wszczętym przez subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego w razie jego niestawienia na rozprawę główną. Po nowelizacji w takiej sytuacji należy zastosować *per analogiam* art. 517a § 2 KPK, odnoszący się do postępowania przyspieszonego, który zawiera podobne rozwiązanie jak uchylony art. 478 KPK.

Rezygnacja z postępowania uproszczonego wywołuje także skutek odnośnie do innych postępowań szczególnych. Dotychczas postępowanie uproszczone było postępowaniem szczególnym pierwszego stopnia, zaś postępowania przewidziane w rozdziałach 52, 53 i 54a KPK były postępowaniami szczególnymi drugiego stopnia, ponieważ w zakresie nieuregulowanym w tych rozdziałach zastosowanie miały przepisy o postępowaniu uproszczonym. Likwidacja tego postępowania znosi tym samym „dwustopniową szczególność” postępowań. Dlatego też dokonano nowelizacji przepisów art. 485 KPK, art. 500 § 1 i 2 KPK oraz art. 517a KPK, polegającej na uczynieniu przepisów

o postępowaniu zwyczajnym miarodajnym punktem odniesienia do postępowań szczególnych.

2.2. Rozdział 52 KPK – Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego

2.2.1. Art. 485 KPK

Nowelizacja tego przepisu wynika z uchylecia przepisów o postępowaniu uproszczonym (rozdział 51 KPK). Wobec tego do spraw z oskarżenia prywatnego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym.

2.2.2. Art. 489 § 1 KPK

Nowelizacja tego przepisu polega na dodaniu uprawnienia do prowadzenia posiedzenia pojednawczego przez referendarza sądowego.

2.2.3. Art. 492 § 1 KPK

W wyniku nowelizacji wprowadzono do tego przepisu uprawnienie dla referendarza sądowego do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania wobec pojednania się stron. Jest to konsekwencja przyznania temu organowi procesowemu prawa do prowadzenia posiedzenia pojednawczego (art. 489 § 1 KPK). W wypadku pojednania się stron na tym posiedzeniu dochodzi do umorzenia postępowania. Jeżeli posiedzenie pojednawcze prowadzi referendarz sądowy, to przysługuje mu także prawo do wydania decyzji kończącej proces.

2.2.4. Art. 494 § 2 KPK

Przepis ten został uchylony. Jest to konsekwencja nowelizacji art. 107 § 3 KPK, w którym unormowano nadanie klauzuli wykonalności ugodzie w zakresie wynikających z niej obowiązków.

2.3. Rozdział 53 KPK – Postępowanie nakazowe

2.3.1. Art. 500 § 1 i 2 KPK

Nowelizacja tych przepisów wynika z likwidacji postępowania uproszczonego (rozdział 51 KPK).

W związku z tym w § 1 *in principio* doszło do innego ujęcia jednej z przesłanek postępowania nakazowego. Dotychczas odnosiła się ona do kategorii spraw o przestępstwa, gdyż chodziło o takie, które podlegały rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym. W wyniku nowelizacji przesłanka ta została określona poprzez formę prowadzenia postępowania przygotowawczego, tj. dochodzenie. Nie zmienił się jednak zakres przedmiotowy postępowania nakazowego, gdyż także poprzednio warunkiem rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym było „prowadzenie dochodzenia” (art. 469 KPK). Obecnie zwrot ten należy odczytać tak samo jak na gruncie tego przepisu. Chodzi tu nie tylko o prowadzenie, ale i zakończenie postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia³¹.

W § 2 wprowadzono odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zwyczajnym w związku z rezygnacją z postępowania uproszczonego.

2.3.2. Art. 501 KPK

Skreślono pkt 1 tego przepisu, który zawierał negatywną przesłankę wydania wyroku nakazowego odnoszącą się do sytuacji, gdy oskarżony był pozbawiony wolności w tej lub innej sprawie. Po nowelizacji okoliczność ta nie stanowi przeszkody do wydania wyroku nakazowego.

Dodano pkt 4, który wprowadza nową negatywną przesłankę wydania wyroku nakazowego. Chodzi tu o sytuację, gdy do aktu oskarżenia prokurator dołączył wniosek o nałożenie na podmiot, o którym mowa w art. 52 KK, obowiązku zwrotu Skarbowi Państwa w całości lub w części korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa zarzucanego oskarżonemu.

Projekt nowelizacji przewiduje skreślenie art. 501 pkt 4 KPK wobec proponowanego uchylenia przepisów dotyczących podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa.

2.3.3. Art. 506 KPK

Projekt nowelizacji przewiduje uchylenie § 4 w związku z proponowaną likwidacją instytucji powództwa cywilnego.

³¹ Por. uchw. SN z dnia 25.3.2004 r., I KZP 1/04, OSNKW 2004, z. 4, poz. 37.

2.4. Rozdział 54a KPK – Postępowanie przyspieszone

2.4.1. Art. 517a KPK

W wyniku nowelizacji przepis ten został rozbudowany i składa się obecnie z dwóch jednostek redakcyjnych (§ 1 i § 2).

W § 1 pozostawiony został dotychczasowy odsyłający charakter tego przepisu, jednak w związku z likwidacją postępowania uproszczonego przepis ten odsyła obecnie do przepisów o postępowaniu zwyczajnym.

Nowy § 2 jest konsekwencją zmiany wprowadzonej w § 1 w dwóch kwestiach. Pierwsza dotyczy udziału oskarżyciela publicznego w rozprawie i posiedzeniu w postępowaniu przyspieszonym. W § 2 zd. 1 wprowadzono odmienne uregulowanie w stosunku do art. 46 KPK. Oznacza to, że **udział prokuratora nie jest obowiązkowy**. Druga jest wynikiem tego pierwszego unormowania. Jeżeli bowiem udział prokuratora w rozprawie głównej nie jest obowiązkowy, to rozstrzygnąć należało, kto w wypadku jego niestawiennictwa przedstawia zarzuty oskarżenia w ramach otwarcia przewodu sądowego (art. 385 § 1 KPK w zw. z art. 517a § 1 KPK). W § 2 zd. 2 przyjęto rozwiązanie analogiczne jak w dotychczasowym postępowaniu uproszczonym (art. 478 KPK), a mianowicie że czyni to protokolant. Jednak, odmiennie niż w art. 385 § 1 KPK, **czynność otwarcia przewodu sądowego nie polega na „związłym przedstawieniu” zarzutów oskarżenia, ale na ich odczytaniu**.

2.4.2. Art. 517b § 1 KPK

Nowelizacja tego przepisu polega tylko na innym ujęciu przesłanki odnoszącej się do zakresu przedmiotowego postępowania przyspieszonego w postaci spraw o przestępstwa podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym. Po nowelizacji chodzi tu o sprawy, w których „prowadzi się dochodzenie”. Nie zmienił się więc zakres przedmiotowy postępowania przyspieszonego, gdyż dotychczas warunkiem rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym było prowadzenie dochodzenia (art. 469 KPK).

2.4.3. Art. 517c § 2 KPK

Nowelizacja tego przepisu odnosi się do zakresu pouczeń związanych z czynnością przesłuchania podejrzanego. Polega ona na zastąpieniu pouczenia o prawie złożenia wniosku o dobrowolne poddanie się karze na rozprawie (art. 387 KPK) pouczeniem o możliwości zastosowania tej instytucji na posiedzeniu (art. 338a KPK). W wyniku nowelizacji wykreślono natomiast pouczenie o treści art. 517e § 2 KPK. Przepis ten pozwalał na rozpoznanie sprawy pod nieobecność oskarżonego na rozprawie, gdy odstąpiono od zatrzymania i przymusowego doprowadzenia go do sądu, a wydany wówczas wyrok nie był uważany za zaoczny. Po nowelizacji art. 517e § 2 KPK stał się zbędny wobec nowego

uregulowania kwestii stawiennictwa oskarżonego na rozprawę w art. 374 KPK oraz rezygnacji z postępowania uproszczonego, a tym samym i z instytucji wyroku zaocznego. W związku z tym został on skreślony.

2.4.4. Uchylenie art. 517c § 3 KPK

Rezygnacja z tego przepisu ma na celu usprawnienie przebiegu dochodzenia poprzez zlikwidowanie obowiązkowego przesłuchania podejrzanego przez prokuratora w wypadku, gdy zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem o skazanie bez rozprawy (art. 335 KPK) albo gdy podejrzany złożył wniosek określony w art. 387 KPK (po nowelizacji wniosek określony w art. 338a KPK).

2.4.5. Art. 517d § 2 i 3 KPK

Nowelizacja § 2 polega na zastąpieniu art. 387 § 1 KPK przez art. 338a KPK. Zamiana ta wynika z wprowadzonej nowelizacją instytucji dobrowolnego poddania się karze na posiedzeniu w trybie art. 338a KPK.

W § 3 zd. 1 uregulowano wymogi formalne wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym poprzez odesłanie do przepisów dotyczących aktu oskarżenia. W wyniku nowelizacji dostosowano zawarte tam odesłanie do znowelizowanego art. 332 § 1 KPK.

W § 3 zd. 2 rozszerzono zakres pisemnego pouczenia doręczanego pokrzywdzonemu o treść art. 343 § 3a KPK, tj. o uprawnienie do złożenia sprzeciwu w stosunku do wniosku oskarżyciela publicznego o skazanie oskarżonego bez rozprawy (art. 335 KPK). Należy zauważyć, że w § 3 zd. 2 nie ma jednak odesłania do art. 343a KPK, gdy chodzi o instytucję dobrowolnego poddania się karze na posiedzeniu, choć w art. 343a § 2 *in fine* KPK znajduje się odesłanie do art. 343 KPK. Oznacza to, że odpowiednie zastosowanie ma art. 343 § 3a KPK, a więc pokrzywdzonemu przysługuje także prawo wniesienia sprzeciwu w wypadku złożenia przez oskarżonego wniosku o dobrowolne poddanie się karze na posiedzeniu. Należy jednak uznać, że skoro w wyniku nowelizacji w § 3 zd. 2 wprowadzono obowiązek pouczenia pokrzywdzonego o treści art. 338a KPK, to w konsekwencji w tym zakresie trzeba go też pouczyć o prawie wniesienia sprzeciwu.

Z § 3 zd. 2 wyeliminowano art. 474a KPK w związku z likwidacją postępowania uproszczonego, a w to miejsce wprowadzono pouczenie o treści art. 338a KPK.

2.4.6. Uchylenie art. 517e § 2 KPK

Rezygnacja z tego przepisu związana jest z wprowadzeniem w art. 374 KPK nowych zasad udziału oskarżonego w rozprawie głównej. W związku z odesłaniem zawartym w art. 517a § 1 KPK do odpowiedniego stosowania przepisu o postępowaniu zwyczajnym przepis ten będzie miał zastosowanie w razie

niestawiennictwa oskarżonego na rozprawę główną, w stosunku do którego odstąpiono od zatrzymania i przymusowego doprowadzenia do sądu. W takiej sytuacji, na zasadach ogólnych wynikających z art. 374 § 1 KPK, sąd może rozpoznać sprawę pod nieobecność oskarżonego. W związku z tym odrębne uregulowanie tej kwestii w art. 517e § 2 KPK stało się zbędne. Dlatego też przepis ten został uchylony.

2.4.7. Art. 517e § 3 KPK

Nowelizacja tego przepisu rozszerza zakres spraw rozpoznawanych na posiedzeniu przed wyznaczeniem rozprawy w trybie art. 339 KPK. Dotychczas było to dopuszczalne tylko w wypadku wskazanym w art. 339 § 1 pkt 3 KPK, tj. złożenia wniosku o skazanie bez rozprawy (art. 335 KPK). Nie miał natomiast zastosowania art. 339 § 3-5 KPK. Nowelizacja pozostawiła wyłączenie stosowania tylko przepisów art. 339 § 1 pkt 1 i 2 KPK. Poza tym wyjątkiem w postępowaniu przyspieszonym ma zastosowanie art. 339 § 1 pkt 3-5 i § 3-5 KPK.

Wykreślono natomiast art. 474a § 2 KPK wobec likwidacji postępowania uproszczonego.

2.4.8. Art. 517e § 4 KPK (projekt nowelizacji przewiduje uchylenie tego przepisu)

Skreślenie art. 517e § 4 KPK wiąże się z proponowaną likwidacją instytucji powództwa cywilnego.

2.4.9. Art. 517g § 1 KPK

Nowelizacja odnosi się do wskazanego w tym przepisie sposobu procedowania, gdy zachodzą przeszkody do rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym. Wprowadzone zamiany zostały podyktowane likwidacją postępowania uproszczonego. W związku z tym, gdy sąd przed rozprawą lub w jej toku stwierdzi, że sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu przyspieszonym, to przekazuje ją prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, rozstrzygając jednocześnie w przedmiocie środka zapobiegawczego i zawiadamiając o tym pokrzywdzonego (art. 517g § 1 zd. 1 KPK). Ponadto, na nowo uregulowano skutki niezachowania łącznego czasu przerw w rozprawie (art. 517f § 1 KPK). Chodzi tu o dwie sytuacje. Pierwsza: gdy zostanie to stwierdzone na rozprawie – wówczas sąd może prowadzić rozprawę w dalszym ciągu w postępowaniu zwyczajnym (art. 517g § 1 zd. 2 KPK). Druga: gdy już przed rozprawą można stwierdzić, że nie zostanie dochowany łączny czas przerw w rozprawie – wtedy sąd przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, rozstrzygając jednocześnie w przedmiocie środka zapobiegawczego i zawiadamiając o tym pokrzywdzonego (art. 517g § 1 zd. 3 KPK).

2.4.10. Art. 517h § 1 KPK

Nowelizacja tego przepisu dotyczy rozpoczęcia biegu terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Dotychczas wskazany w art. 517h § 1 KPK termin biegł od daty ogłoszenia wyroku. W tym zakresie była to taka sama zasada jak w art. 422 § 1 KPK. Nowelizacja tego ostatniego przepisu spowodowała konieczność ujednoczenia przyjętego tam rozwiązania. Dlatego też w art. 517h § 1 KPK, tak jak w art. 422 § 1 KPK, wprowadzono nowe zdarzenie procesowe, od którego liczy się bieg terminu, tj. doręczenie wyroku. Z art. 517h § 1 KPK nie wynika jednak, kiedy wyrok wydany w postępowaniu przyspieszonym podlega doręczeniu. Nie ma w tym przepisie wskazania, tak jak w art. 422 § 1 KPK, że „gdy ustawa przewiduje doręczenie wyroku”. Jednak w sposób dorozumiany należy przyjąć, że o takie przypadki tu chodzi. W związku z tym stwierdzić trzeba, że dotyczy to sytuacji opisanej w art. 100 § 3 KPK. Z przepisu tego wynika, że wyrok wydany na rozprawie podlega doręczeniu stronie, gdy nie była obecna na jego ogłoszeniu. Łączne odczytanie art. 517h § 1 KPK i art. 100 § 3 KPK pozwala stwierdzić, że termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku biegnie od daty jego doręczenia, gdy strona nie była obecna podczas jego ogłoszenia.

Projekt nowelizacji zmienia art. 100 § 3 KPK, wprowadzając jednolitą zasadę, że wyrok wydany zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu podlega doręczeniu w wypadku nieobecności strony na jego ogłoszeniu. Oznacza to, że w postępowaniu przyspieszonym wyrok wydany na posiedzeniu podlega doręczeniu stronie nieobecnej na jego ogłoszeniu i wówczas termin do złożenia wniosku o uzasadnienie biegnie od daty doręczenia.

Z kontekstu art. 517h § 1 KPK wynika, że na skutek nowelizacji uległ ograniczeniu termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku w sytuacji, gdy strona była obecna na jego ogłoszeniu. Dotychczas strona mogła albo złożyć wniosek w formie ustnej, ale tylko do protokołu rozprawy lub posiedzenia, a więc po ogłoszeniu wyroku, a przed zamknięciem rozprawy, albo w formie pisemnej w terminie zawitym trzech dni od daty ogłoszenia wyroku. Po nowelizacji strona obecna na ogłoszeniu wyroku może zgłosić wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku tylko ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia do czasu zakończenia rozprawy, gdyż termin trzydniowy na złożenie tego wniosku dotyczy sytuacji, gdy wyrok podlega doręczeniu, a nie ma to miejsca wtedy, gdy strona była obecna podczas jego ogłoszenia (arg. z art. 100 § 3 KPK).

Projekt nowelizacji nie wprowadza w art. 517h KPK wymogu określenia we wniosku o sporządzenie uzasadnienia jego zakresu przedmiotowego, tak jak przewiduje się to w art. 422 § 2 KPK.

2.4.11. Art. 517i § 2 KPK

Nowelizacja tego przepisu stanowi konsekwencję likwidacji postępowania uproszczonego, dlatego też po uchyleniu wyroku wydanego w postępowaniu przyspieszonym i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania dalsze postępowanie toczy się w trybie zwyczajnym.

2.4.12. Art. 517j § 1 KPK

W wyniku nowelizacji dodano, że wynikający z tego przepisu obowiązek pełnienia dyżurów obrończych dotyczy także radców prawnych. Jest to konsekwencja uzyskania przez nich uprawnienia do pełnienia funkcji obrońcy w procesie karnym (art. 82 KPK).

Zakończenie

Przedstawiona analiza znowelizowanych przepisów regulujących postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowania szczególnie wskazuje, że ich stosowanie może niekiedy nastęrczać trudności. Jednak, jak wykazano, prawidłowo przeprowadzona wykładnia powinna rozwiązać pojawiające się wątpliwości. Chodzi tu głównie o interpretację przepisów w obszarze dotyczącym postępowania dowodowego, a zwłaszcza regulujących aktywność dowodową sądu. W tym aspekcie – z uwagi na użycie w art. 167 § 1 KPK zwrotu zawierającego podwójny kwantyfikator „wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” – nie jest możliwe jednoznaczne wyinterpretowanie zawartej w nim normy. Jest to więc obszar postępowania dowodowego pozostawiony do uznania sądu (sędziego), który ponadto nie podlega procesowej kontroli (art. 427 § 4 KPK i art. 447 § 5 KPK). Świadczy to o pokładanym zaufaniu, że sędziowie będą potrafili w „duchu kontrydktoryjności” stosować znowelizowane przepisy.

Jak wykazano, w wyniku nowelizacji wzrasta rola prokuratora w postępowaniu sądowym, co wiąże się z rozłożeniem odpowiedzialności za wynik procesu (prawdę materialną) nie tylko na sąd, ale także na oskarżyciela publicznego. Wymaga to zwiększonej aktywności procesowej tej strony, co modelowo zakłada się w kontrydktoryjnym procesie. Widać to wyraźnie w normatywnych rozwiązaniach – chodzi tu głównie o przepisy regulujące przeprowadzanie przed sądem dowodów zawnioskowanych w akcie oskarżenia.

Przedstawiony zakres nowelizacji skłania do stwierdzenia, że odczytanie treści zmienionych przepisów w większości nie powinno stwarzać trudności, zaś tam, gdzie pojawiają się wątpliwości, należy przeprowadzić proces ich interpretacji. Nie ma bowiem prawa doskonałego, dlatego też są prawnicy.